

ธรรมศึกษาชั้นตรี

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ธรรมศึกษา “ขั้นตรี”

ผู้จัดพิมพ์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๕๖๖

จำนวนพิมพ์ ๑๕๐ เล่ม

ISBN ၈၈/၁-၈၈/၉-၈/၉၀၁-၁၉-၀

ที่ปรึกษา	พระธรรมเสนาบดี	รองเจ้าคณะภาค ๗ วัดพระธาตุตอดยสุเทพราชวรวิหาร
	พระเทพสิงหราชจารย์	รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร
	พระครูสุวัฑฒ์ปัญญาโสภิต	เจ้าอาวาสวัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง)
	พระครูธีรสุตพจน์ ดร.	เจ้าอาวาสวัดपालาด (สภากาตาลี)
	รศ.ดร.ชาตรี มณีโกศล	รักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
	ผศ.พรพิมล วงศ์สุข	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

กองบรรณาธิการ	พระครูโสภณปริยัติ	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร
	พระมหาศตวรรษ คมภิระธมฺโม ปธ.๓	วัดบันเส้า
	พระมหาเดชราชต สิริญาณเมธี ปธ.๓	วัดเชียงใหม่(เจดีย์ปล่อง)
	พระนันท์ธัญญ์ กิตติโสภโณ	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

คณะกรรมการ	ดร.บรรด ศิริรัตนบัลล์	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
	อาจารย์สิริพร คีนมาเมือง	รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
	ผศ.ดร.นิโลบล วิมลสิทธิชัย	รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
	อาจารย์วุฒิชัย สืบสอน	รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
	นางสาวดารารัตน์ ศิริลาภา	หัวหน้าสำนักงานสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
	น.ส.ปนัดดา โตคำนุช	นายจักรภาณุ ไตรยสุทธิ์
	น.ส.วราภรณ์ โยธาราษฎร์	น.ส.ศุภลักษณ์ ฉัตรแก้ว
	นางกัลยาณี อินตะราชา	นายภวัต ณ สิงห์ทร
	ดร.ติเรก อินจันทร์	นายวรวิทย์ ผัดเป้า

รวบรวมโดย นายโสภณ พรหมจิตต์ นักวิชาการศึกษำชำนาญการ

ภาพปก จิตรกรรมสีน้ำ วาดโดยอาจารย์สิริพร คื่นมาเมือง

ออกแบบปก นายวีรพิชญ์ หิมารัตน์

พิมพ์ที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำนำ

ด้วยสังคมไทยในปัจจุบันมีความเจริญทางด้านวัตถุ เทคโนโลยีทำให้สังคมไทยเน้นการพัฒนาทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ส่งผลให้เยาวชนซึ่งหวั่นไหวไปตามกระแส ทำให้มีการรับและเอาอย่างวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม อันก่อให้เกิดเป็นปัญหาของสังคมดังเห็นได้ในทุกวันนี้ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธมีคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งทางใจ ประกอบกับรัฐบาลและมหาวิทยาลัย มีนโยบายในการส่งเสริมและทำนุบำรุงพุทธศาสนา มุ่งส่งเสริมบทบาทของสถาบันศาสนากับสถาบันการศึกษาตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึกที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา เพื่อนำหลักธรรมพุทธศาสนามาใช้ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนนำมาใช้ในการดำรงชีวิต เพื่อความสงบสุขในสังคม

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้ดำเนิน “โครงการธรรมศึกษา” ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปลูกฝังเยาวชนทางด้านจิตใจ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนนักศึกษา ได้มีโอกาสเรียนรู้หลักพระพุทธศาสนาและสามารถใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิตได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา โดยมีการจัดการอบรมธรรมศึกษา ใน ๓ ระดับชั้น คือ ชั้นตรี โท และเอกและการสอบวัดผลพร้อมกันทั่วประเทศ พร้อมกันนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัย คือ “คนดีของท้องถิ่น”

อาจารย์ ดร.อรรศ ศรีรัตนบัลล์

ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

คำนิยาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อท้องถิ่น มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีพร้อมด้วย ปัญญาและคุณธรรม ด้วยเห็นว่าสังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เนื่อง ด้วยการพัฒนามุ่งด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ จึงทำให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมต่างๆ โดยเฉพาะกับ เยาวชน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ อันมีคำ สอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งทางใจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จึงจัดทำโครงการธรรม ศึกษา ในการส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมของเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ให้มีความสุขบนพื้นฐานของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไป ประยุกต์ใช้ในการเรียนและชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษา และวัดในการร่วมกันจัดการเรียนการสอนธรรมะในสถานศึกษา ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถศึกษา หาความรู้จากหนังสือธรรมศึกษาชั้นตรี ตามแนวหลักสูตรการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ โดยมุ่งหวัง ให้บุคลากร และนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีความพร้อมด้วยวิชาการและคุณธรรม สมดัง คำขวัญของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ “คนดีสร้างชาติไทย ราชภัฏเชียงใหม่สร้างคนดี”

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี มณีโกศล

รักษาราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำปรารภ

การจัดการโครงการธรรมศึกษาในสถานศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษา หรือแม้แต่สำหรับประชาชนทั่วไปนั้น เป็นสิ่งที่ดียิ่ง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกเพศทุกวัย ทุกศาสนาได้มีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้พระธรรมคำสอน ข้อปฏิบัติและงานด้านศาสนพิธีในทางพระพุทธศาสนา สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เอง เริ่มโครงการนี้ขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นต้นมา ถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในเขตภาคเหนือที่ได้นำโครงการนี้มาจัดในสถานศึกษา โดยตั้งขึ้นเป็นศูนย์อบรมและสอบธรรมศึกษา ณ อาคารเทพรัตนราชสุตา แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือตรี โท เอก เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักเรียน นักศึกษา บุคลากร ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และประชาชนทั่วไปที่สนใจ โดยมหาวิทยาลัยมอบหมายให้ “สำนักศิลปะและวัฒนธรรม” เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในการจัดการดำเนินโครงการธรรมศึกษานี้ และเป็นแนวทางสำหรับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ต้องการดำเนินโครงการนี้ไปจัดในสถานศึกษาของตน ตลอดจนให้ผู้เรียนได้มีพุทธปัญญาที่ถูกต้อง ตรงตามพระธรรมวินัย และครบถ้วน จึงได้จัดทำ “คู่มือการจัดการโครงการธรรมศึกษา” ขึ้นโดยได้รวบรวมแนวทาง วิธีการ ขั้นตอนต่างๆ ขอบข่ายในการเรียนการสอน พร้อมได้ปรับปรุงเนื้อหาให้ครอบคลุมกระทัดรัดและเข้ากับยุคสมัย ให้ผู้เรียนได้อ่านเข้าใจง่ายและสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของไทย ซึ่งได้ดำเนินการสำเร็จจนเป็นคู่มือฉบับนี้

คู่มือเล่มนี้จะเกิดประโยชน์สมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อผู้ใช้ได้นำขั้นตอนวิธีการต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดอบรมและจัดสอบในสถานศึกษาของตน หรือไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียน และผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ เข้าใจในหลักธรรม จะทำให้นักเรียน นักศึกษาเกิดพุทธปัญญา สามารถนำความรู้ไปเป็นคติธรรมนำใจในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สุข ตรงตามพุทธธรรม และวัฒนธรรมประเพณีไทยอย่างแท้จริง

ขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของอันมิมมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และ สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ที่ทำให้เกิดโครงการนี้ขึ้นมา

นายโสภณ พรหมจิตต์

นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
- วิธีการอ่านภาษาบาลี	๓/
- วิชากระทุ้ธรรม	๓/
- วิชาธรรม	๑๓/
- วิชาพุทธประวัติ	๓๔
- วิชาเบญจศีลและเบญจธรรม	๕๒
- วิชาศาสนาพิธี	๖๓/
- ตัวอย่างข้อสอบธรรมศึกษาชั้นตรี ปีพ.ศ. ๒๕๖๔	
ปัญหาและเฉลย ชั้นตรี ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป (วิชาแก้กระทุ้ธรรม)	๓๖
ปัญหาและเฉลย ชั้นตรี ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป (วิชาธรรม)	๓/๓/
ปัญหาและเฉลย ชั้นตรี ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป (วิชาพุทธประวัติ)	๘๒
ปัญหาและเฉลย ชั้นตรี ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป (วิชาเบญจศีลเบ้ญจธรรม)	๘๓/

วิธีการอ่านภาษาบาลี

๑) พยัญชนะที่มีสระกำกับอยู่ ให้อ่านออกเสียงตามสระนั้นๆ เช่น

ปุริมานิ	อ่านว่า	ปุ-ริ-มา-นิ
ติณิ	อ่านว่า	ติ-ณิ

๒) พยัญชนะที่ไม่มีสระใดๆ กำกับอยู่เลย ให้อ่านออกเสียงสระ อะ ทุกแห่ง เช่น

นวิริ	อ่านว่า	นะ-วะ-วิ-ธัง
ปน	อ่านว่า	ปะ-นะ

๓) พยัญชนะที่มี **พินทุ** (.) อยู่ข้างล่าง แสดงว่าพยัญชนะตัวนั้นเป็นตัวสะกด ให้อ่านออกเสียงรวมกับสระของพยัญชนะที่อยู่ข้างหน้า เช่น

ภิกขุ (ภิ+ก=ภิก)	อ่านว่า	ภิก-ขุ
โหนติ (โห+น=โหน)	อ่านว่า	โหน-ติ

* ถ้าพยัญชนะที่อยู่ข้างหน้าไม่มีสระใดๆ กำกับอยู่เลย **พินทุ** (.) นั้นจะเท่ากับไม้หันอากาศ เช่น

ตตถ (ตะ+ต=ตฺต)	อ่านว่า	ตฺต-ถะ
อฏฐ (อะ+ฏ=อฏฺฐ)	อ่านว่า	อฏฺฐ-ฐะ

๔) พยัญชนะที่มี **นิคหิต** (°) อยู่ข้างบนและมีสระกำกับอยู่ด้วย ให้อ่านออกเสียงมี ง เป็นตัวสะกด เช่น

กิง (กิ+ง=กิง)	อ่านว่า	กิง
กาตฺต (ตุ+ง=ตฺตง)	อ่านว่า	กา-ตฺตง

* ถ้าพยัญชนะที่มี **นิคหิต** (°) อยู่ข้างบน แต่ไม่มีสระใดๆ กำกับอยู่เลย **นิคหิต** (°) นั้นจะเท่ากับ **อัง** เช่น

วตฺต (ตะ+ง=ตฺตง)	อ่านว่า	วต-ตฺตง
อย (ยะ+ง=ยง)	อ่านว่า	อะ-ยง

๕) พยัญชนะตัวหน้าที่มี **พินทุ** (.) อยู่ข้างล่าง ให้อ่านออกเสียงสระ อะ กึ่งเสียง เช่น

เทว	อ่านว่า	ทฺ-เว
พยุตฺต	อ่านว่า	พฺ-ยัต-ตง

๖) ถ้ามี **ร** อยู่หลังพยัญชนะที่มี **พินทุ** (.) อยู่ข้างล่าง ให้อ่านออกเสียงควบกล้ำกัน เช่น

ตตฺร	อ่านว่า	ตฺต-ตระ
พฺรหฺมจริยา	อ่านว่า	พฺร-หม-มะ-จะ-วิ-ยา

๓) ส ที่มี **พินทุ** (.) อยู่ข้างล่างให้อ่านออกเสียงเป็นตัวสะกดของพยัญชนะที่อยู่ข้างหน้า
และออกเสียง **ส** นั้นอีกกึ่งเสียง เช่น

อิมสุมิ	อ่านว่า	อิ-มัส-ส-หิมิง
ตสุมา	อ่านว่า	ตัส-ส-หมา

๔) คำที่ลงท้ายด้วย **ตฺวา ตฺวาน** ให้อ่านออกเสียง **ต** เป็นตัวสะกดของพยัญชนะที่อยู่ข้างหน้า
และออกเสียง **ต** นั้นอีกกึ่งเสียง เช่น

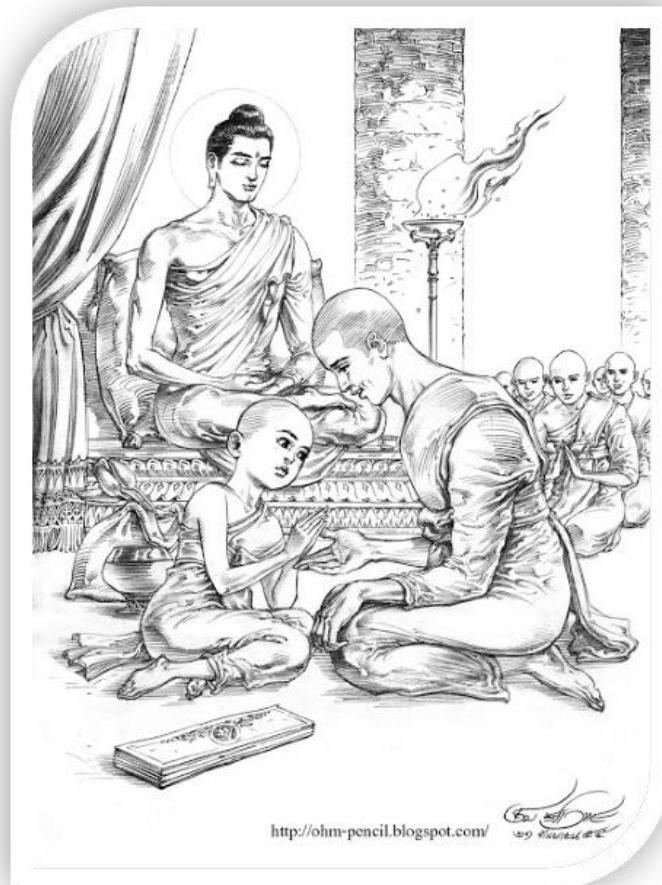
กตฺวา	อ่านว่า	กัต-ต-วา
คเหตฺวา	อ่านว่า	คะ-เหต-ต-วา

๕) **ท** ให้อ่านออกเสียงเป็นตัว **ด** ทั้งหมด เช่น

ปิณฑปาตํ	อ่านว่า	ปิณ-ดะ-ปา-ดั่ง
ปิณฑาย	อ่านว่า	ปิณ-ดา-ยะ

๑๐) **ห** ที่มีสระ **อี** อยู่ด้วย ให้อ่านออกเสียงเป็น **ฮี** เช่น

ตฺฤหิ	อ่านว่า	ตฺฤณ-ณ-ฮี
อจฺฉาเทหิตี	อ่านว่า	อัจ-ฉา-เท-ฮี-ติ

บทนำ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

การเรียงความแก้กระทู้ธรรม เป็นการแสดงออกซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ความคิด และความรู้สึก ของผู้เขียนซึ่งได้มาจากการศึกษาวิชาธรรมะ พุทธะ และเบญจศีลเบญจธรรม ว่าสามารถจะถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด และความรู้สึกออกไปสู่ผู้อื่นได้ดีหรือไม่

การเรียนรู้วิชาธรรมะ พุทธะ และเบญจศีลเบญจธรรม เปรียบเหมือนผู้เรียนไปเก็บเอาดอกไม้ที่ต่างสีต่างขนาดมากองรวมกันไว้ส่วนการเรียงความแก้กระทู้ธรรมเปรียบเหมือนผู้เรียน คัดเอาดอกไม้เหล่านั้นมาปักแจกันจะทำให้สวยงามแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคนที่จะแต่งอย่างไร

ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา การเขียนหรือการพูดที่จัดว่าดีนั้น ต้องเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง ๔ ประการ คือ

๑.ได้ความรู้ความเข้าใจ คือ ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะได้รับความรู้ความเข้าใจนั้นผู้เขียนและผู้พูดจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นเป็นอย่างดีเสียก่อนสรุปสั้นๆ คือ จำได้ เข้าใจชัด ปฏิบัติถูกต้อง

๒.เกิดความเลื่อมใสใคร่ปฏิบัติตาม คือ ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะเกิดความเลื่อมใสใคร่ปฏิบัติตาม ผู้เขียนหรือผู้พูดจะต้องชี้แจงให้เห็นโทษของการไม่ปฏิบัติอย่างนั้นว่าไม่ดีอย่างไร

๓.กล้าทำความดี คือ ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะกล้าทำความดีผู้เขียนหรือผู้พูดจะต้องชี้แจงให้เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการปฏิบัติอย่างนั้นว่าดีอย่างไร

๔.มีความบันเทิงใจไม่เบื่อหน่าย คือ ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะมีความบันเทิงใจไม่เบื่อหน่ายก็เพราะได้รับความรู้ความเข้าใจ เห็นโทษของการไม่ปฏิบัติและเห็นคุณประโยชน์ของการปฏิบัติ นั้น ๆ นั้นเอง

ฉะนั้น วิชากระทู้ธรรมจึงเป็นวิชาที่สำคัญ น่าศึกษาวิชาหนึ่ง เพราะเป็นการเอาวิชาที่เรียนแล้วมาประติดประต่อให้ได้ใจความสอดคล้องกับกระทู้ธรรมตามที่สนามหลวงออกมา เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ ความคิดและความรู้สึกที่แท้จริงของผู้เขียน และเป็นเหตุให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความคิด และความรู้สึกแก่ผู้อื่นด้วย ผู้เรียนจึงควรเอาใจใส่ฝึกคิด ฝึกเขียน ฝึกพูดบ่อยๆ จะได้เป็นคนดีมีความสามารถ โปรดนึกถึง พุทธภาษิตบทหนึ่งอยู่เสมอว่า **ทนต์ เสนฺจฺญมฺนุสเสสุ** ผู้ฝึกฝนตน (อยู่เสมอ) เป็นผู้ประเสริฐที่สุดในมวลมนุษย์

หลักเกณฑ์การแต่งกระทู้

ผู้จะแต่งกระทู้จำเป็นต้องทราบหลักเกณฑ์ในการแต่งกระทู้ก่อน หลักเกณฑ์ในการแต่งกระทู้นั้น ผู้ศึกษาพึงทราบตามที่สนามหลวงแผนกธรรมได้วางเป็นหลักเอาไว้ดังข้อความว่า

แต่งอธิบายให้สมเหตุสมผลอ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบด้วย ๑ ข้อและบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วยสุภาษิตที่อ้างมานั้นต้องเรียงเชื่อมความให้สนิทติดต่อกับกระทู้ตั้ง

สำหรับ (ธรรมศึกษาชั้นตรี) กำหนดให้เขียนลงในใบตอบตั้งแต่ ๒ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

รูปแบบการเขียนเรียงความกระทู้ธรรมศึกษาชั้นตรี

(๑).....สุภาสิตบทตั้ง.....

.....คำแปล.....

(๒) ณ บัดนี้จะได้บรรยายขยายความพุทธสุภาสิตที่ได้ลิขิตไว้เบื้องต้น พอเป็นแนวทาง
แห่งการศึกษาและปฏิบัติสืบต่อไป

(๓) อธิบายเนื้อความสุภาสิตบทตั้ง (ประมาณ 8-10 บรรทัด) คำว่า.....

.....สมดังสุภาสิตที่มากใน ขุททกนิกาย ธรรมบท ว่า

(๔)สุภาสิตเชื่อม

... ..คำแปล.....

(๕) อธิบายเนื้อความสุภาสิตบทเชื่อม (ประมาณ 7-10 บรรทัด) คำว่า.....

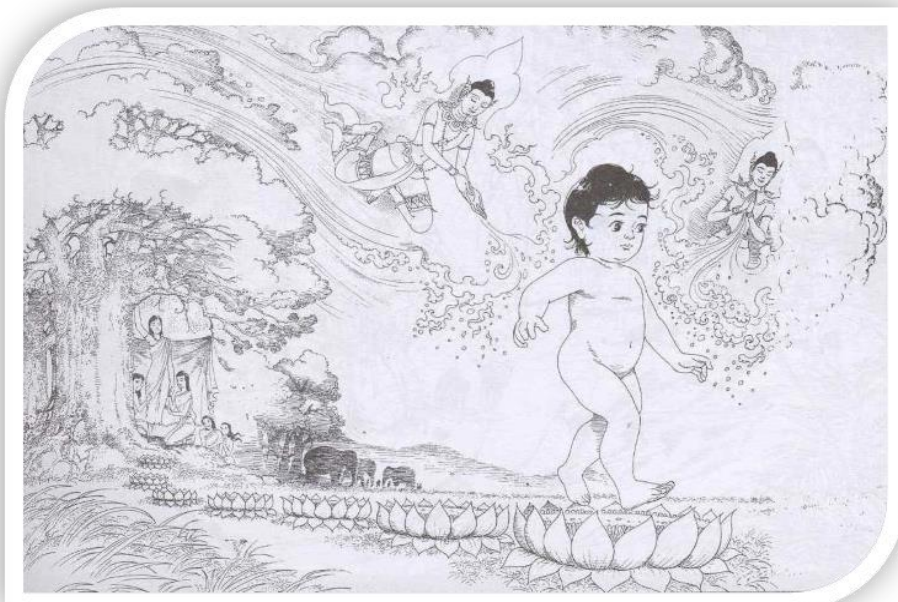
(๖) สรุปความว่า (ประมาณ 5 บรรทัด).....

.....สมดังพุทธศาสนสุภาสิตที่ยกขึ้นเบื้องต้นว่า

(๗)สุภาสิตบทตั้ง.....

.....คำแปล.....

ดั่งนัยพรรณนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

ตัวอย่างกระตู่ธรรม

เลขที่.....

ประโยชน์ธรรมศึกษาชั้น.....ตรี.....

วิชา.....เรียงความแก้กระตู่ธรรม.....

สอบในสนามหลวง

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

1

ตัวอย่าง

สติ โสภณ สุทธิ ชาติ

กระตู่ตั้ง

สติ เป็นธรรมเครื่องดับไฟในใจ

บัดนี้ ข้าได้บรรยายขยายความ ตามกระตู่ธรรมมาจิต ที่ได้ลิขิตไว้ในเบื้องต้น เพื่อเป็นแนวทาง

แห่งการศึกษา และปฏิบัติธรรมสืบต่อไป

อธิบายความว่า สติ คือความระลึกได้ หมายถึงการที่ใจระลึกได้ว่า ขณะนี้เรากำลังจะทำอะไร

กำลังจะพูดอะไร กำลังจะคิดอะไร สิ่งนั้นมีโทษหรือมีประโยชน์ ถ้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์นี้ทำได้ แต่ทำไม่ได้

ประโยชน์นี้จึงเตือนเสีย ไม่ยอมทำ เมื่อเรามีสติทุกครั้งที่ระลึกได้กับผู้ที่ตั้งอยู่เสมอ จะทำให้ไม่เกิดความคิดพลาด

ดังนั้น สติจึงได้ชื่อว่า เป็น “ธรรมที่มีอุปการะมาก” เพราะคอยอุปการะช่วยเหลือ ให้มีแต่ความสุขความเจริญ ไม่ให้คน

เขาต้องทำกรรมผิด หรือทำกรรมชั่ว เพราะรู้ว่าจะเกิดกรรมเดือดร้อนตามมา เช่น เมื่ออยากทำอะไรก็รีบไปทำ

แต่กับเพื่อน แต่เมื่อเกิดสติขึ้นมา ก็ระลึกได้ว่าจะทำให้เขาต้องเวียนไม่จบ หรือกลายเป็นคนใจร้ายไม่ทันเพื่อน

และในที่สุดก็ต้องเสียอนาคตไปได้ เขาก็จะไม่กลัวหนีเสีย หรือเมื่ออยากอะไรก็เถียงตาว่พ่อแม่ ก็ระลึกได้ว่าภาว

เถียงพ่อแม่เป็นบาปหนัก เพราะพ่อแม่มีพระคุณเลี้ยงดูเรามาจนโตใหญ่ เมื่อเขาเตือนไม่ให้ทำกรรมชั่วทุกอย่าง

ก็ระลึกได้ว่าเขาเป็นผู้มีศีลที่ดำรงอยู่ในตน จะทำให้มีแต่ความสุขความเจริญ เพราะศีลเป็นสิ่งที่ดำรงไว้ซึ่งวิชา

สมมติฐานที่ ๑: ที่มาในคัมภีร์ ขุททกนิกาย อชชมนภ ว่า	
ลิสส์ โสเก ฮนุตตว	
คิลเป็นเอี่ยมในโลก	
อธิบายความว่า คิล แปลว่า ปกติ หมายถึงความซื่อสัตย์ และวาจาให้สงบ เป็นปกติ ไม่ไปทำ	
ช่วย หรือเบียดเบียน ใครก็ได้ให้อดชั่วอน ตั้งที่พระพุทธรูปได้ทำสงฆ์อนให้มนุษย์ทุกคนรักษาคิล ๕ ประการ คิล	
๑. จตเวรณ ขาภากรรมาสตีว ๒. จตเวรณขาภากรรมาสตีว ๓. จตเวรณขาภากรรมาสตีว ๔. จตเวรณขาภากรรมาสตีว	
นุตเทย ๕. จตเวรณขาภากรรมาสตีว และสิ่งเสียดิตทุกขนิต ที่ทำให้มีเมฆาตลิต เพชระคนเมฆาจะไม่รู้ว่ามีสิ่งใด	
เป็นความดี สิ่งใดเป็นความเลว เมื่อคนเมฆาแล้ว ฮาจะชั่วชั่วได้ทุกอย่าง ดังนั้น คนเราทุกคนจึงควรรักษาคิล ๕	
เพชระชื่อว่าคิล ๕ เป็น “มนุษย์ธรรม” ซึ่งแปลว่า “ธรรมะสำหรับมนุษย์” มนุษย์เขาจัดเป็นสัตว์ที่ปละเสียดิ มนุษย์	
ทุกคน จึงไม่ควรทำบาปทุกขนิต ถ้าสิ่งใดไม่มีคิล สิ่งใดนั้นจะอยู่เป็นสุขไม่ได้ จะมีแต่ความเดือดร้อนทุกข์	
ต่างๆ นานา แต่ถ้าทุกคนพากันรักษาคิลแล้ว สิ่งใดของมนุษย์เขาก็จะมีแต่ความสุข ผู้รักษาคิลจะได้รับฮานิสงส์	
มากมาย เช่น บุคคลจะเข้าถึงสุคติที่เพชระรักษาคิล, บุคคลจะได้โมคขารมณ์ที่เพชระรักษาคิล, บุคคลจะเข้าถึง	
พระนิพพานที่เพชระรักษาคิล ดังนั้นทุกคนจึงควรรักษาคิลให้บริสุทธิ์ เปียบเหมือนน้ำคนเรามีอาภรณ์เป็น	
เครื่องนุ่งห่มให้ความอบอุ่น และประดับร่างกายให้สวยงาม แต่ที่ควรจะมีอาภรณ์มาใช้นั้น คิล เป็นเครื่องประดับ	
จิตใจอีกด้วย คิลจึงเป็นสิ่งที่ดีงามและยอดเยี่ยมที่สุดในโลก ศพที่คนจะสนับสนุนให้ทุกคนได้รักษาคิล ๕ กันให้ได้	
ให้มีอาภรณ์ในศพนครีว ไม่สิ่งใด ชวนไปถึงทุกคนในโลกด้วย ก็ขอพบกันความสงบสุข และสันติสุขที่แท้จริง	

สภาวะที่รับ

มนุษย์ยุคธรรม หรือ ศุภะธรรมสำหรับมนุษย์ นั่นคือภาพทศชาติส ๕ ประการ เพื่อเตือนเฝ้ารักษาการเบียดเบียนซึ่งกัน

และกัน และจะทำให้โลกสงบสุข นอกจากนั้นหาอย่างใดอย่างหนึ่งสมบุญกุศลที่เก็บตนเองอีกด้วย เพราะการสั่งสม

บุญ นำความทุกข์มาให้ และภาวกระทำทุกอย่าง ของเรากำลังประกอบด้วยสติ ป้อนทำ ป้อนหยุด ป้อนคิด

เพื่อทำอะไรมากเกินไปจนล้นตา จะเต็มไปด้วยความเจริญในวิถีตลอดกาล สมดังสำนึกที่ได้กล่าวไว้ในข้อต้นว่า

ສັດຕິ ໂສົາສຸມິ ພາລໄຫຼ

กระทุ้ง

สติ เป็นธรรมเครื่องขจัดกิเลสในโลภ

ตั้งที่ใดบนศรฉายขยาลความ มาด้วยประการดังนี้

(ข้อความที่เป็นตัวหนาทั้งหมด คือข้อความจำเป็น ที่เราจะต้องเขียนตามแบบด้วย)

พุทธศาสนสุภาษิต

๑. ทานวรรค คือ หมวดทาน

๑. ทานญจ ยุตญจ สมานมาหุ. ทานว่า ทานและการรบ เสมอกัน

ส. ส. ๑๕ / ๒๙ ขุ. ชา. อฏฐก. ๒๓ / ๒๔๙.

๒. นตถิ จิตเต ปสนนมหิ อปปกา นาม ทกขินา. เมื่อจิตเสื่อมใสแล้วทักษิณาทานชื่อน้อย ย่อมไม่มี.

ขุ. วิमान. ๒๖ / ๘๒.

๓. พาลา หเว นปปลัสนติ. ทานํ. คนพาลเท่านั้น ย่อมไม่สรรเสริญทาน.

ขุ. ชา. ๒๕ / ๓๘.

๔. ททํ มิตตานิ คนถติ. ผู้ให้ ย่อมผูกไมตรีไว้ได้.

ส. ส. ๑๕ / ๓๑๖.

๕. ททํ ปิโย โหติ ภาชนติ นํ พหุ. ผู้ให้ ย่อมเป็นที่รัก คนหม่มากย่อมคบเขา.

อง. ปญจก. ๒๒ / ๔๓.

๖. ททมาโน ปิโย โหติ. ผู้ให้ ย่อมเป็นที่รัก.

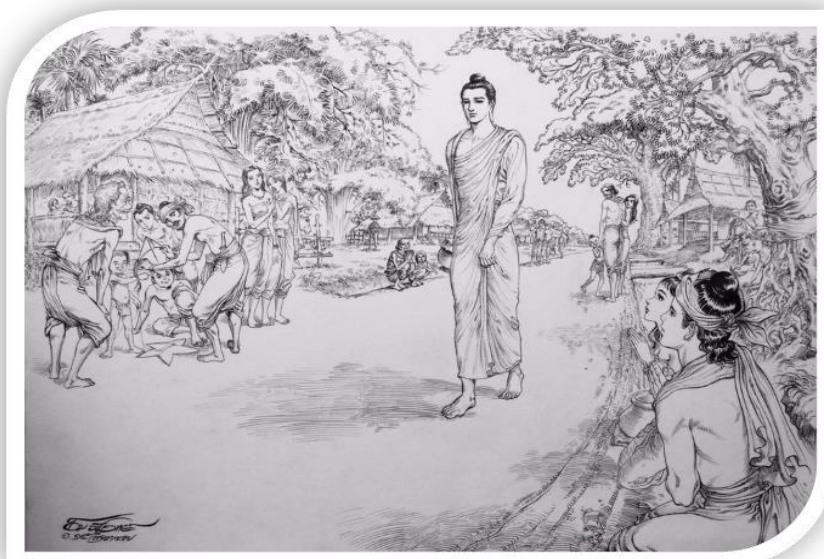
อง. ปญจก. ๒๒ / ๔๔.

๗. สุขสส ทาตา เมธาวิ สุขํ โส อธิคจจติ. ปราชญ์ผู้ให้ความสุข ย่อมได้รับความสุข.

อง. ปญจก. ๒๒ / ๔๕.

๘. มนาปทาเย ลกเต มนาปี ผู้ให้สิ่งที่ชอบใจ ย่อมได้สิ่งที่ชอบใจ.

อง. ปญจก. ๒๒ / ๔๕.

๒. ศิลวรรค คือ หมวดศิลป์

๑. สีสั ยาว ชรา สารุ. ศิลยังประโยชน์ให้สำเร็จตราบเท่าชรา.
สั. ส. ๑๕ / ๕๐
๒. สุขั ยาว ชรา สีสั. ศิลนำสุขมาให้ตราบเท่าชรา.
ช. ข. ๒๕ / ๕๙.
๓. สีสั กิเรว กลยาณั. ท่านว่าศิลปินั้นเทียว เป็นความดี
ช. ข. ๒๕ / ๕๙.
๔. สีสั โลเก อนุตตรั. ศิลเป็นเยี่ยมในโลก
ช. ข. ๒๕ / ๕๙.
๕. สัวาเสน สีสั เวทิตพพั. ศิลพึงรู้ได้เพราะอยู่ร่วมกัน.
นัย- ช. ข. ๒๕ / ๑๓๘.
๖. สารุ สพพตถ สัวโร. ความสำรวมในที่ทั้งปวง เป็นดี.
สั. ส. ๑๕ / ๑๐๖. ช. ข. ๒๕ / ๖๔.
๗. สญญมโต เวรัน จียติ. เมื่อคอยระวังอยู่ เวย่อมไม่ก่อขึ้น.
ที. มหา. ๑๐ / ๑๕๙. ช. ข. ๒๕ / ๒๑๕.

๓. สติวรรค คือ หมวดสติ

๑. สติ โลกสมิ ชาคโร. สติเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก.
สั. ส. ๑๕ / ๖๑.
๒. สติ สพพตถ ปตติยา. สติจำปรารภนาในที่ทั้งปวง.
ว. ว.
๓. สติมโต สทา ภาทัง. คนผู้มีสติ มีความเจริญทุกเมื่อ.
สั. ส. ๑๕ / ๓๐๖.
๔. สติมา สุขเมตติ. คนมีสติ ย่อมได้รับความสุข.
สั. ส. ๑๕ / ๓๐๖.
๕. สติมโต สุขเว เสยโย. คนมีสติ เป็นผู้ประเสริฐทุกวัน.
สั. ส. ๑๕ / ๓๐๖.
๖. รกขมานิ สโต รกเข. ผู้รักษา ควรจะมีสติรักษา.
ส. ส.

๔. ปาปวรรค คือ หมวดบาป

๑. มลา เว ปาปกา ธมมา อสมี โลเก ปรมหิ จ. ปาปธรรมเป็นมลทินแท้ ทั้งในโลกนี้ ทั้งในโลกอื่น.
 อัง. ญญก. ๒๓/๑๙๘. พุ. ติ. ๒๕ / ๔๗.
๒. ทุกโข ปาปสส อจจโย. ความลั้งสมบาป นำทุกข์มาให้.
 พุ. ติ. ๒๕ / ๓๐.
๓. ปาปานํ อกรณํ สุขํ. การไม่ทำบาป นำสุขมาให้.
 พุ. ติ. ๒๕ / ๕๙.
๔. ปาปี ปาเปณ สุกรํ. ความชั่วอันคนชั่วทำง่าย.
 วิ. จุล. ๗ / ๑๙๕. พุ. ติ. ๒๕ / ๑๖๘.
๕. ปาเป น รมติ สุขิ. คนสะอาดไม่ยินดีในความชั่ว.
 วิ. มหา. ๕ / ๓๔. พุ. ติ. ๒๕ / ๑๖๖.
๖. สกมมุนา หญญติ ปาปธมโม. คนมีสันดานชั่ว ย่อมลำบากเพราะกรรมของตน.
 ม. ม. ๑๓ / ๔๑๓. พุ. เถร. ๒๖ / ๓๗๙.
๗. ตปสา ปชหนติ ปาปกมมํ. สาธุชนย่อมละบาปกรรมด้วยตบะ.
 พุ. ชา. ญญก. ๒๗ / ๒๔๕.
๘. ปาปานิ กมมานิ กโรนติ โมหา. คนมักทำบาปกรรมเพราะความหลง.
 ม.ม.๑๓/๔๑๓. พุ.ชา.ปกิณณก.๒๗/๓๘๐.
๙. นตถิ ปาปี อกุพพโต. บาปไม่มีแก่ผู้ไม่ทำ.
 พุ. ติ. ๒๕ / ๓๑.

๕. ปุญญวรรค คือ หมวดบุญ

๑. ปุญญํ โจรเทหิ ทูหริ. บุญอันโจรนำไปไม่ได้.
 สํ. ส. ๑๕ / ๕๐.
๒. ปุญญํ สุขํ ชีวิตสงขมมहि. บุญนำสุขมาให้ในเวลาสิ้นชีวิต.
 พุ. ติ. ๒๕ / ๕๙
๓. สุขิ ปุญญสส อจจโย. ความลั้งสมขึ้นซึ่งบุญ นำสุขมาให้.
 พุ. ติ. ๒๕ / ๓๐.
๔. ปุญญานิ ปรโลกสมี ปติฏฐา โหนติ ปาณิน. บุญเป็นที่พึงของสัตว์ในโลกหน้า.
 สํ.ส.๑๕/๒๖ อัง.ปญจก.๒๒/๔๔.พุ.ชา.ทสก.๒๗ / ๒๙๔.
๕. ปุญญานิ กยิราถ สุขาวหานิ ควรทำบุญอันนำสุขมาให้.
 สํ.ส.๑๕/๓.อัง.ติก.๒๐/๑๙๘.

บทนำ วิชาธรรมวิภาค

มนุษย์ทุกรูปทุกนาม ล้วนปรารถนาความสุขด้วยกันทั้งนั้น และเป็นที่รับรองต้องกันของวิญญูชนว่า เหตุหรือทางมาแห่งความสุขของมนุษย์นั้น ที่สำคัญมี ๓ อย่างคือ ๑.วิชาความรู้ ๒.อาชีพการงาน ๓.ธรรม คือ **ศีลธรรม**

แต่ส่วนมากมักจะให้ความสำคัญเพียง ๒ อย่าง คือ วิชาความรู้กับอาชีพการงานเพราะมองเห็นชัดว่า คนที่มีความรู้ดี ย่อมมีอาชีพการงานที่ดี อาชีพการงานที่ดีก่อให้เกิดทรัพย์ ทรัพย์ย่อมนำมาซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรารถนาและต้องการ เลยกว่ากันทั้งธรรม คือ ศีลธรรม มนุษย์จึงไม่ได้รับความสุข ที่แท้จริง

การขาดธรรม คือ ขาดศีลธรรม สร้างปัญหาให้กับสังคมมนุษย์มากมาย ดังตัวอย่างที่ได้เห็นและได้ยินอยู่เสมอ บางคนบางครอบครัว มีความรู้สูง มีทรัพย์สินเงินทองมาก แต่ไม่มีความสุขเลย ทำร้ายกันถึงกับฆ่ากันก็มี หรือบางสังคม บางประเทศขาดธรรม คือ ความเมตตากรุณา มีแต่ความอาฆาตพยาบาท ทำลายล้างกันตลอดเวลา ทั้งที่มีเศรษฐกิจดี ก็หาความสุขไม่ได้

ดังนั้น ธรรม คือศีลธรรม จึงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าวิชาความรู้ และอาชีพการงาน การที่นักเรียน นักศึกษา มาสนใจศึกษาธรรมเพื่อนำเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน และอาชีพการงานจึงเท่ากับเป็นการหาอุบายสร้างความสุขให้แก่ตน เพราะธรรมนั้นสามารถนำความสุขมาให้แก่ผู้ประพฤติ ทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า ดังพระพุทธพจน์ว่า **ธมมจารี สุขํ เสติ อสมิ โลกปรमฺหิ จ.** ผู้ประพฤติอย่างสม่ำเสมอ ย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า.

วิชาธรรมวิภาค ธรรมศึกษาตรี

ทุกะ คือ หมวด ๒

ธรรม มี อุปการะ ๒ อย่าง คือ

๑. สติ ความระลึกได้ ๒. สัมปชัญญะ ความรู้ตัว

การระลึกได้ ก่อนที่เราจะทำ จะพูด จะคิด นึกไว้ก่อนแล้วจึงทำ พูด คิด นี่เป็นลักษณะของสติฯ

ความรู้ตัว ในเวลาที่ตนกำลังทำ พูด คิด ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดี ไม่ผิดพลาด คอยอุปการะควบคุมสติอยู่เสมอนี้เป็นลักษณะของสัมปชัญญะ ฯ

ธรรมเป็นโลกบาล หรือ ธรรมคุ้มครองโลก

หรือ เทวธรรม (ธรรมของเทวดา) ๒ อย่าง คือ

๑. หิริ ความละอายแก่ใจ ๒. โอตตัปปะ ความเกรงกลัว

ความละอายแก่ใจตนเอง ต่อการประพฤติดุชั่ว ความรังเกียจต่อการประพฤติดุชั่วด้วยกาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น นี่เป็นลักษณะของหิริ ฯ

ความเกรงกลัว ความไม่กล้าทำความผิด ความหวาดสะดุ้งกลัวต่อบาป เกรงกลัวต่อผลของบาป นี่เป็นลักษณะของโอตตัปปะฯ

ธรรมอันทำให้งาม ๒ คือ

๑. ขันติ ความอดทน ๒. โสรัจจะ ความสงบเสงี่ยม

ความอดทนต่ออนิฏฐารมณ์ คือ อดทนต่ออารมณ์ที่ไม่ชอบใจไว้ได้ หรือ ความอดทนต่อทุกข์ยากลำบากตรากตรำในการประกอบกิจเลี้ยงชีพ อดทนต่อภัยธรรมชาติมีร้อน หนาว และสัตว์เบียดเบียน อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อคำเลียดสี นี่เป็น ลักษณะของความอดทน ฯ

การรู้จักทำจิตใจให้แช่มชื่นในเมื่อประสบอนิฏฐารมณ์ พยายามทำให้เบิกบานร่าเริง ไม่แสดงออกทางทวารทั้ง ๓ นี่เป็นลักษณะของโสรัจจะ ฯ

บุคคลหาได้ยาก ๒ อย่าง คือ

๑. บุพพการี บุคคลที่ทำอุปการะก่อน

๒. กตัญญูกตเวที บุคคลที่รู้อุปการะที่ท่านทำแล้ว และทำตอบแทน

บุคคลผู้มีวิชาคือ ความโง่ ครองบำประจำอยู่ในสันดาน มุ่งเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวอย่างเดียว โดยมีค้อยเหลือยและผู้อื่น ยากที่จะทำตนให้เป็นบุพพการีได้ ส่วนบุคคลที่ได้รับอุปการะแล้ว ยากที่จะทำตนให้เป็นผู้รู้กตัญญูกตเวทีได้ จึงชื่อว่า “บุคคลหาได้ยาก”

บุพพการี คือ บุคคลที่ช่วยเหลือผู้อื่นก่อนนั้น ท่านกล่าวโดยสรุปมี ๔ คือ

๑. พระพุทธเจ้า ๒. พระมหากษัตริย์ ๓. ปิตามารดา ๔. ครู-อุปัชฌาย์

กตัญญูกตเวที คือ บุคคลที่ระลึกถึงอุปการะที่บุคคลอื่นทำแก่ตนแล้วตอบแทน มี ๔ คือ

๑. พุทธบริษัท ๔ ๒. พลิกนิกร ๓. บุตร-ธิดา ๔. ศิษย์

ติกะ คือ หมวด ๓

รัตนะ ๓ อย่าง คือ ๑. พระพุทธรูป ๒. พระธรรม ๓. พระสงฆ์

ท่านผู้สอนประชุมชนให้ประพาศด้วยกาย วาจา ใจ ตามธรรมวินัย ชื่อว่า **พระพุทธรูปเจ้า**

พระธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้า เรียกว่า **พระธรรม**

ผู้ที่ฟังคำสั่งสอนของท่านแล้วปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เรียกว่า **พระสงฆ์**

คุณของพระรัตนตรัย คือ

๑. **พระพุทธรูปเจ้า** ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม
๒. **พระธรรม** ย่อมรักษาผู้ปฏิบัติ ไม่ให้ตกไปสู่ที่ชั่ว
๓. **พระสงฆ์** ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้าแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม

โอวาทของพระพุทธรูปเจ้า ๓ อย่าง คือ

๑. **เว้นจากทุจริต** คือ ประพาศด้วยกาย วาจา ใจ
๒. **ประกอบสุจริต** คือ ประพาศด้วยกาย วาจา ใจ
๓. **ทำใจของตนให้ผ่องแผ้ว** คือ ให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจ มีโลภ โกรธ หลง

ทุจริต ๓ คือ

๑. **ประพาศด้วยกาย** เรียกว่า **กายทุจริต** ได้แก่ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพาศผิดในกาม
๒. **ประพาศด้วยวาจา** เรียกว่า **วจีทุจริต** ได้แก่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ
๓. **ประพาศด้วยใจ** เรียกว่า **มโนทุจริต** ได้แก่ โลภอยากได้ของเขา พยาบาทปองร้ายเขา เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

สุจริต ๓ คือ

๑. **ประพาศด้วยกาย** เรียกว่า **กายสุจริต** ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพาศผิดในกาม
๒. **ประพาศด้วยวาจา** เรียกว่า **วจีสุจริต** ได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ
๓. **ประพาศด้วยใจ** เรียกว่า **มโนสุจริต** ได้แก่ การไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่พยาบาทปองร้ายเขา เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

รากเหง้าของอกุศล เรียกว่า **อกุศลมูล** มี ๓ อย่าง คือ

๑. **โลภะ** โลภอยากได้ของเขา ๒. **โทสะ** คิดประทุษร้ายผู้อื่น
๓. **โมหะ** หลงไม่รู้จริง ทั้ง ๓ อย่างนี้ **ควรละเสีย**

รากเหง้าของกุศล เรียกว่า กุศลมูล มี ๓ อย่าง คือ

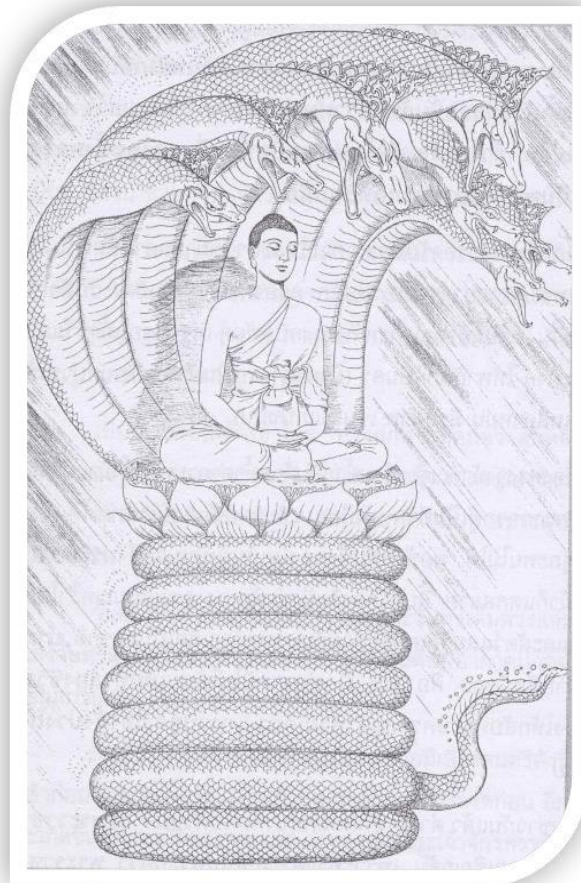
๑. อโลภะ ความไม่อยากได้ ๒. อโทสะ ความไม่คิดประทุษร้าย
๓. อโมหะ ความไม่หลง ทั้ง ๓ อย่างนี้ ควรเจริญให้มาก

สัปปริสบัญญัติ คือ ข้อที่ท่านสัตบุรุษตั้งไว้ มี ๓ อย่าง คือ

๑. ทาน สละให้สิ่งของ ๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
 ๒. ปัพพัชชา คือการบวช เป็นอุบายเว้นจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน
 ๓. มาตาปิตุอุปัฏฐาน ปฏิบัติมารดาบิดาของตนให้เป็นสุข
- ทาน มี ๒ คือ **อามิสทาน** การให้สิ่งของแก่ผู้อื่น , **ธรรมทาน** การให้พระธรรมคำสอน

บุญกิริยาวัตถุ คือ สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญ มี ๓ อย่าง คือ

๑. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
๒. สิลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
๓. ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

จตุกกะ คือ หมวด ๔

วุฑฒิ คือ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ มี ๔ คือ

๑. สัมปปริสสังเสวะ คบสัตบุรุษผู้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ
๒. สัทธัมมัสสนะ ฟังคำสั่งสอนของท่าน
๓. โยนิโสมนสิการ ตรិตรองให้รู้จักสิ่งที่ดีหรือชั่ว โดยอุบายที่ชอบ
๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมที่ได้ตรองเห็นแล้ว

จักร คือ ธรรมดจลักรรที่นำไปสู่ความเจริญ มี ๔ คือ

๑. ปฏิรูปเทสวาสะ อยู่ในประเทศอันสมควร
๒. สัมปปริสสุปัสนะ คบสัตบุรุษ
๓. อัตตสัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ
๔. ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ในปางก่อน

อคติ คือ ความลำเอียง หรือ ความไม่ยุติธรรม มี ๔ คือ

๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน
๒. โทสาคติ ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน
๓. โมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา
๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

ปธาน (ความเพียร) ๔ คือ

๑. สังวรปธาน เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดในสันดาน
๒. ปหานปธาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว
๓. ภาวนาปธาน เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน
๔. ออนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

อธิฐานธรรม (ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ) ๔ คือ

๑. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้
๒. สัจจะ ความจริงใจ คือประพฤติสิ่งใดให้จริง
๓. จาคะ สละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจ
๔. อุปสมะ สงบใจจากสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความสงบ

อิทธิบาท (ทางแห่งความสำเร็จ) ๔ คือ

๑. **ฉันทะ** พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. **วิริยะ** เพียรหมั่นประกอบในสิ่งนั้น
๓. **จิตตะ** เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
๔. **วิมังสา** หมั่นตรិตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น

ผู้ประกอบกิจทั้งปวง ต้องพอใจในงานนั้น แล้วพยายามขยันในงาน นั้นไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย สนใจอยู่เสมอ เมื่องานนั้นสำเร็จก็ตรวจตรา จนมั่นใจ ท่านเรียกว่า “อิทธิบาท”

ควรทำความไม่ประมาทในที่ ๔ สถาน

๑. ในการละกายทุจริต ประพฤติกายสุจริต
๒. ในการละวาจาทุจริต ประพฤติวาจาสุจริต
๓. ในการละมโนทุจริต ประพฤติมโนสุจริต
๔. ในการละความเห็นผิด ทำความเห็นให้ถูก

พรหมวิหาร คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือท่านผู้ใหญ่ มี ๔ คือ

๑. **เมตตา** ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข
๒. **กรุณา** ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นเป็นสุข
๓. **มุทิตา** ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
๔. **อุเบกขา** ความวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ

อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ มี ๔ คือ

๑. **ทุกข์** ความไม่สบายกาย เดือดร้อนใจ ทุกข์เพราะเกิดดับ ไม่สมหวัง พลัดพรากจากคนรักและของชอบใจและทุกข์เนื่องจากมีขันธ ๕
๒. **สมุทัย** เหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ **กามตัณหา** ความอยากได้กามคุณ **ภวตัณหา** อยากมี อยากเป็น **วิภวตัณหา** อยากให้ตัวเองไม่เป็นอย่างนั้นอย่างนี้
๓. **นิโรธ** ความดับทุกข์ กำจัดตัณหาให้สิ้นไป จิตสว่างสงบจากกิเลสและนิวรณ์
๔. **มรรค** ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘

ความสำคัญของอริยสัจ

๑. **อริยสัจธรรม** นำไปสู่ที่สุดคือวิปัสสนาปัญญา ข้ามพ้นสังสารวัฏได้
๒. **มัชฌิมาปฏิปทา** แนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา เหมาะแก่ทุกคน
๓. **สามกัมภังสิกา** พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ยกอริยสัจ ๔ ขึ้นแสดงเป็นสำคัญ
๔. **พระพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ** เหล่าอรหันตสาวกบรรลุธรรมตาม ก็เพราะอาศัยอริยสัจ ๔

ปัญจกะ คือ หมวด ๕

อนันตริยกรรม ๕ อย่าง คือ

๑. มาตุฆาต ฆ่ามารดา
๒. ปิตุฆาต ฆ่าบิดา
๓. อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์
๔. โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป
๕. สังฆเภท ยังสงฆ์ให้แตกกัน

อนันตริยกรรม จัดเป็นครุกรรม คือกรรมหนัก เฉพาะมารดาบิดา แม้ไม่รู้ว่าเป็นมารดาบิดา หากฆ่าลงไป ก็จัดเป็นอนันตริยกรรมเช่นกัน กรรมทั้ง ๕ อย่างนี้ เป็นบาปหนักที่สุด ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน ตั้งอยู่ในฐานะแห่งปาราชิก ของภิกษุผู้บวชในพระพุทธศาสนาในอนันตริยกรรมข้อที่หนักที่สุด คือ **สังฆเภท** การยังสงฆ์ให้แตกกัน

อภินิหารปัจจเวกขณะ ๕ คือ

๑. ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้
๒. ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้
๓. ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เราจักต้องพลัดพรากจากของที่รัก ที่ชอบใจทั้งสิ้น
๔. ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
๕. ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้

อัมมัสสวนานิสงส์ (อานิสงส์แห่งการฟังธรรม) ๕ คือ

๑. ผู้ฟังย่อมได้รับสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๒. สิ่งใดที่เคยฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจในสิ่งนั้นชัด
๓. บรรเทาความสงสัยเสียได้
๔. ทำความเห็นให้ถูกต้อง
๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

พละ คือ ธรรมเป็นกำลัง ๕ คือ

๑. สัทธา ความเชื่อ เชื่อว่าคุณและโทษของกรรมมีจริง
๒. วิริยะ ความเพียร คือ ละเว้นจากบาปอกุศล เพียรในปธาน ๔
๓. สติ ความระลึกได้ มีสติรอบคอบขณะทำ พูด คิด
๔. สมาธิ ความตั้งใจมั่น มีพลังจิตมั่น ปราศจากนิวรณ์
๕. ปัญญา ความรอบรู้ มีความรู้เข้าใจได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ

ธรรมทั้ง ๕ ข้อนี้ เมื่อรวมเป็นกำลังอันเดียวกัน ย่อมเป็นกำลังอันใหญ่ที่สามารถเป็นพลังที่จะดำเนินงานนั้นได้ แม้จะเป็นงานใหญ่ ๆ ธรรม ๕ ข้อนี้ เรียกว่า **อินทรีย์ ๕** ก็ได้ เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน

ธรรมที่เป็นข้าศึกต่อพละ หรือ อินทรีย์ ๕ คือ

๑. สัทธา มี อสัทธียะ ความไม่เชื่อเป็นข้าศึก
๒. วิริยะ มี โกสัชชะ ความเกียจคร้านเป็นข้าศึก
๓. สติ มี ปมาทะ ความเลินเล่อเป็นข้าศึก
๔. สมาธิ มี อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่านเป็นข้าศึก
๕. ปัญญา มี อญาณะ ความไม่รู้เป็นข้าศึก

ขั้น ๕ (ขั้น ๕ แปลว่า กอง)

ชีวิตหรือตัวตน ประกอบด้วยกายและจิต คือรูปกับนาม เรียกว่า **เบญจขันธ์**

๑. รูป เวื่อนร่างที่คัมรวมกันไว้ด้วยธาตุ ๔ อันเป็นส่วนที่ปรากฏเห็นได้ด้วยตา
๒. เวทนา การเสวยอารมณ์ รู้สึกสุข ทุกข์ หรือ เฉย ๆ
๓. สัญญา ความจำได้หมายรู้ คือจำอารมณ์คือรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อารมณ์ที่เกิดกับใจได้
๔. สังขาร สภาวะปรุงแต่งวิญญาณผู้ก่อกรรมให้ดี ให้ชั่ว หรือไม่ดี-ไม่ชั่ว เกิดเป็นรูปนามติดต่อไป
๕. วิญญาณ ความรู้แจ้งในอารมณ์ที่สัมผัสกับปัจจัยภายนอก

ขั้น ๕ นี้ เรียกว่า **นามรูป**, เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จัดเป็นนาม , รูปคงเป็น รูป เหมือนเดิม ๆ

ฉีกะ คือ หมวด ๖

การระ ๖ อย่าง คือ

๑. ความเคารพเอื้อเฟื้อในพระพุทธเจ้า
 ๒. ความเคารพเอื้อเฟื้อในพระธรรม
 ๓. ความเคารพเอื้อเฟื้อในพระสงฆ์
 ๔. ความเคารพเอื้อเฟื้อในการศึกษา
 ๕. ความเคารพเอื้อเฟื้อในความไม่ประมาท
 ๖. ความเคารพเอื้อเฟื้อในปฏิสันถาร การต้อนรับปราศรัย
- การระ แปลว่า ความเคารพ , ความเอื้อเฟื้อ หมายถึง การปฏิบัติชอบ ยกย่องเชิดชู

สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึง มี ๖ คือ

๑. เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุสามเณร ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยชวนช่วยในกิจธุระของเพื่อนด้วยกายมีพยาบาลภิกษุไข้ เป็นต้น ด้วยจิตเมตตา
 ๒. เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุสามเณร ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยชวนช่วยในกิจธุระของเพื่อนด้วยวาจา เช่นกล่าวสั่งสอน เป็นต้น
 ๓. เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนภิกษุสามเณร ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ คิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนกัน
 ๔. แบ่งปันลาภที่ตนได้มาโดยชอบธรรม ให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณร ไม่หวังไว้บริโภคนำเฉพาะผู้เดียว
 ๕. รักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่น ๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น
 ๖. มีความเห็นร่วมกันกับภิกษุสามเณรอื่น ๆ ไม่วิวาทกับใคร ๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน
- ธรรม ๖ อย่างนี้ ทรงแสดงแก่ภิกษุจึงดูเหมือนเป็นเรื่องเฉพาะพระแต่ความจริงแล้วทุกคนนำไปใช้ได้กับทุกคนทุกเพศทุกวัย เช่นอยู่กับบิดามารดาก็ใช้ว่า เข้าไปตั้งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยทํานองงาน พุดกับท่านด้วยปิยวาจา มีจิตใจเคารพนับถือท่าน เป็นต้น

สัตตกะ คือ หมวด ๗

อริยทรัพย์ ๗ อย่าง

อริยทรัพย์ แปลว่า ทรัพย์อันประเสริฐ ท่านกล่าวดีกว่าทรัพย์ภายนอก เพราะเป็นคุณสมบัติอยู่ในตนไม่มีใครแย่งชิงไปได้ และจ่ายเท่าไรก็ไม่รู้จักหมด ทั้งเป็นเหตุและเป็นเครื่องอุดหนุนโภคทรัพย์ภายนอกบังเกิดขึ้น ทรัพย์ภายนอกจะช่วยอุดหนุนเกื้อกูลได้เพียงปัจจุบันเท่านั้น ส่วนอริยทรัพย์จักตามอุดหนุนเกื้อกูลทั้งโลกนี้และโลกหน้า

๑. **สัทธา** ปักใจเชื่อที่พิสูจน์ได้สมเหตุสมผล
๒. **ศีล** มีสมบัติผู้ดี มารยาทสงบเสงี่ยม พุดจาสุภาพ
๓. **hiri** ละอายใจ ไม่กล้าทำบาปทุจริต ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๔. **โอตตปปะ** เกรงกลัวต่อความชั่ว เกรงเวรภัย และเสื่อมศักดิ์ศรี จึงไม่เสียวทำผิด
๕. **พหุสัจจะ** ความเป็นคนรอบรู้ ชำนาญการทั้งคฤหัสถ์ คหบดี
๖. **จาคะ** ไม่แล้งน้ำใจ เผื่อแผ่สิ่งของเพื่อความสุขของผู้อื่น
๗. **ปัญญา** หลักแหลมแยบคายในอุบายชีวิต ทั้งผิดชอบ ควรมิควรอย่างไร

สัปปริสธรรม คือ ธรรมของสัตบุรุษ มี ๗ อย่าง คือ

๑. **ธัมมัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เช่น รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์
๒. **อัตถัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักผล เช่น รู้ว่าสุขเป็นผลแห่งการทำดี ทุกข์เป็นผลแห่งการทำชั่ว
๓. **อตตัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักตน รู้สำนึกความรู้ความสามารถ วางตนสมอัตภาพอย่างเจียมใจ
๔. **มัตตัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักประมาณ เช่น รู้จักใช้ประมาณพอดี สมควรแก่ฐานะ
๕. **กาลัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักกาลอันสมควร
๖. **ปริสัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน เข้าใจปรับบุคลิกภาพของตนให้สอดคล้องกับสมาคม

ทุกระดับ

๗. **บุคคลปริปริญญตา** ความเป็นผู้รู้จักบุคคลว่าผู้นี้เป็นคนดีควรคบ ผู้นี้ไม่ดี ไม่ควรคบ เป็นต้น

สัตบุรุษ คือ คนดี มีความประพฤติทางกาย วาจา ใจดี ต้อง เรียบร้อยไม่มีโทษไม่เบียดเบียนผู้อื่น บุคคลใดประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้ บุคคลนั้นแล ชื่อว่า **สัตบุรุษ**

อัฐฐกะ คือ หมวด ๘

โลกธรรม คือ ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลก มี ๘ ประการ

- อัฐฐารมณ อารมณ์ที่น่าปรารถนา ๑. มีลาภ มีสิ่งที่ต้องการสมใจ ๓. มียศ มีตำแหน่งหน้าที่ถูกใจ ๕. สรรเสริญ มีชื่อเสียงเด่น ๗. สุข ชีวิตผาสุก สดชื่น แจ่มใส	- อนิฏฐารมณ อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา ๒. ไม่มีลาภ ไม่ได้ครอบครองของที่หวัง ๔. เสื่อมยศ ถูกลิดรอนสิทธิและลดตำแหน่ง ๖. นินทา ถูกติเตียน กล่าวร้าย ๘. ทุกข์ ทรมานกาย และ ขมขื่นใจ

ในโลกธรรม ๘ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ควรพิจารณาว่า สิ่งนี้เกิดแล้ว แต่มันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรรู้ตามความเป็นจริง อย่าให้มันครอบงำจิตใจ คืออย่ายินดีในส่วนที่น่าปรารถนา อย่ายินร้ายในส่วนที่ไม่น่าปรารถนา

ทสกะ คือ หมวด ๑๐

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อย่าง

๑. ทานมัย	บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
๒. สีลมัย	บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
๓. ภาวนามัย	บุญสำเร็จด้วยการเจริญจิตภาวนา
๔. อปจายนมัย	บุญสำเร็จด้วยความประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่
๕. เวชยาวัจจมัย	บุญสำเร็จด้วยการชวนชวายในกิจการชอบธรรม
๖. ปัตติทานมัย	บุญสำเร็จด้วยการแบ่งให้คนอื่นมีส่วนแห่งความดีที่ตนทำ
๗. ปัตตานุโมทนามัย	บุญสำเร็จด้วยความพลอยยินดี รับรู้ความดีงามของผู้อื่น
๘. ธัมมัสสวนมัย	บุญสำเร็จด้วยความตั้งใจฟังธรรมโดยเคารพ
๙. ธัมมเทศนามัย	บุญสำเร็จด้วยการแนะนำทางที่ชอบด้วยศีลธรรม
๑๐. ทิฏฐุชุกัมม	บุญสำเร็จด้วยการปรับแนวความคิด ให้ตรงตามหลักธรรม

คิปปิปฏิบัติ

หมวดว่าด้วยการประพัตติปฏิบัติตนของคฤหัสถ์

ทิวฐัมมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง

๑. อุฏฐานสัมปทา เพียรเอาจริงเอาจังในการศึกษา เลี้ยงชีพ ชุรุกิจทุกอย่าง
 ๒. อารักขสัมปทา คุมการกิจมิให้บกพร่อง ประหยัดและคุ้มครองทรัพย์สิน
 ๓. กัลยาณมิตรตตา เลี้ยงหลบคนชั่ว ปลุกมิตรกับคนดี
 ๔. สมชีวิตา จับจ่ายเลี้ยงชีพและครอบครัว พอควรแก่รายได้และเท่าที่จำเป็น
- ท่านกล่าวว่า เป็นหัวใจเศรษฐี คือ สามารถนำผู้ปฏิบัติตามให้มีฐานะมั่นคงได้

สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ภายนอก ๔ อย่าง

๑. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา เชื่อมมั่นหลักธรรม เชื่อกฎของกรรม
๒. สิลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา
๓. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาค น้ำใจเสียสละ เกื้อกูลผู้อื่นให้มีสุข
๔. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา จิตสำนึกผิชอบชั่วดี รู้ปรัชญาชีวิต

มิตรปฏิรูป คือ คนเทียมมิตร ๔ จำพวก

มิตรปฏิรูป คือ คนที่ไม่ใช่มิตรแท้ ผู้ไม่มีความจริงใจ ไม่ควรคบใกล้ชิด คือ

๑. คนปกกลอก ทำดีสนิทให้วางใจ ปลิ้นปล้อน
๒. คนดีแต่พูด กำนัลด้วยลมปากหวานหวานล้น
๓. คนหัวประจบ ทำโอนอ่อนใจเลี้ยวลด ใจคดปากซื่อ
๔. คนชักชวนในทางฉิบหาย ชักจูงให้หลงผิดจนเสียตัวเสียคน (ข้อนี้อันตรายที่สุด)

ลักษณะของคนปกกลอก มี ๔ คือ

๑. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
๒. เสียให้น้อย คิดเอาให้ได้มาก
๓. เมื่อมีภัยแก่ตัว จึงรีบทำกิจของเพื่อน
๔. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตน

ลักษณะของคนดีแต่พูด มี ๔ คือ

๑. เก็บเอาของล่วงแล้วมาปราศรัย ๒. อ้างเอาของที่ยังไม่มีมาปราศรัย
๓. สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้ ๔. ออกรากฟุ้งมิได้

ลักษณะของคนหัวประจบ มี ๔ คือ

๑. จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๒. จะทำดีก็คล้อยตาม ๓. ต่อหน้าว่าสรรเสริญ ๔.ลับหลังตั้งนินทา

ลักษณะของคนชักชวนในทางฉิบหาย มี ๔ คือ

๑. ชักชวนดื่มน้ำเมา	๒. ชักชวนเที่ยวกลางคืน
๓. ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น	๔. ชักชวนเล่นการพนัน

มิตรแท้ ๔ จำพวก

มิตรแท้ คือ เพื่อนที่มีความปรารถนาดี มีน้ำใสใจจริง รักเพื่อนเหมือนส่วนหนึ่งของชีวิตตน

๑. มิตรมีอุปการะ	ยามเดือดร้อนอาศัยได้ คราวลำเค็ญก็เกื้อหนุน
๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์	น้ำใจซื่อ เปิดเผย เข้าถึงใจกัน เสียสละแทนกันได้
๓. มิตรแนะนำประโยชน์	ตักเตือนมิให้หลงผิด ปลุกปลอบให้ตั้งตนไว้ชอบ
๔. มิตรมีความรักใคร่	เสมอต้นเสมอปลาย รักและภักดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ลักษณะของมิตรมีอุปการะ มี ๔ คือ

๑. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว	๒. ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
๓. เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้	๔. เมื่อมีธุระช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก

ลักษณะของมิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มี ๔ คือ

๑. ขยายความลับของตนแก่เพื่อน	๒. ปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย
๓. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ	๔. แม้ชีวิตก็อาจจะสละแทนได้

ลักษณะของมิตรแนะนำประโยชน์ มี ๔ คือ

๑. ห้ามมิให้ทำความชั่ว	๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง	๔. บอกทางสวรรค์ให้

ลักษณะของมิตรมีความรักใคร่ มี ๔ คือ

๑. ทุกข์ ก็ทุกข์ด้วย	๒. สุข ก็สุขด้วย
๓. ได้เถียงคนที่พูดดีเตือนเพื่อน	๔. รับรองคนที่พูดสรรเสริญเพื่อน

สังคหวัตถุ คือ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคน มี ๔

๑. ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน	๒. ปิยวาจา เจรจาอ่อนหวาน
๓. อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป้นประโยชน์แก่ผู้อื่น	๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอไม่ถือตัว

ธรรมของฆราวาส ๔ อย่าง คือ

๑. สัจจะ ซื่อสัตย์ต่อกัน	๒. ทมะ รู้จักข่มจิตของตน
๓. ขันติ อุดทน	๔. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน

ปัญจกะ คือ หมวด ๕

ประโยชน์เกิดจากการถือโอคทรัพย์ ๕ อย่าง คือ (สนามหลวงตัดออก)

๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ ให้เป็นสุข
๒. เลี้ยงเพื่อนฝูงให้เป็นสุข
๓. บำบัดอันตรายที่เกิดขึ้นแต่เหตุต่างๆ
๔. ทำพละ ๕ อย่าง คือ

- ๑) ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ
- ๒) อติถิพละ ต้อนรับแขก
- ๓) ปุพพเปตพละ ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย
- ๔) ราชพละ ถวายเป็นของหลวง มีการเสียภาษีอากร เป็นต้น
- ๕) เทวตพละ ทำบุญอุทิศให้เทวดา

มิจฉาณิชา คือ การค้าขายไม่ชอบธรรม ๕ อย่าง

๑. ค้าขายเครื่องประหาร
๒. ค้าขายมนุษย์
๓. ค้าขายสัตว์สำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหาร
๔. ค้าขายน้ำเมา
๕. ค้าขายยาพิษ

(การค้าขาย ๕ อย่างนี้ เป็นข้อห้าม อุบาสกไม่ควรประกอบ)

คุณสมบัติของอุบาสก ๕ ประการ คือ

๑. ประกอบด้วยศรัทธา
 ๒. มีศีลบริสุทธิ์
 ๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือ เชื้อกรรม ไม่เชื่อมงคล
 ๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา
 ๕. บำเพ็ญบุญแต่ในพระพุทธศาสนา
- (อุบาสกพึงตั้งอยู่ในสมบัติ ๕ ประการนี้ และเว้นจากวิบัติ ๕ ประการ ซึ่งวิบัติจากสมบัตินั้น)

ฉกเก คือ หมวด ๖

ทิศ ๖

๑. ปุรัตถิมทิศ คือ ทิศเบื้องหน้า มารดาบิดา
๒. ทักขินทิศ คือ ทิศเบื้องขวา อาจารย์
๓. ปัจฉิมทิศ คือ ทิศเบื้องหลัง บุตร - ภรรยา
๔. อุตตรทิศ คือ ทิศเบื้องซ้าย มิตรสหาย
๕. เภฏฐิมทิศ คือ ทิศเบื้องต่ำ บ่าวไพร่
๖. อุกฤษิมทิศ คือ ทิศเบื้องบน สมณพราหมณ์

๑. ปุรัตถิมทิศ คือทิศเบื้องหน้า มารดาบิดา บุตรพึงบำรุงด้วยสถาน ๕ คือ

๑. ท่านได้เลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
๒. ทำกิจของท่าน
๓. ดำรงวงศ์สกุล
๔. ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

มารดาได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน ๕ คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยาที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์ให้ในสมัย

๒. ทักขินทิศ คือทิศเบื้องขวา อาจารย์ ศิษย์พึงบำรุงด้วยสถาน ๕ คือ

๑. ด้วยลูกขึ้นยืนรับ
๒. ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้
๓. ด้วยเชือกฟาง
๔. ด้วยอุปัฏฐาก
๕. ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

อาจารย์ได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน ๕ คือ

๑. แนะนำดี
๒. ให้เรียนดี
๓. บอกศิลปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง
๔. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
๕. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย (คือจะไปทางทิศไหนก็ไม่อดอยาก)

๓. ปัจฉิมทิศ คือทิศเบื้องหลัง ภรรยา สามีพึงบำรุงด้วยสถาน ๔ คือ

๑. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา
๒. ด้วยไม่ดูหมิ่น
๓. ด้วยไม่ประพฤติดีลวงใจ
๔. ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้
๕. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน ๕ คือ

๑. จัดการงานดี
๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี
๓. ไม่ประพฤติดีลวงใจ
๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้
๕. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

๔.อุตตริทิส คือทิดเบื่องซ้าย มิตร กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน ๕ คือ

๑. ด้วยให้ปัน	๒. ด้วยเจรจาถ้อยคำไพเราะ
๓. ด้วยประพฤติประโยชน์	๔. ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ
๕. ด้วยไม่แก่งกล่าวให้คลาดจากความเป็นจริง	

มิตรได้รับบำรุงจนนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๕ คือ

๑. รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว
๒. รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
๓. เมื่อมีภัยเอาเป็นที่พึ่งพำนักได้
๔. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ
๕. นับถือตลอดถึงวงศ์ของมิตร

๕.เหฏฐิมทิส คือทิดเบื่องต่ำ บ่าว นายพึงบำรุงด้วยสถาน ๕ คือ

๑. ด้วยจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง
๒. ด้วยให้อาหารและรางวัล
๓. ด้วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้
๔. ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน
๕. ด้วยปล่อยในสมัย

บ่าวได้รับบำรุงจนนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยสถาน ๕ คือ

๑. ลูกขึ้นทำงานก่อนนาย	๒. เลิกงานทีหลังนาย
๓. ถือเอาแต่ของที่นายให้	๔. ทำการงานให้ดีขึ้น
๕. นำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น ๆ	

๖.อุปริมทิส คือทิดเบื่องบน สมณพราหมณ์ กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน ๕ คือ

๑. ด้วยกายกรรม คือทำอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
๒. ด้วยวจีกรรม คือพูดอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
๓. ด้วยมโนกรรม คือคิดอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
๔. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือมิได้ห้ามมิให้เข้าบ้าน
๕. ด้วยให้อามิสทาน

สมณพราหมณ์ได้รับบำรุงจนนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๖ คือ

๑. ห้ามมิให้ทำความชั่ว	๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม	๔. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๕. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง	๖. บอกทางสวรรค์ให้

อบายมุข คือเหตุฉิบหาย ๖ อย่าง

๑. ตีมน้ำเมา	๒. เทียวกลางคืน	๓. เทียวดูการเล่น
๔. เล่นการพนัน	๕. คบคนชั่วเป็นมิตร	๖. เกียจคร้านการทำงาน

ตีมน้ำเมา มีโทษ ๖ อย่าง คือ

๑. เสียทรัพย์	๒. ก่อการทะเลาะวิวาท	๓. เกิดโรค
๔. ต้องติเตียน	๕. ไม่รู้จักอาย	๖. ทอนกำลังปัญญา

เทียวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่าง คือ

๑. ชื่อว่าไม่รักษาตัว	๒. ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
๓. ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ	๔. เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย
๕. มักถูกละอาย	๖. ได้รับความลำบาก

เทียวดูการเล่น มีโทษตามวัตถุที่ไปดู ๖ อย่างคือ

๑. รำที่ไหนไปทีนั้น	๒. ขบร้องที่ไหนไปทีนั้น
๓. ดัดลีลไปที่ไหนไปทีนั้น	๔. เสภาที่ไหน ไปทีนั้น
๕. เพลงที่ไหน ไปทีนั้น	๖. เถิดเทิงที่ไหน ไปทีนั้น

เล่นการพนัน มีโทษ ๖ ดังนี้

๑. เมื่อชนะ ย่อมก่อเวร	๒. เมื่อแพ้ ย่อมเสียตายทรัพย์ที่เสียไป
๓. ทรัพย์ย่อมฉิบหาย	๔. ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ
๕. เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน	๖. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย

คบคนชั่วเป็นมิตร มีโทษตามบุคคลที่คบ ๖ ดังนี้

๑. นำให้เป็นนักแสดงการเล่นการพนัน	๒. นำให้เป็นนักแสดงเจ้าชู้
๓. นำให้เป็นนักแสดงเหล่า	๔. นำให้เป็นคนลงเขาด้วยของปลอม
๕. นำให้เป็นคนลงเขาซึ่งหน้า	๖. นำให้เป็นนักแสดงหัวไม้

เกียจคร้านทำงาน มักอ้างเลข ๖ ดังนี้

๑. มักอ้างว่าหนาวนัก แล้วไม่ทำงาน
๒. มักอ้างว่าร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน
๓. มักอ้างว่าเวลาเย็นแล้ว แล้วไม่ทำงาน
๔. มักอ้างว่ายังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำงาน
๕. มักอ้างว่าหิวนัก แล้วไม่ทำงาน
๖. มักอ้างว่ากระหายน้ำ แล้วไม่ทำงาน

บทนำ วิชาพุทธประวัติ

วิชาพุทธประวัติ เป็นวิชาว่าด้วยประวัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระศาสดาแห่งเราทั้งหลาย จึงควรที่เราทั้งหลายในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนต้องศึกษาซึ่งนอกจากจะทำให้ได้ทราบถึงวงศ์ตระกูลการศึกษาฐานะทางสังคมของพระศาสดาก่อนที่จะทรงผนวชแล้วยังจะได้พิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับพระศาสดาอย่างน้อย ๔ ประการ คือ

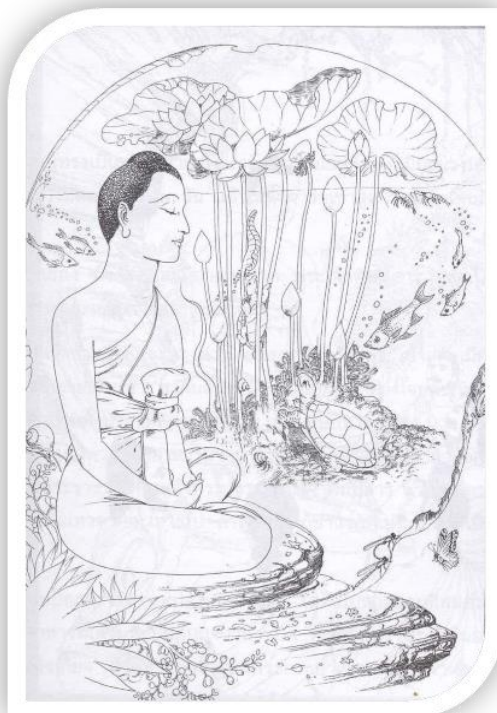
๑. สัมมาสัมพุทธปฏิญา ได้แก่การที่ทรงปฏิญาณว่าเป็นพระพุทธรเจ้าเราจะได้ศึกษาว่าธรรมที่ทรงตรัสรู้นั้น มีศาสดาอื่นเขาสอนกันมาก่อนแล้วหรือไม่

๒. ชีนาสวปฏิญา ได้แก่ที่ทรงปฏิญาณว่าพระองค์เป็นชีนาสพ คือหมดกิเลสแล้วเราจะได้ศึกษาดูพระจริยาวัตรที่ทรงปฏิบัติมา ๔๕ พรรษาหลังจากทรงตรัสรู้แล้วว่ามีตรงไหนบ้างที่แสดงว่าพระองค์ยังมีกิเลสอยู่

๓. อันตรายิกธรรมวาทะ ได้แก่การที่พระองค์ทรงสอนว่าธรรมเหล่าใดเป็นอันตรายแก่บุคคล ผู้ประพฤติ เราศึกษาดูธรรมเหล่านั้นแล้ว จะได้ทราบว่า เป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่

๔. นิยานิกรรมเทศนา ได้แก่การที่พระองค์ทรงแสดงธรรมใดว่าทำให้ผู้ปฏิบัติตามพ้นจากความทุกข์ เราจะได้ศึกษาดูว่าธรรมเหล่านั้นช่วยให้ผู้ปฏิบัติตามพ้นทุกข์ได้จริงหรือไม่

การศึกษาวิชาพุทธประวัติด้วยความเคารพและความสนใจใฝ่รู้ ย่อมนำไปสู่เป้าหมายอันสำคัญที่สุดของพุทธศาสนิกชน คือตถาคตโพธิศรัทธา ความเชื่อมั่นในความตรัสรู้ของพระตถาคต ซึ่งผู้มีศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชีวิตอย่างยิ่งใหญ่ไพศาล

วิชา พุทธประวัติ

พุทธประวัติ คือ ประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้า เราในฐานะชาวพุทธควรที่จะได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของศาสดาที่ตนนับถือ เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะ และบุญกุศลแก่ตนเองยิ่งขึ้นไป

คุณธรรมแบบอย่างที่ดีในพุทธประวัติที่สามารถนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันของเราได้ คือ

๑. **ความเป็นคนมีเหตุมีผล** พระพุทธองค์ทรงพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้คนต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทรงเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เป็นของคู่กัน ดังนั้น สิ่งที่ทำให้ต้องพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็ต้องมี

๒. **ความขยันหมั่นเพียร** ดังที่พระพุทธองค์ทรงศึกษาจนจบ ๑๔ ศาสตร์ สิ้นความรู้ของครูที่สอน และทรงบำเพ็ญเพียรเพื่อการตรัสรู้นานถึง ๖ ปี โดยไม่ห่อถอย

๓. **ความกตัญญูกตเวที** พระพุทธองค์ทรงตอบแทนพระคุณของพระบิดา พระมารดา ด้วยให้ตั้งอยู่ใน โลกุตตรธรรม

๔. **ความเป็นผู้มีศีล** พระพุทธองค์ทรงประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทรงมีพระจริยาวัตรที่งดงาม

๕. **ความเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต** พระองค์แม้จะได้รับการบำรุงบำเรอทางโลกียะสุขมากมายแต่ก็ไม่ได้ทรงประมาทมัวเมาในวัยในชีวิต ทรงกระทำพระองค์ให้พ้นจากความทุกข์และสอนผู้อื่นไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาทด้วย.

ชมพูทวีปและประชาชน

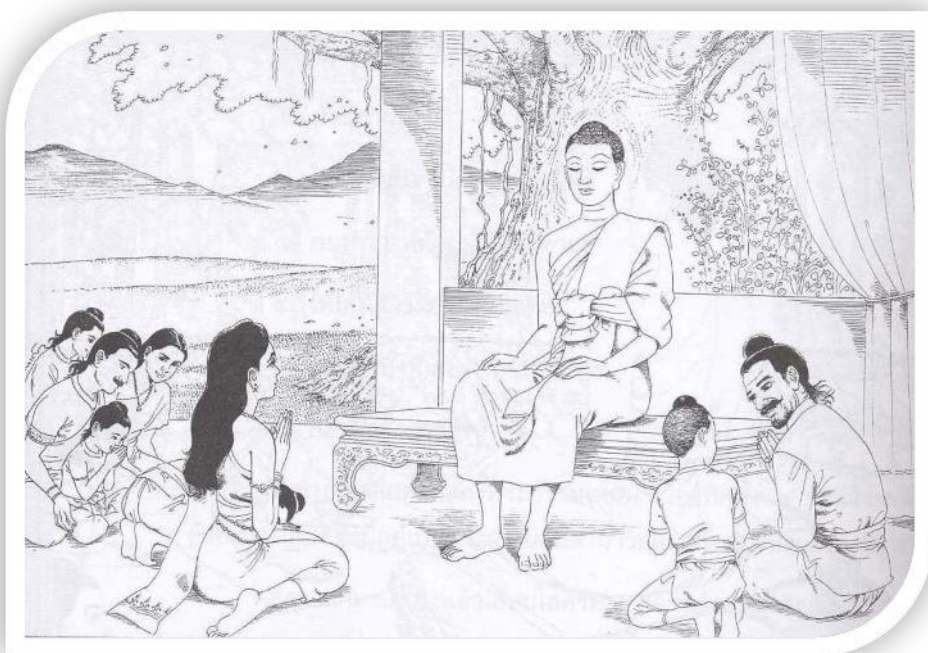
ชมพูทวีป ได้แก่ ประเทศอินเดีย เนปาล บังคลาเทศ ภูฏาน ปากีสถาน อัฟกานิสถาน ตั้งอยู่ทาง **ทิศพายัพ** (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ) ของประเทศไทย

ในสังคมอินเดีย มีคนอยู่ ๔ จำพวก หรือ **วรรณะ** คือ :

๑. **กษัตริย์** มีหน้าที่ทำการปกครองบ้านเมือง (จัดเป็นชนชั้นสูง)
๒. **พราหมณ์** มีหน้าที่ทำการสั่งสอน และทำพิธีกรรม (จัดเป็นชนชั้นสูง)
๓. **แพศย์** มีหน้าที่ทำนา ค้าขาย (ชนชั้นสามัญ)
๔. **ศูทร** มีหน้าที่รับจ้างเขาทำงาน (ชนชั้นต่ำ)

และยังมีคนอีกจำพวกหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการผสมต่างวรรณะทั้ง ๔ เช่น พราหมณ์ มาผสมกับคนวรรณะศูทร ลูกที่เกิดมาจะเป็นอีกจำพวกหนึ่ง เรียกว่า **จัณฑาล** ซึ่งเป็นคนที่ถูกดูหมิ่นเหยียดหยามมากที่สุด ในสังคมอินเดีย คนในสมัยนั้นส่วนใหญ่นับถือศาสนาพราหมณ์มีความเห็น (**ทิฏฐิ**) เป็น ๒ คือ

๑. **สัสสตทิฏฐิ** ถือว่าตายแล้วเกิด
๒. **อุจเจททิฏฐิ** ถือว่าตายแล้วสูญ

ชาติภูมิเดิมของพระพุทธเจ้า

ต้นศากยวงศ์ คือ พระเจ้าโอกกากราช ซึ่งมีพระราชโอรส ๔ พระองค์ พระราชธิดา ๕ พระองค์ ต่อมาพระราชโอรส และ พระราชธิดา ได้ไปสร้างพระนครใหม่ ชื่อว่า **กบิลพัสดุ์** ที่ได้นามนี้เพราะเป็นที่อยู่ของท่านกบิลดาบส และได้ทำการสมสู่กันเอง ทั้งนี้เพื่อต้องการที่จะให้พระโอรสและพระธิดาประสูติออกมานั้นได้เป็นอุภโตสุชาติ คือเกิดดีแล้วทั้งสองฝ่าย แล้ว**สืบศายวงศ์**มาเป็นลำดับ. ยกเว้นพี่สาวองค์ใหญ่ซึ่งภายหลังได้เป็นพระมเหสีของกษัตริย์ผู้ครองกรุงเทวทหะ และก็ได้ตั้ง**โกถยวงศ์**สืบมา.

ลักกชนบทแบ่งเป็น ๓ พระนคร คือ ๑) พระนครเดิมของพระเจ้าโอกกากราช

๒) พระนครกบิลพัสดุ์

๓) พระนครเทวทหะ

ระบอบการปกครอง เป็นแบบสามัคคีธรรม

อาชีพหลัก คือ กสิกรรม.

ศากยวงศ์นี้ มีโคตรเรียกว่า โคตมะ หรือ อาทิตตยโคตร

วงศ์ตระกูลของพระศาสดา คือ วงศ์ตระกูลที่ครองกรุงกบิลพัสดุ์ สืบเชื้อสายเรื่อยมา จนถึงพระเจ้าชัยเสนะ ๆ ทรงมีพระราชโอรสและพระราชธิดา คือ พระเจ้าสีหนุและพระนางยโสธรา ต่อมาได้เสด็จครองราชย์ และทรงอภิเษกสมรสกับพระนางกัญจนา ผู้เป็นราชธิดาของกรุงเทวทหะ (โกถยวงศ์) มีรัชทายาท ๗ พระองค์ คือ ๑.พระเจ้านุทโธทนะ ๒.พระเจ้านุทโกทนะ ๓.พระเจ้าโธโตทนะ ๔.พระเจ้าอมิตทนะ ๕.พระเจ้าสมิตทนะ และพระราชธิดา ๒ พระองค์ คือ พระนางปมิตา พระนางอมิตา.

ส่วน ยโสธรา ก็ได้เป็นพระมเหสี ของพระเจ้าอัญชนะ ในกรุงเทวทหะ (โกถยวงศ์) มีพระโอรส ๒ พระองค์ คือ สุปปพุทธะ, ทัณฑปาณิ มีพระธิดา ๒ พระองค์ คือ มายา(พระนางสิริมหามายา), ปชาบดี (โคตมี)

พระเจ้านุทโธทนะ ได้พระนางมายา เป็นพระมเหสี มีพระโอรส ๑ พระองค์ คือ สิทธัตถกุมาร ต่อมาเมื่อพระนางมายาสวรรคตแล้ว ได้พระมเหสีใหม่ คือ พระนางปชาบดี และมีพระโอรส ๑ พระองค์ คือ **นันทะ** พระธิดา ๑ พระองค์ คือ **รูปนันทา**

อาชีพหลักของคนในสมัยนั้น คือ การทำกสิกรรม (ทำนา) ดังจะเห็นได้จากพระนามแห่งพระราชบุตรของพระเจ้าสีหนุทั้ง ๕ พระองค์ มีพระเจ้านุทโธทนะ เป็นต้น ล้วนลงท้ายด้วยคำว่า **โธทนะ** ซึ่งแปลว่า **ข้าวสุก**.

พระศาสดาประสูติ

พระเจ้าสุทโธทนะทรงอภิเษกสมรสกับพระนางสิริมหามายา มีพระราชโอรสหนึ่งพระองค์ คือ **เจ้าชายสิทธัตถะ** (พระพุทธเจ้า)

พระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิต เสด็จลงสู่พระครรภ์พระมารดา เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ก่อนประสูติ ๑๐ เดือน (ตรงกับวันอาสาฬหบูชา)

พระโพธิสัตว์ประสูติ เมื่อรุ่งเช้าวันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ (วิสาขบูชา) ปีจอ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี ภายใต้ม้วนผ้าสาละ ๓ มุมพินิจวัน ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์ กับกรุงเทวทหะต่อกัน

พอพระบรมโพธิสัตว์ประสูติแล้ว บ่ายพระพักตร์เสด็จไปทางทิศอุดร (เหนือ) เพียง ๗ ก้าว แล้วหยุดแปลง **อัสภิวาจา** ณ ที่นั้นว่า “เราเป็นยอด เป็นผู้เจริญที่สุด เป็นผู้ประเสริฐที่สุดแห่งโลก การเกิดของเราครั้งนี้ เป็นครั้งสุดท้าย ภาพใหม่ไม่มีอีกแล้ว”

สหชาติ คือ ผู้เกิดในวันเวลาเดียวกันกับพระพุทธองค์ คือ

๑. พระนางพิมพา (พระชายาของพระสิทธัตถะเมื่อมีประชนม์ได้ ๑๖ พรรษา)

๒. พระอานนท์

๓. ฉันทะอำมาตย์ (อำมาตย์คนสนิท)

๔. กาฬุทายีอำมาตย์ (เป็นพระสหายสนิท)

๕. กัณฐกัศวรรราช (ม้าพระที่นั่ง)

๖. ต้นพระศรีมหาโพธิ์

๗. ขุมทรัพย์ทั้ง ๔ (คือขุมทอง ๔ ขุม ได้แก่ ขุมทองสังขนิธิ ขุมทองเฮลนิธิ ขุมทองอุบลนิธิ

ขุมทองปทุมทริกนิธิ)

เมื่อประสูติได้ ๓ วัน อสิตดาบส หรือ กาฬเทวิลดาบส เข้าเยี่ยมและกราบ ๓ ครั้ง พร้อมทำนายไว้ว่า “ถ้าครองเพศฆราวาส จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ถ้าออกผนวชจักได้เป็นศาสดาเอกของโลก”

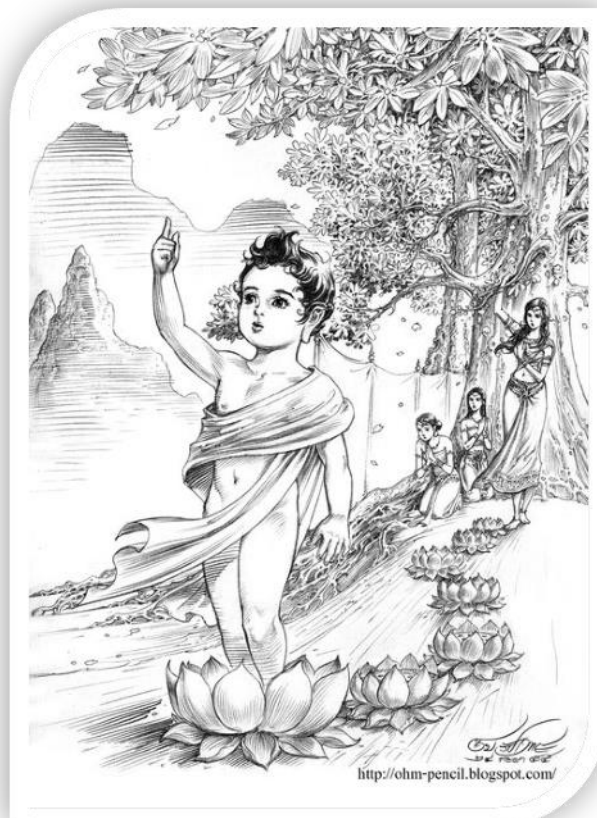
เมื่อประสูติได้ ๕ วัน ได้มีการเชิญพราหมณ์ ๑๐๘ มาฉันโภชนาหารและขนานพระนามว่า “**สิทธัตถะ**” แปลว่า **ผู้ต้องการความสำเร็จ**. และเลือกพราหมณ์ไว้ ๔ ท่านเพื่อทำนายพระลักษณะ มีพราหมณ์หนุ่มชื่อว่า **โกณฑัญญะ** ทำนายเป็นอย่างเดียว คือ ทำนายว่า จักต้องได้ออกผนวชและเป็นศาสดาเอกของโลกแน่แท้ **เมื่อประสูติได้ ๗ วัน** พระมารดาสิ้นพระชนม์

เมื่อประสูติได้ ๗ ปี พระราชบิดาได้โปรดให้บุตรสระโปกขรณี ๓ สระ คือ ๑) สระปทุมบัวหลวง ๒) สระปทุมพริกบัวขาว ๓) สระอุบลบัวขาว จัดให้มีเรือพายพร้อมเสร็จสรรพ ถวายพระกุมาร และได้ส่งให้ไปศึกษากับครุวิศวามิตร ผู้มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ทรงสำเร็จการศึกษาถึง ๑๘ ศาสตร์

ทรงนั่งสมาธิ เจริญอาณานาสนา ยังปฐมฌานให้เกิดในขณะพื้มงคลแรกนาขวัญ (วโปมมงคล)

เมื่อประสูติได้ ๑๖ ปี ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา หรือพิมพา ผู้เป็นพระราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะและพระนางอมิตา

เมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา ทรงพระราชโอรส ๑ พระองค์ คือ **พระราहुลกุมาร** (บังเกิดแล้ว) และเสด็จออกผนวช

เสด็จออกบรรพชา

เหตุออกผนวช มี ๒ คือ

๑) ทรงทอดพระเนตรเทวทูตทั้ง ๔ และทรงดำริว่า คนเราทุกคนที่เกิดมาแล้วล้วนแต่ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย กันด้วยทั้งนั้นไม่มีใครเลยที่จะหลุดพ้นไปได้ (เทวทูต คือ **คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ**)

๒) ทรงดำริว่า แม้พระองค์เองก็หนีความแก่ ความเจ็บ ความตายไปไม่พ้น และทรงพอพระทัยในการบรรพชา เพราะทรงเห็นว่าจะเป็นทางที่จะพ้นจากสิ่งเหล่านี้ได้

เสด็จออกผนวชพร้อมกับนายฉันทะ และมākāณฐกะ

ทรงตัดพระเมาลี (ผม) ด้วยพระขรรค์ และอธิษฐานเพศบรรพชา ที่ริมฝั่งแม่น้ำอโนมา โดยมีขมิ้นการพรม นำเอาบาตร พร้อมด้วยผ้ากาสาวะ คือผ้าぬ่ง ๑ ผืน ผ้าห่ม ๑ ผืน มาถวาย.

อัฐบริขาร มี ๘ อย่างคือ สบง จีวร สังฆาฏิ ประคตเอว บาตร มีดโกน เข็ม และกระบอกกรองน้ำ

การบำเพ็ญเพียรเพื่อการตรัสรู้

หลังจากบรรพชาแล้วเสด็จไปพักแรมที่อนุปิยอัมพวัน เขตอนุปิยนิคม รัฐมัลละ ทรงศึกษาอยู่ในสำนักของอาฬารดาบสก่อนได้สมบัติ ๓ แล้วจึงมาศึกษาต่อที่สำนักของอุทกดาบส ได้สมบัติ ๔ จากนั้นจึงเสด็จไปยัง **อุรุเวลาเสนานิคม เขตรัฐมคธ** ทรงพอพระทัยเสด็จประทับบำเพ็ญเพียรอยู่ ณ สถานที่นี้

ปัญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ คือ **โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ** ได้ออกผนวชตาม โดยหวังจักได้ฟังธรรมและตรัสรู้ตามพระพุทธองค์

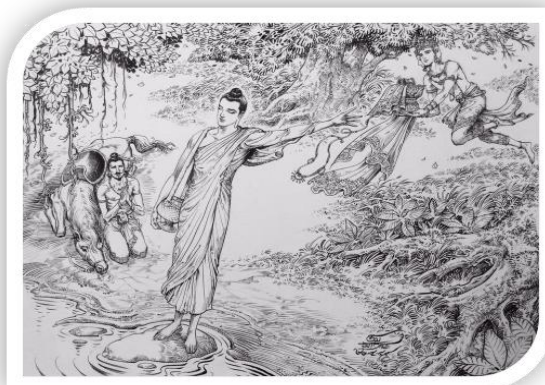
ทรงบำเพ็ญ **ทุกรกิริยา** คือ กิริยาที่กระทำได้โดยยากยิ่ง มี ๓ วาระ คือ

๑. กตพระทนต์ด้วยพระทนต์ กตพระตาลด้วยพระชีวหา

๒. ฝ่อนกลั่นลมหายใจเข้าหายใจออก

๓. อดอาหาร เสวยแต่วันละน้อย ๆ บ้าง

ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาถึงเพียงนี้ ก็ไม่สามารถตรัสรู้ได้ จนพระวรกายซูบผอม และทรงพิจารณาเห็นว่า การบำเพ็ญเพียรทุกรกิริยามีใช่ทางตรัสรู้ ควรที่เราจะบำเพ็ญเพียรทางจิตยึดมัชฌิมาปฏิปทาเป็นข้อปฏิบัติ แล้วจึงหันมาบริโภคพระกระยาหารตามเดิม ฝ่ายปัญจวัคคีย์เห็นเช่นนั้น ก็พากันรังเกียจจึงหลีกหนีไปอยู่ที่ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตเมืองพาราณสี

ตรัสรู้

ทรงรับข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดานำมาถวายพร้อมทั้งถาด เมื่อเสวยเสร็จแล้ว ทรงอธิษฐานลอยถาด ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ในเวลาเช้าของวันตรัสรู้

ทรงตรัสรู้ในยามสุดท้ายของวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ปีระกา ณ ใต้ต้นไม้พระศรีมหาโพธิ์ มีลำดั่งนี้

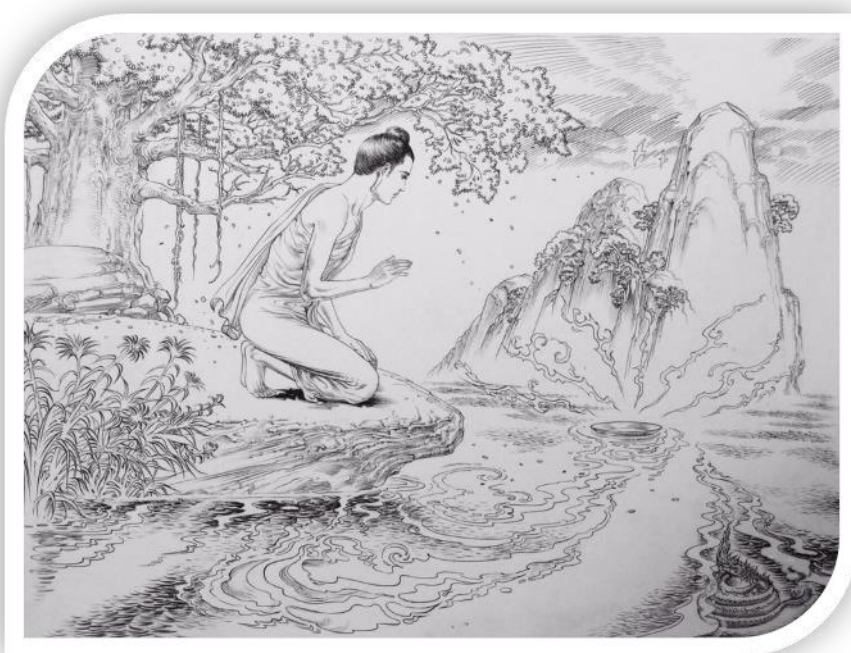
ในปฐมยาม บรรลุ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ (ระลึกชาติได้)

ในมัชฌิมยาม บรรลุ จุตูปปาตญาณ (รู้การจุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย)

ในปัจฉิมยาม บรรลุ อาสวักขยญาณ พระญาณนี้ทำพระองค์ให้เป็นผู้สิ้นจากอาสวะกิเลส คือ ทรงตรัสรู้ อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ขณะนั้นมีพระชนมายุ ๓๕ พรรษา

พระนามพิเศษ คือ อะระหัง และ สัมมาสัมพุทโธ เป็นพระนามใหญ่ของพระองค์ ไม่มีใครตั้งให้เป็นเนमितกนาม(พระนามที่ปรากฏขึ้นเอง) ที่ได้นามว่า **อรหัน** เพราะทรงห่างไกลจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ที่ได้นามว่า **สมมาสัมพุทโธ** เพราะทรงตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง

“ทรงชนะมาร คือ กิเลส ด้วย ทสภารมี คือ ทาน, ศีล, เนกขัมมะ, ปัญญา, วิริยะ, ขันติ, สัจจะ, อธิษฐาน, เมตตา, อุเบกขา ”

ปฐมโพธิกาล ปฐมเทศนาและปฐมสาวก

เมื่อตรัสรู้แล้วพระองค์ยังมีได้เสด็จไปพักแรมที่ไหน แต่ทรงพิจารณาหลักธรรมต่างๆ ที่ได้ตรัสรู้ และประทับเสวยวิมุตติสุข เป็นเวลา ๗ สัปดาห์ สัปดาห์ละแห่ง ตามสถานที่ต่างๆ ดังนี้ :-

สัปดาห์ที่ ๑ ประทับอยู่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ **ทรงพิจารณาปัจจุสมุปบาท** และทรงเปล่งอุทาน ๓ ยามแห่งราตรี.

สัปดาห์ที่ ๒ เสด็จจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประทับยืน จ้องพระเนตรดูต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นเวลา ๗ วัน ซึ่งเรียกว่า **อนิมิสสเจตีย์**

สัปดาห์ที่ ๓ เสด็จกลับจากอนิมิสสเจตีย์มาอยู่ ณ ระหว่างกลางแห่งต้นพระศรีมหาโพธิ์กับอนิมิสสเจตีย์ ทรง เนรมิตที่จงกรมขึ้น เรียกว่า **รัตนจงกรมเจตีย์**

สัปดาห์ที่ ๔ เสด็จมาประทับทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงพิจารณา อภิธรรมปิฎก อยู่ทีเรือนแก้วอันเทวดาเนรมิตไว้ ๗ วัน เรียกว่า **รัตนขรเจตีย์**

สัปดาห์ที่ ๕ เสด็จจากรัตนขรเจตีย์ มาที่ต้นอชปาลนิโครธ (ทางทิศตะวันออก) ประทับเสวยวิมุตติสุข เป็นเวลา ๗ วัน และพบกับพราหมณ์ผู้มักตวาดผู้อื่นว่า **หิ หิ**

สัปดาห์ที่ ๖ เสด็จมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของต้นพระศรีฯ มาประทับนั่งขัดสมาธิเสวยวิมุตติสุขภายใต้ร่มไม้จิก (**มุจลินท์**) ครั้งนั้นมีฝนตก มีพญานาคชื่อมุจลินท์มาขนดครอบพระองค์มิให้เปียกฝน

สัปดาห์ที่ ๗ เสด็จจากต้นมุจลินท์มายังต้นเกตุ (ราชายตนะ) ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ต้นพระศรีฯ มีพี่น้อง ๒ คน ซึ่งเป็นพ่อค้า คือ ตปุสสะ และภัทลิกะ นำสัตตพวง สัตตูก้อนมาถวาย และได้แสดงตนเป็นอุบาสกถึงรัตนะ ๒ คือพระพุทฺธ พระธรรม ตลอดชีวิต

ทรงทำ **เทศนาธิษฐาน** คือ **ทรงตั้งพระทัยในอันที่จะแสดงธรรมสั่งสอนมหาชน** หลังจากที่ทรงประทับเสวยวิมุตติสุขตลอด ๗ สัปดาห์แล้วจึงเสด็จไปยังต้นอชปาลนิโครธอีก ทรงพิจารณาบุคคลเทียบกับดอกบัว ๔ เหล่า คือ

๑. **อุคฆฏิตัญญู** ผู้มีปัญญาเฉียบแหลม เหมือนดอกบัวเหนือน้ำอรับแสงอาทิตย์ พร้อมจะแบ่งบานทันที(พวกมีปัญญามาก)

๒. **วิปจิตัญญู** ผู้มีปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง เหมือนดอกบัวเสมอฟิวน้ำ

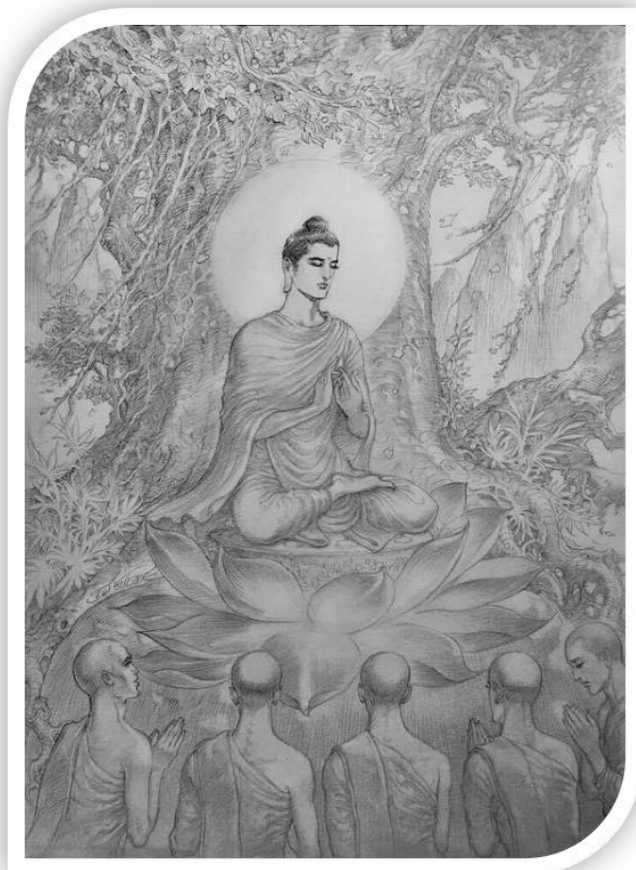
๓. **เนยยะ** ผู้มีปัญญาพอแนะนำได้ เหมือนดอกบัวบัวที่ยังไม่โผล่พ้นน้ำ

๔. **ปทปรมะ** ผู้ด้อยปัญญา ไม่สามารถเข้าใจหลักธรรมได้ เหมือนดอกบัวที่ยังจมอยู่ในน้ำโคลนตม ซึ่งย่อมเป็นภิกษาแห่งปลาและเต่า.

จากนั้นทรงทำ **อายุสังฆารายฐาน** คือตั้งพุทธปณิธานใคร่จะดำรงพระชนมายุอยู่จนกว่าจะได้ทรงประกาศพระศาสนาให้แพร่หลาย ประดิษฐานให้มันคงถาวร สำเร็จประโยชน์แก่ชนนิกรทุกหมู่เหล่า.

ทรงดำริหาผู้รับปฐมเทศนา ทรงปรารถนาถึงท่านอาฬารดาบส กาลามโคตร และอุททกดาบสรวมบุตร แต่ทั้ง ๒ เสียชีวิตก่อนหน้านั้น ๗ วัน ทรงดำริถึงปัญจวัคคีย์ จึงเสด็จไปโปรด ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ในระหว่างทางพบกับ**อุปกาสึก** อุปกะเห็นพระฉวีวรรณของพระพุทธองค์ผ่องใสหน้าอัศจรรย์ใจยิ่งนักจึงเข้าไปทูลถามว่า“**อินทรีของท่านผ่องใสนัก ผีพรรณของท่านบริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านบวชอุทิศใคร ใครเป็นครูของท่าน ท่านชอบใจธรรมของใคร?**” พระองค์ตรัสตอบว่า “**พระองค์เป็นผู้ตรัสรู้เอง ไม่ได้ชอบใจธรรมของใคร ไม่มีใครเป็นครู**” อุปกะสั่นศีรษะด้วยความไม่เชื่อแล้วหนีไป.

ในเช้าวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ พระองค์ทรงแสดงธรรมเทศนา ชื่อว่า **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** เป็นกัณฑ์แรก (ปฐมเทศนา) แก่ปัญจวัคคีย์ ทำให้ปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรม (ธรรมจักขุ) บรรลุพระโสดาบัน ผู้ได้ดวงตาเห็นธรรมคนแรก คือ **โกณฑัญญะ (ปฐมสาวก)** และปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์เพราะฟังธรรมเทศนาชื่อว่า **อนัตตลักขณสูตร** “ครั้งนั้นมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖ องค์ คือพระพุทธเจ้าและปัญจวัคคีย์ ”

ประกาศพระศาสนา

หลังจากนั้น จึงไปโปรดยสกุลบุตร ด้วยอนุပ္พพิกถาและอริยสัจ ๔ ส่งผลให้ **บิดาของพระยสะ เป็นอุบาสกคนแรกในโลก แม่และภรรยาของยสะ เป็นอุบาสิกา คนแรกในโลก**

ยสกุลบุตร เมื่อได้ฟังธรรมเทศนาที่พระพุทธองค์แสดงแก่บิดา มารดาและภรรยาของตนแล้ว ก็ บรรลุสำเร็จเป็นพระอรหันต์

ต่อมาสหยาของท่าน คือ วิมล สุพาหุ ปุณณชิ และควัมปติ ได้ออกบวชตาม และมีสหยาอีก ๕๐ คน ที่ทราบข่าวก็พากันออกบวชตาม และสำเร็จเป็นพระอรหันต์ทุกคน หลังจากนั้น พระพุทธองค์จึงทรง ส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา

อุบาสก – อุบาสิกา คือ ผู้เข้าถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต

เทวาทิกอุบาสก ผู้ถึงรัตน ๒ คือ พระพุทฺธ พระธรรม ได้แก้ตปุสสะและภทฺทิกะ หลังจากนั้นจึง ไปโปรดภทฺทวคฺคีย์ พวก ๓๐ คน จนได้สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล และได้ไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง คืออุรุเวลากัสสปะ นทิกัสสปะ และคยาภัสสปะ ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ด้วยธรรมเทศนาชื่อว่า อาทิตตปริยายสูตร ทรงได้อัครสาวก คือ พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรได้บรรลุธรรม เพราะฟัง ธรรมจากพระอัสสชิ พระโมคคัลลานะได้บรรลุธรรม เพราะฟังธรรมจากสารีบุตรที่ฟังพระอัสสชิมาแสดงให้ ฟังหลังจากนั้นจึงได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

พระโมคคัลลานะบรรลุพระอรหันต์ก่อนพระสารีบุตร ๑๕ วัน ที่หมู่บ้านกัลลวาลมุตตคาม ทรงแสดงอุบายแก้ง่วง ๘ ข้อ แก่โมคคัลลานะ (ระลึกถึงสัญญาให้มาก, พิจารณาธรรมที่ฟังแล้ว, ท่องบ่น บทเรียน, ยอนหู, ยืนขึ้นเอาน้ำลูบตัว, นึกถึงแสงสว่างกลางวัน, เดินจงกรม, สำเร็จสัทโสภาสน์) และตรัสให้ สำเนียงอีก ๓ อย่าง คือ

๑. เราจักไม่ชงววง คือถือตัวเข้าไปสู่สกุล
๒. เราจักไม่พูดคำซึ่งเป็นเหตุเถียงกัน อันเป็นเหตุให้พูดมาก
๓. เราจักไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ เร้นอยู่ตามวิสัยของสมณะ

พระสารีบุตรได้บรรลุพระอรหันต์ เพราะเทศนาที่พระพุทธองค์แสดงแก่ที่พนชนะ ชื่อว่า เวทนาปริคคหสูตร ที่ถ้ำสุกรชาดา เขาคิณณภูฏ กรุงราชคฤห์

ทรงโปรด **ปิณฑลิมาณพ** ที่อธิษฐานออกบวชพร้อมภรรยาคือนางภัททกาปิลาณี ออกบวชโดยอุทิศ พระอรหันต์ในโลกนี้ **ณ พหุปัตตนิโครธ ทรงประทานการอุปสมบทด้วยโอวาท ๓ ประการ คือ**

๑. เราจักเข้าไปตั้งความละเอียดและความยำเกรงไว้ในภิกขุ ผู้เฒ่า...ผู้ใหม่....ผู้ปานกลาง อย่างแรงกล้า
๒. ธรรมใดที่ประกอบด้วยกุศล เราจักเงี่ยหูตั้งใจฟังและพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมนั้น
๓. เราจักไม่ละสติออกจากกาย คือ พิจารณากายเป็นอารมณ์

ทรงรับวัดแรกในพระพุทธศาสนา คือ วัดเวฬุวันที่พระเจ้าพิมพิสารถวาย

ทรงรับวัดเชตวัน ที่อนาถปิณฑิกะ (สุทัตตเศรษฐี) ถวาย

ทรงอนุญาตเสนาสนะได้ ๕ ชนิด คือวิหาร, อัมพลโยค(มุงซีกเดียวอีกข้างเปิดโล่ง), ปราสาท, หัมมิมะ (หลังคาตัด), คูหา

ทรงทำนิมิตโองาสแก่พระอานนท์ ที่ ปาวาลเจดีย์ แคว้นวัชชี

นาคาวโลก คือ การมองอย่างข้างหลังแล้ว ทรงเลี้ยวมองดูเมืองไพศาลีเป็นครั้งสุดท้าย โดยหันพระวรกายกลับมาทั้งหมด

ทรงปลงพระชนมายุ เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๓ ที่ **หมู่บ้านเวฬุคาม**

ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖

ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ เมื่อวันแรม ๘ ค่ำเดือน ๖ หลังปรินิพพาน ๘ วัน

อริยธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ

ปิณฑบาตรที่มีอันิสงส์มาก คือ ปิณฑบาตรที่นางสุชาดาถวายและภัตตาหารที่นายจุนทะถวาย

มีพระพักตร์มองเห็นมากสองครั้ง คือ วันตรัสรู้ และปรินิพพาน

อุปารหบุคคล ๔ คือ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ และพระเจ้าจักรพรรดิราช

สังเวชนียสถาน ๔ คือ สถานที่ประสูติ , ตรัสรู้ แสดงธรรมจักร และปรินิพพาน

สัมมาสัมพุทธเจดีย์ มี ๔ คือ ธาตุเจดีย์ บริโภคเจดีย์ ธรรมเจดีย์ และอุทเทสิกเจดีย์

สังคายนาครั้งที่ ๑ มีพระมหากัสสปะ เป็นประธาน พระอานนท์ พระอุบาลี เป็นผู้ตอบ และประชุมสงฆ์อรหันต์ ๕๐๐ รูปมีพระเจ้าอชาตศัตรูอุปถัมภ์

สมณะที่ ๑ คือ พระโศตบั่น ที่ ๒ พระสกทาคามี ที่ ๓ พระอนาคามี และที่ ๔ พระอรหันต์

สาวกองค์สุดท้าย คือ สุภัททะปริพาชก

สาวกองค์แรก คือ โกณฑัญญะ

ศาสดาแทนพระพุทธเจ้า คือ ธรรมและวินัย

ก่อนปรินิพพาน พระองค์ตรัสแก่พระอานนท์ว่า “ธรรมกัฏฐิ วินัยกัฏฐิ ที่เราตรัสแล้ว แสดงแล้วนั้น แล จักเป็นศาสดาเมื่อเราปรินิพพานแล้ว”

ปัจฉิมโอวาท “**หนุททานิ ภิกขเว อามนุตยามิ ไว วยธมฺมา สงฺขารํ อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ** แปลว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหมดล้วนมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวงอันเป็นประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

ระหว่าง **อามิสฺสุชาและปฏิบัติบูชา** ทรงสรรเสริญการปฏิบัติบูชาว่า “บุคคลผู้ทำการสักการบูชา ตถาคตด้วยอามิสฺสุชาอย่างนี้ หรือแม้กว่านี้ หาชื่อว่าเป็นการบูชาอย่างยิ่งและแท้จริงไม่ หากแต่บุคคลใด ศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอน นี้แล จึงชื่อว่าเป็นการบูชาพระตถาคตอย่างแท้จริง”

หลังจากถวายพระบรมศพ มีสิ่งที่ไฟไม่ไหม้ ๖ อย่าง คือ พระอัฐิ, พระเกศา, พระโลมา, พระนขาและพระทันตา กับผ้าอีกคู่หนึ่ง

ใครมีศักดิ์เป็นอะไรกับพระพุทธเจ้า

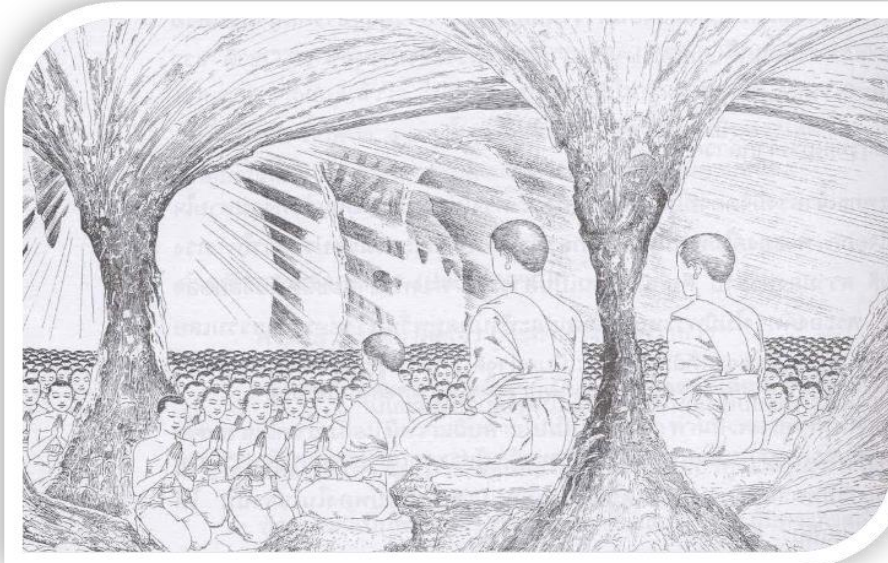
พระเจ้าชัยเสนะ	ทรงเป็น พระโปยกา (ทวด)
พระเจ้าสีหนุ	ทรงเป็น พระอัยกา (ปู่)
พระนางกัญจนา	ทรงเป็น พระอัยยิกา (ย่า)
พระเจ้าอัญชนะ	ทรงเป็น พระอัยกา (ตา)
พระนางยโสธรา	ทรงเป็น พระอัยยิกา (ยาย)
พระเจ้าสุทโธทนะ	ทรงเป็น พระราชบิดา
พระนางสิริมหามายา	ทรงเป็น พระชนนี (แม่)
พระนางมหาปชาบดี	ทรงเป็น พระมาตุจฉา (น้า)
สุกโกทนะ, อมิโตทนะ, ขนิโตทนะ, โธโตทนะ	เป็นอาชายน (ปิตุลา)
ปมิตา, อมิตา	ทรงเป็น อาหญิง
นันทะ	ทรงเป็น น้องชาย (อนุชา)
รูปนันทา	ทรงเป็น น้องสาว
พระนางยโสธรา(พิมพา)	ทรงเป็น ภรรยา (พระชายา)
ราหุล	ทรงเป็น พระโอรส

เหตุการณ์ในระหว่างทรงพระชนมายุ

๑. ประสูติได้	๕	วัน	มีการขนานพระนาม
๒. ประสูติได้	๓๗	วัน	พระมารดาสวรรคต
๓. ประสูติได้	๓๗	พรรษา	ทรงศึกษาศิลปวิทยา
๔. ประสูติได้	๑๖	พรรษา	ทรงอภิเษกสมรส
๕. ประสูติได้	๒๙	พรรษา	ออกผนวช และมีพระโอรส
๖. ประสูติได้	๓๕	พรรษา	ตรัสรู้อรุณวิมล
๗. ประสูติได้	๘๐	พรรษา	เสด็จดับขันธปรินิพพาน

สถานที่สำคัญ

๑. ลุมพินีวัน	เป็นสถานที่ประสูติ
๒. ต้นโพธิ์ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา	เป็นสถานที่ตรัสรู้
๓. ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน	เป็นสถานที่แสดงปฐมเทศนา
๔. ปาวาลเจดีย์	เป็นสถานที่ทรงปลงอายุสังขาร
๕. สาลวโนทยาน	เป็นสถานที่ปรินิพพาน
๖. มกุฏพันธเจดีย์	ถวายพระเพลิงพระบรมศพ

คำปรารภ

มนุษย์ผู้เกิดมาในโลกนี้ มีรูปพรรณสัณฐานที่เลือกตามใจหวังไม่ได้แล้วแต่เหตุจะต้องมาให้เป็นผู้มีรูปร่างงามบ้างเลวทรามบ้างต่าง ๆ กัน ผู้ใดมีรูปร่างก็เป็นที่ยอมรับชมชื่นของผู้ที่ได้เห็นเป็นจุดดอกไม้ที่มีสีสัณฐานงาม ผู้ใดมีรูปร่างเลวทรามก็ไม่ใช่ที่ชวนดูของผู้แลเห็น เช่นกับดอกไม้ที่มีสีสัณฐานไม่งาม รูปร่างมีประโยชน์เพียงให้เขาชมว่าสวย ไม่เป็นคุณอะไรอีก ถ้าดอกไม้มีทั้งสีสัณฐานทั้งกลิ่นทั้งหอม ย่อมเป็นที่พอใจรักใคร่ของประชุมชน ถ้ามีแต่สีและสัณฐานงาม แต่หากกลิ่นหอมมิได้ จะสู้ดอกไม้ซึ่งมีกลิ่นหอม แม้มีสัณฐานไม่งามก็ได้ ถ้ามีกลิ่นเหม็นก็ยิ่งซ้ำร้าย ถึงจะมีสัณฐานงาม ก็ไม่เป็นที่ปรารถนาของใครๆ ข้อนี้มีอุปมาฉันใด คนผู้มีรูปร่างงดงามมีใจดี ย่อมเป็นที่นิยมนับถือของประชุมชน ถึงจะมีรูปร่างงาม แต่ปราศจากคุณธรรมในใจ จะสู้คนที่ประกอบด้วยคุณธรรม แม้มีรูปร่างเลวทรามก็ไม่ได้ ถ้ามีใจร้ายกาจ ก็ยิ่งซ้ำร้าย ไม่มีใครพอใจจะสมาคม ถึงจะมีรูปร่างงามสักปานใด ก็ช่วยแก้ไขไม่ได้ ข้อนี้มีอุปมาฉันนั้น

รูปพรรณสัณฐานของมนุษย์เป็นมาอย่างใด ก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ส่วนใจนั้นก็มักเป็นไปตามพื้นเดิม ถึงอย่างนั้นก็ยังมิทางแก้ไขให้ดีขึ้นด้วยความตั้งใจอันดี จงดูตัวอย่างของที่ไม่หอมมาแต่เดิมเขายังอบให้หอมได้ แต่ธรรมดาใจนั้นมักผันแปรไม่แน่นอนมั่นคงลงได้ นักปราชญ์มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ผู้สั่งสอนให้คนตั้งอยู่ในคุณธรรม จึงได้กำหนดวางแบบแผนแห่งความประพฤติไว้เป็นหลักฐาน

การตั้งใจประพฤติตามบัญญัตินั้น ชื่อว่าศีลๆ นั้นเป็นบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่ เปรียบเหมือนผู้แรกจะเขียนหนังสือ ต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักเขียนไปตามนั้น หนังสือที่เขียนจึงจะมีบรรทัดอันตรง ถ้าหาไม้ตัวก็จะคดขึ้นคดลงดังงูเลื้อย เมื่อชำนาญแล้ว ก็เขียนไปได้ ไม่ต้องมีบรรทัดฉันใด คนแรกจะประพฤติความดี ไม่ได้ถืออะไรเป็นหลัก ใจไม่มั่นคงอาจเอนเอียงลงหาทุจริต แม้เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติ มารยาทได้แล้ว จึงจะประพฤติคุณธรรมอย่างอื่น ก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร ข้อนี้แลเป็นประโยชน์แห่งการบัญญัติศีลขึ้น

ความเบียดเบียนกันในโลก ซึ่งเป็นไปโดยกายทวารยันลงเป็น ๓ ประการ คือ เบียดเบียนชีวิตร่างกายประการหนึ่ง เบียดเบียนทรัพย์สมบัติ ประการหนึ่ง เบียดเบียนประเวณี คือทำเชื้อสายของผู้อื่นให้ผิดลำดับสืบสนประการหนึ่ง และความประพฤติเสียด้วยวาจา มีมุสาวาทกล่าวคำเท็จเป็นที่ตั้ง คนจะประพฤติดีดั่งนั้นก็เพราะความประมาท และความประมาทนั้น ไม่มีมูลอื่นจะสำคัญยิ่งกว่าดื่มน้ำเมา ซึ่งทำให้ความคิดวิปริตลงทันที เหตุนี้นักปราชญ์ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานเล็งเห็นเหตุการณ์ดั่งนี้ จึงบัญญัติศีลมีองค์ ๕ คือ

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
๒. เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร
๓. เว้นจากการประพฤติดัดในกาม
๔. เว้นจากกล่าวคำเท็จ
๕. เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย

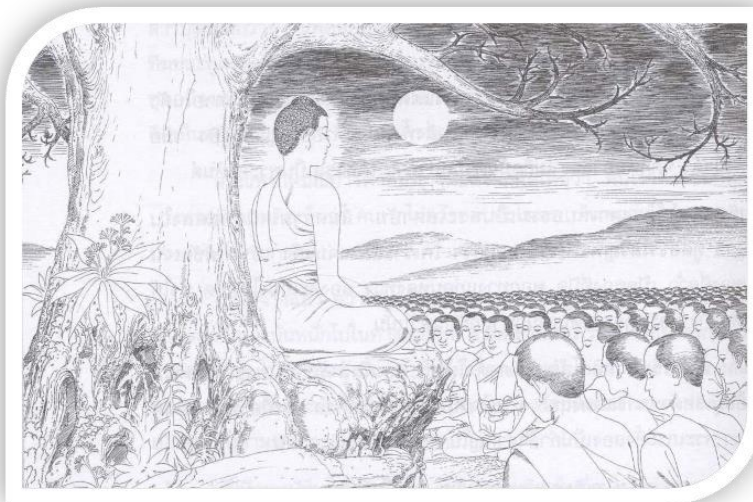
องค์แห่งศีลอย่างหนึ่ง ๆ เรียกว่า **สิกขาบท** ศีลมีองค์ ๕ จึงเป็นสิกขาบท ๕ ประการรวมเรียกว่าเบญจศีลๆ นี้ท่านบัญญัติขึ้นโดยถูกต้องตามคลองธรรม ด้วยคิดจะให้ประโยชน์แก่กันและกันจึงได้ชื่อว่าเป็นบัญญัติอันชอบธรรม เป็นคำสอนมีอยู่ในศาสนาที่ดี

เบญจศีลนี้มีกัลยาณธรรมเป็นคู่กัน แสดงไว้ในพระบาลีที่สรรเสริญความประพฤติของกัลยาณชนว่า เป็นคนมีศีลมีกัลยาณธรรม ดังนี้ กัลยาณธรรมในที่นี้ ได้แก่ความประพฤติที่เป็นส่วนดีงาม มีเครื่องอุดหนุนศีลให้ยอเลียดยิ่งขึ้น ได้ในสิกขาบททั้ง ๕ นี้เอง

๑. เมตตากรุณา ได้ในสิกขาบทที่ ๑
๒. สัมมาอาชีวะ หมั่นประกอบการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ได้ในสิกขาบทที่ ๒
๓. ความสำรวมในกาม ได้ในสิกขาบทที่ ๓
๔. มีความสัตย์ ได้ในสิกขาบทที่ ๔
๕. ความมีสติรอบคอบ ได้ในสิกขาบทคำรบ ๕

เมื่อจัดวิภาค ศีลได้แก่กิริยาที่เว้นตามข้อห้าม กัลยาณธรรม ได้แก่ประพฤติดุริยธรรมที่ชอบมีเป็นคู่กันมาดังนี้

ในที่นี้ จะยกคุณ ๒ ข้อนี้ตั้งเป็นกระฐี และพรรณนาความไปตามลำดับดังต่อไปนี้

เบญจศีล

ในสิกขาบทที่ ๑ แก้วด้วยข้อห้าม ๓ ประการ คือการฆ่า ๑ การทำร้ายร่างกาย ๑ การทรมานสัตว์ให้ลำบาก ๑ เพื่อสมแก่เหตุแห่งบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้น ด้วยเพ่งเมตตาจิตเป็นใหญ่

ในสิกขาบทที่ ๒ แก้วด้วยข้อห้าม ๓ ประการ คือ โจรกรรมประพฤตินั้นโจร ๑ ความเลี้ยวซื่อหน้าโลมโจรกรรม อันเป็นอุบายอุดหนุนโจรกรรม ๑ กิริยาเป็นฉวยโจรกรรมประพฤติกเลือบแฝงเป็นอาการแห่งโจร ๑ เพื่อสมแก่เหตุแห่งบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้น ด้วยเพ่งความประพฤติชอบธรรมในทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นเป็นใหญ่

ในสิกขาบทที่ ๓ แก้วด้วยข้อห้ามไม่ให้ประพฤติดีกในกามทั้งฝ่ายชายฝ่ายหญิง และประพฤติดิฉธรรมดา เพื่อสมแก่เหตุแห่งบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้น ด้วยเพ่งความประพฤติไม่ผิดประเวณีเป็นใหญ่

ในสิกขาบทที่ ๔ แก้วด้วยข้อห้าม ๓ ประการ คือ มุสา กล่าวคำเท็จ ๑ อนุโลมมุสา กล่าววาจาที่เป็นตามมุสา ๑ ปฏิสสวะ รับแล้วไม่ทำตามรับ ๑ เพื่อสมแก่เหตุแห่งบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้นด้วยเพ่งความสัตย์เป็นใหญ่

ในสิกขาบทคำรบ ๕ แก้วด้วยข้อห้าม ๒ ประการคือ ดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย ๑ เสพผิดกัณฐาและของเมาอย่างอื่นอีก ๑ เพื่อสมแก่เหตุแห่งบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้นด้วยเพ่งจะไม่ให้เสียความสำราญและความดี

วิริติ

ในบทนี้ แก้วด้วยวิริติ คือความละเว้นข้อห้าม ๓ ประการ คือ สัมปัตตวิริติ ความเว้นจากวัตถุที่จะพึงล่วงได้อันมาถึงเฉพาะหน้า ๑ สมาทานวิริติ ความเว้นด้วยอำนาจการถือเป็นกิจวัตร ๑ สมุจเฉทวิริติ ความเว้นด้วยตัดขาดมีอันไม่ทำอย่างนั้นเป็นปกติ ๑ ตามภูมิของคนผู้ปฏิบัติ

กัลยาณธรรม

ในสิกขาบทที่ ๑ แก้วด้วยเมตตากับกรุณา ที่ผู้มีศีลจะพึงแสดงเป็นพิเศษ ในการเผื่อแผ่ให้
ความสุขและช่วยทุกข์ของผู้อื่น

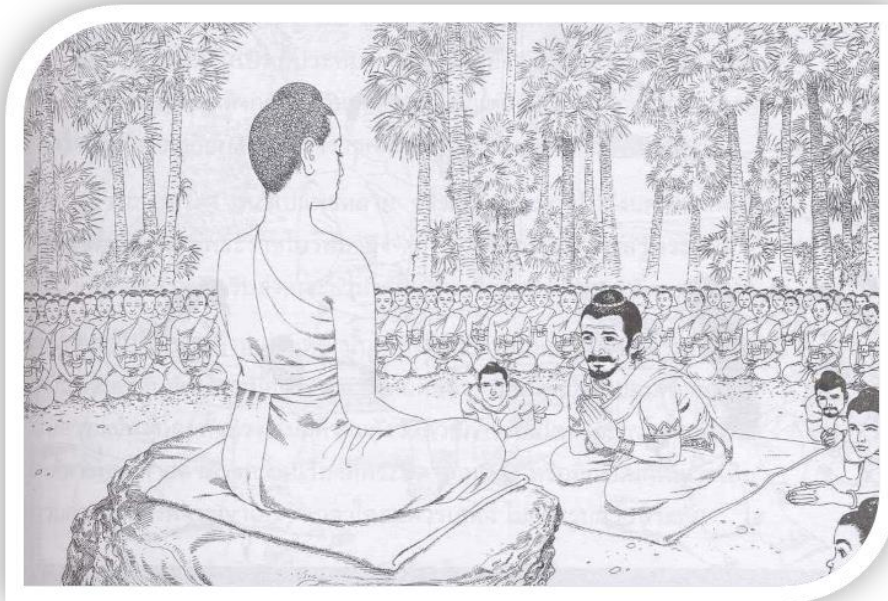
ในสิกขาบทที่ ๒ แก้วด้วยสัมมาอาชีวะ ความหมั่นประกอบการทำงานเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ อัน
เป็นเครื่องอุดหนุนผู้มีศีลให้มั่นคงอยู่ในศีล

ในสิกขาบทที่ ๓ แก้วด้วยความสำรวมในกาม ๒ ประการ คือ สทาร์สันโดษ ความยินดีด้วย
ภรรยาของตน สำหรับชาย ๑ ปติวัตรความจงรักในสามี สำหรับหญิง ๑ อันเป็นข้อปฏิบัติอุกฤษฏ์
ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล

ในสิกขาบทที่ ๔ แก้วด้วยความมีสัตย์ ต่างโดยอาการ ๔ สถาน คือ ความเที่ยงธรรมใน
กิจการอันเป็นหน้าที่ ๑ ความซื่อตรงต่อมิตร ๑ ความสวามิภักดิ์ในเจ้าของตน ๑ ความกตัญญูในท่านผู้
มีบุญคุณแก่ตน ๑ อันอุดหนุนผู้มีศีลให้บริบูรณ์ด้วยคุณสมบัติยิ่งขึ้น

ในสิกขาบทที่ ๕ แก้วด้วยความมีสติรอบคอบ ต่างโดยอาการ ๔ สถาน คือ ความรู้จัก
ประมาณในอาหารที่จะพึงบริโภค ๑ ความไม่เลินเล่อในการทำงาน ๑ ความมีสัมปชัญญะในการประพฤติตัว
๑ ความไม่ประมาทในธรรม ๑ อันเป็นคุณสมบัติระดับผู้มีศีลให้มีความประพฤติดีงามขึ้น

ข้อเหล่านี้มีพรรณนาโดยพิสดารไปตามลำดับในบทข้างหน้า

วิชาเบญจศีลและเบญจธรรม

ปาณาติปาตา เวรมณี

สิกขาบทที่ ๑

สิกขาบทนี้ (ปาณาติปาตา เวรมณี) แปลว่าเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลง คือเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต

สัตว์ ประสงค์ทั้งมนุษย์และเดียรฉานที่ยังเป็นอยู่ตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนถึงแก่แก่

สิกขาบทนี้ บัญญัติขึ้นด้วยหวังจะให้ปลูกเมตตาจิตในสัตว์ทุกจำพวก

เมื่อเพ่งเมตตาจิตเป็นใหญ่ ดังนั้นจึงไม่ใช่เฉพาะการฆ่าให้ตายเท่านั้น แม้การทำร้ายร่างกาย และการทรมาน ก็ถูกห้ามตามสิกขาบทนี้ด้วย

การฆ่า

การฆ่า ได้แก่การทำให้ตาย

โดยวัตถุ คือผู้ถูกฆ่า มี ๒ อย่าง คือ ฆ่ามนุษย์ ๑ ฆ่าเดียรฉาน ๑

โดยเจตนา คือความตั้งใจของผู้ฆ่า มี ๒ อย่าง คือ จงใจฆ่า ๑ ไม่จงใจฆ่า ๑

การฆ่า สำเร็จด้วยประโยค(ความพยายาม) ๒ อย่าง คือ ฆ่าเอง ๑ ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ๑

การใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ทั้งผู้ใช้ และผู้รับใช้มีโทษ (ความผิด) ฐานฆ่า ทั้งฝ่ายศาสนาและฝ่ายอาณาจักร

กรรมหนักหรือกรรมเบา

การฆ่า จัดเป็นกรรมหนัก หรือเบา เพราะวัตถุ เจตนา และประโยค

วัตถุ คือผู้ถูกฆ่า การฆ่าผู้บริสุทธิ์ไม่มีความผิดและผู้มีคุณต่อตน เช่นบิดามารดาหรือผู้มีคุณธรรมต่อสังคม เช่นพระพุทธเจ้า เป็นต้น มีโทษมาก

เจตนา คือความตั้งใจของผู้ฆ่า การฆ่าด้วยอำนาจของกิเลส เช่นมิจฉาทิฐิ ไม่เชื่อว่าบาปมีจริง ฆ่าด้วยอำนาจความโลภ เช่นรับจ้างฆ่าคน ฆ่าด้วยอำนาจความพยาบาท เช่น โกรธพ่อแม่ แล้วฆ่าเด็กไร้เดียงสา ฆ่าไม่มีเหตุผล เช่น โกรธนักเรียนคนหนึ่ง ต่อมาพบนักเรียนโรงเรียนนั้นซึ่งเขาไม่รู้เรื่องอะไร ก็ฆ่าเขา เป็นต้น มีโทษมาก

ประโยค คือความพยายามในการฆ่า การทรมานให้ได้รับความเจ็บปวดมากๆ แล้วจึงฆ่าให้ตาย ที่เรียกว่า ฆ่าให้ตายที่ละน้อย มีโทษมาก

การทำร้ายร่างกาย

การทำร้ายร่างกาย หมายถึง การทำร้ายผู้อื่น โดยการทำให้พิการ เสียโฉม หรือเจ็บลำบาก แต่ไม่ถึงแก่ชีวิต

ทำให้พิการ คือ ทำให้เสียอวัยวะเป็นเครื่องใช้การ เช่นทำให้เสียนัยน์ตา เสียแขน เสียขา เป็นต้น

ทำให้เสียโฉม คือ ทำร่างกายให้เสียรูป เสียงงาม ไม่ถึงพิการ เช่นใช้มีดกรีดหรือตีใบหน้าให้เป็นแผลเป็น เป็นต้น

ทำให้เจ็บลำบาก คือ ทำร้ายไม่ถึงเสียโฉม เป็นแต่เสียความสำราญ

การทำร้ายร่างกายทั้งหมดนี้ เป็นอนุโลมปาณาติบาต ถูกห้ามด้วยสิกขาบทนี้

ทรมาน

ข้อนี้จะกล่าวเฉพาะเดียรถาย เพราะมนุษย์ไม่เป็นวัตถุอันใครๆ จะพึงทรมานได้ทั่วไป

ทรมาน หมายความว่า ประพฤติเหี้ยมโหดแก่สัตว์ ไม่ปราณี ดังจะชี้ตัวอย่างให้เห็นตามที่จัดเป็นแผนกดังนี้

ใช้การ หมายถึงใช้สัตว์ไม่มีปราณี ปล่อยให้อดอยากซูบผอม ไม่ให้กิน ไม่ให้นอน ไม่ให้หยุดพักผ่อนตามกาล ขณะใช้งานก็เสียนดี ทำร้ายร่างกายโดยไม่มีเมตตาจิต หรือใช้การเกินกำลังของสัตว์ เช่นให้เข็นภาระอันหนักเหลือเกิน เป็นต้น จัดเป็นทรมานในการใช้การ

กักขัง หมายถึง กักขังให้อดอยาก อิดโรย หรือผูกมัดไว้จนไม่สามารถจะผลัดเปลี่ยนอิริยาบถได้ จัดเป็นทรมานในการกักขัง

นำไปพึงเห็นในการผูกมัด เป็ด ไก่ สุกร หิ้วหามเอาศีรษะลง เอาเท้าขึ้น ผู้ทำเช่นนี้จัดเป็นทรมานในการนำไป

เล่นสนุก พึงเห็นในการตีงู ทิ้งขาของสัตว์ มีตึกแดน และจิ้งหรีด เป็นต้น เพื่อความสนุกของตน

ผจญสัตว์ พึงเห็นในการชนโค ชนกระบือ ชนแพะ ชนแกะ ตีไก่กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น

การทรมานสัตว์ทุกอย่าง จัดเป็นอนุโลมปาณาติบาต ถูกห้ามด้วยสิกขาบทนี้ เช่นกัน

อทินนาทานา เวมณี

สิกขาบทที่ ๒

สิกขาบทนี้ (อทินนาทานา เวมณี) แปลว่า เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้

กิริยาที่ถือเอา หมายความว่า ถือเอาด้วยอาการเป็นโจร

สิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ หมายความว่า สิ่งของที่มีเจ้าของทั้งที่เป็นสัพพัญญูภิกษุทั้งหลาย ทั้งที่เป็น อริยัญญูภิกษุอันผู้เป็นเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นสิทธิ์ขาด หรือสิ่งของที่ไม่ใช่ของใคร (โดยเฉพาะ) แต่มี ผู้รักษาหวงแหน ได้แก่ สิ่งของที่อุทิศบูชาบุญนียัตถุในศาสนานั้นๆ ของกลางในชุมชน ของสงฆ์และของ มหาชนในสโมสรสถานนั้นๆ

สิกขาบทนี้บัญญัติขึ้นด้วยหวังจะให้เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบเว้นจากการเบียดเบียนและกันคือไม่ เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่น

เมื่อเพ่ง ความประพฤติชอบธรรมในทรัพย์สมบัติของผู้อื่นเป็นใหญ่ ดังนั้น จึงไม่ใช่แต่ โจรกรรมเท่านั้น แม้ความเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรม และกิริยาเป็นฉาพยาโจรกรรมก็ถูกห้ามตามสิกขาบท นี้ด้วย

โจรกรรม

โจรกรรม ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ ด้วยอาการเป็นโจร เช่น ปล้นสะดม ลัก ขโมย ตีชิงวิ่งราว กรรโชค คือใช้อาวุธข่มขู่ และทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น

ความเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรม

อนุโลมโจรกรรม ได้แก่ กิริยาที่แสวงหาทรัพย์พัสดุในทางไม่บริสุทธิ์อันไม่ถึงเป็นโจรกรรม ตัวอย่างเช่น

สมโจร ได้แก่ กิริยาที่อุดหนุนโจรกรรม เช่น รับซื้อของโจร เป็นต้น

ปกกลอก ได้แก่ กิริยาที่คบบคนด้วยอาการไม่ซื่อสัตย์ มุ่งหมายจะเอาแต่ทรัพย์สมบัติของ เขาถ่ายเดียว เมื่อเขาหมดตัวแล้ว ก็ทิ้งไป

รับสินบน ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาทรัพย์พัสดุที่เขาให้ เพื่อช่วยทำธุระให้แก่เขาในทางที่ผิด เช่น เจ้าหน้าที่รับสินบนจากผู้ร้ายแล้วปล่อยให้พ้นความผิด เป็นต้น

ทรัพย์พัสดุที่ได้มาด้วยมิชฉาชีพเช่นนี้ ก็เป็นดุจเดียวกันกับของที่ได้มาด้วยโจรกรรมไม่ทำ ความสุขให้เกิดแก่ผู้ได้ กลับเป็นปัจจัยแห่งความเสื่อมของผู้นั้น ให้เสียทรัพย์ เสียชื่อเสียง เสียยศศักดิ์ผู้ รักตัวควรเว้นความหาเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรมนี้เสีย แสวงหาทรัพย์พัสดุเลี้ยงตนและคนที่ควรจะเลี้ยง ในทางที่ชอบด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง

กิริยาเป็นฉายาโจรกรรม

ข้อนี้ ได้แก่กิริยาที่ทำทรัพย์พัสดุของผู้อื่นให้สูญเสีย และเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน มีประเภทดังนี้

ผลาญ ได้แก่ กิริยาทำอันตรายแก่ทรัพย์พัสดุของผู้อื่น เช่น เผาบ้านเผารถยนต์ เผาไร่ เผานา หรือแกล้งตัดเงินเดือนและค่าจ้าง เป็นต้น

หยิบฉวย ได้แก่กิริยาที่ถือเอาทรัพย์พัสดุของผู้อื่นด้วยความง่าย เช่น บุตรหลาน ผู้ประพฤติเป็นพาล เอาทรัพย์ของมารดา บิดา ปู่ย่า ตายายไปใช้เสีย ญาติมิตร เอาทรัพย์ของญาติมิตรไปใช้ โดยมีได้บอกให้เจ้าของรู้ เป็นต้น

ผู้หวังความสวัสดิ์แก่ตน พึงเว้นกิริยาที่เป็นฉายาโจรกรรมเช่นนั้นเสีย นับถือกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นในความเป็นเจ้าของพัสดุ ให้เหมือนตนประสงค์จะให้ผู้อื่นเขานับถือตนฉะนั้น

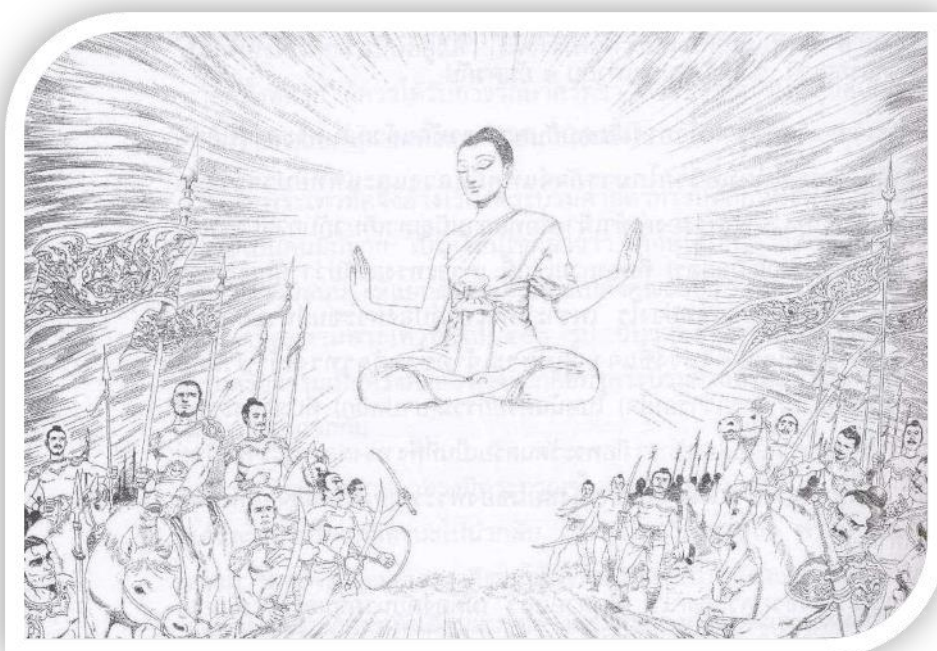
กรรมหนักหรือกรรมเบา

เมื่อกล่าวโดยความเป็นกรรม อทินนาทาน จัดเป็นโทษหนักเป็นชั้นกันโดยวัตถุ เจตนา และประโยชน์

โดยวัตถุนั้น ถ้าของที่ทำโจรกรรมมีราคามาก ทำฉิบหายให้แก่เจ้าของทรัพย์มาก ก็มีโทษมาก

โดยเจตนา นั้น ถ้าถือเอาด้วยโลภเจตนา กล่าว ก็มีโทษมาก

โดยประโยชน์นั้น ถ้าถือเอาด้วยฆ่าหรือทำร้ายเจ้าของทรัพย์ หรือประทุษร้าย เคหะสถาน และพัสดุของเขา ก็มีโทษหนัก

กาเมสุมิจฉาจารย์ เวมณี

สิกขาบทที่ ๓

สิกขาบทนี้ (กาเมสุมิจฉาจารย์ เวมณี) แปลว่าเว้นจากประพฤติดีกในกามทั้งหลาย

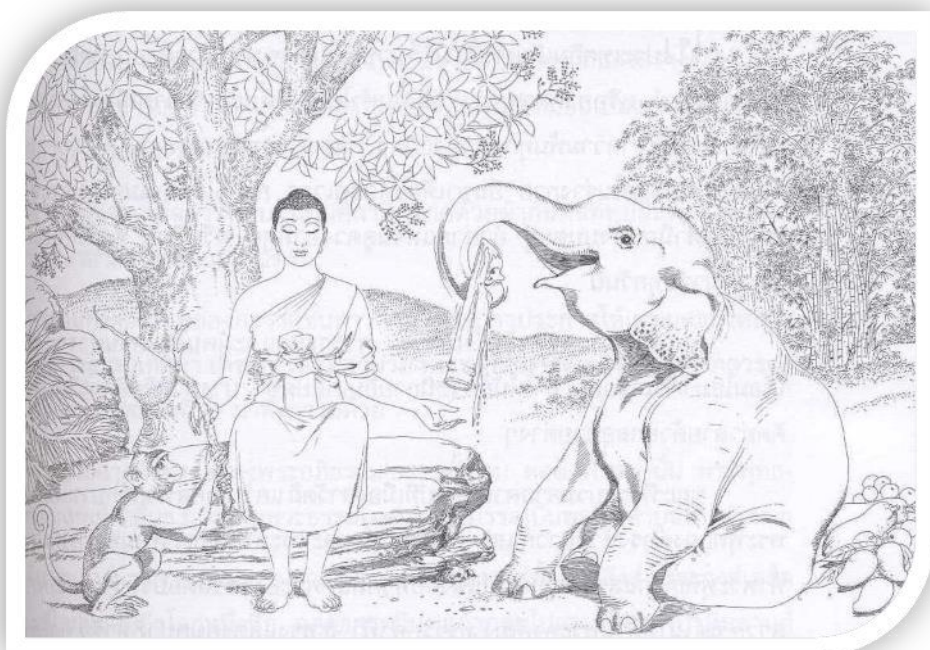
คำว่า กาม ในที่นี้ ได้แก่ กิริยาที่รักใคร่กันในทางประเวณี

ข้อนี้ บัญญัติขึ้นด้วยหวังจะป้องกันความแตกร้างในหมู่มนุษย์ และทำให้ไว้วางใจกันและกัน

เมื่อเพ่งความไม่ประพฤติดีกเป็นใหญ่ จึงได้หญิงเป็นวัตถุที่ห้ามของชาย ๓ จำพวก คือ ภรรยาท่าน ๑ หญิงผู้อยู่ในพิทักษ์รักษา เช่น หญิงอยู่ในปกครองของบิดามารดาหรือญาติทั้งหลายผู้อยู่ในฐานะเช่นนั้น ๑ หญิงที่จาริตห้าม เช่น แม่ชี หรือที่กฎหมายบ้านเมืองห้าม เป็นต้น ๑

หญิง ๓ จำพวกนี้ จะมีฉันทะร่วมกัน หรือมีร่วมกันไม่เป็นประมาณชายร่วมสังวาสด้วย ก็คงเป็นกาเมสุมิจฉาจารย์ ชายผู้ข่มขืนหญิงนอกนี้ คงไม่พ้นกาเมสุมิจฉาจารย์ เช่นเดียวกัน

ส่วนชายก็เป็นวัตถุที่ห้ามของหญิงเหมือนกัน เมื่อยกขึ้นกล่าวก็ได้ ๒ จำพวก คือ ชายอื่นจากสามีเป็นวัตถุที่ห้ามของหญิงมีสามี ชายที่จาริตห้ามเช่นนักบวช นักพรต เป็นต้น เป็นวัตถุที่ห้ามของหญิงทั้งปวง

มุสาวาทา เวมณี

สิกขาบทที่ ๔

สิกขาบทนี้ (มุสาวาทา เวมณี) แปลว่า เว้นจากมุสาวาท ความเท็จได้ชื่อว่า มุสา
 กิริยาที่พูดหรือแสดงอาการมุสา ได้ชื่อว่ามุสาวาทในที่นี้

ข้อนี้ บัญญัติขึ้นด้วยหวังจะห้ามความดัดประโยชน์ทางวาจา เพราะคนทั้งหลายย่อมชอบ
 และนับถือความจริงด้วยกันทุกคน ผู้พูดมุสาแก่คนอื่นจึงเป็นการดัดประโยชน์ท่าน จัดว่าเป็นบาป

เมื่อฟังความจริงเป็นใหญ่ ดังนั้น จึงมิใช่แต่มุสาเท่านั้น แม้อนุโลมมุสาและปฏิสสวะ ก็ถูก
 ห้ามตามสิกขาบทนี้ด้วย

มุสา

ข้อนี้พึงกำหนดรู้ด้วยลักษณะอย่างนี้ วัตถุ (เรื่อง) ที่จะกล่าวนั้นไม่เป็นจริง ผู้กล่าวจงใจ
 กล่าว และกล่าวให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เพื่อผู้ฟังเข้าใจผิด

การแสดงความจริง เพื่อผู้อื่นเข้าใจผิดนั้น ไม่เฉพาะด้วยวาจาอย่างเดียว แม้การเขียน
 หนังสือ การใช้มือให้สัญญาณ การลั่นศรยะ เป็นต้น ก็จัดเป็นมุสาวาทได้

มุสานั้น มีประเภทที่จะพึงพรรณนาให้เห็นเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ปต ได้แก่มุสาจ้ง ๆ ไม่อาศัยมูลเลย เช่นเห็นแล้วบอกว่าไม่เห็น เป็นต้น เรียกชื่อต่างกันตาม
 ความมุ่งหมายของผู้พูด เช่นเพื่อยุให้เขาแตกกัน เรียกว่าส่อเสียด เพื่ोजงทำงานเรียกว่าหลอก เพื่อ
 จะยกย่อง เรียกว่ายอ พูดไว้แล้วไม่รับคำ เรียกว่า กลับคำ เป็นตัวอย่าง

ทนสาบาน ได้แก่ กิริยาที่เสี่ยงสัตย์ว่า จะพูด หรือจะทำตามคำสาบานแต่ไม่ได้ตั้งใจจริง
 ดังนั้น เช่นพยานทนสาบานแล้วเบิกคำเท็จ เป็นตัวอย่าง

ทำเลห์กระเทห์ ได้แก่ กิริยาที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์ อันไม่เป็นจริง เช่น อวดรู้วิชาคง
 กระพันว่าฟันไม่เข้า ยิงไม่ออก เป็นต้น เพื่อให้คนหลงเชื่อถือ และพากันนิยมในตัว เป็นอุบายหลอกลวง

มารยา ได้แก่กิริยาที่แสดงอาการให้เขาเห็นผิดจากที่เป็นจริง เช่นเป็นคนทุศีล ทำท่าทางให้
 เขาเห็นว่า เป็นคนมีศีล

ทำเลศ ได้แก่พูดเล่นสำนวน เช่นเดินไปพบคนหนึ่งสวนทางมา แล้วเดินเลยไปจากที่พบนั้น
 สมมติว่า ๒๐ วา มีคนมาถามว่า เห็นคนหนึ่งสวนทางไปไหม ตอบว่า ข้าพเจ้าเดินมาตรงนี้ไม่เห็นใครเลย
 นอกจากผู้ถาม

เสริมความ ได้แก่พูดมุสาอาศัยมูลเดิม แต่เสริมให้มากกว่าที่เป็นจริง เช่น โฆษณาเครื่องดื่ม
 หรืออาหารเสริมบางอย่างว่า เป็นยาชูกำลัง หรือรักษาโรคอะไรก็ได้ เป็นตัวอย่าง

อำความ ได้แก่พูดมุสาอาศัยมูลเดิมแต่ดัดข้อความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้เสีย เพื่อทำ
 ความเข้าใจให้เป็นอย่างอื่น เช่น นักเรียนกลับจากโรงเรียนแล้วไปบ้านเพื่อน ผู้นิสัยเหมือนกัน แล้วพากัน
 ไปเที่ยวแหล่งอบายมุข กลับบ้านผิดเวลา บิดา มารดาถามว่า เหตุไฉนจึงกลับบ้านช้า เขาตอบว่าไปบ้าน
 เพื่อนเป็นตัวอย่าง

กรรมหนักหรือกรรมเบา

เมื่อกล่าวโดยความเป็นกรรม มุสาวาท จัดว่ามีโทษหนักเป็นชั้นกันโดยวัตถุ เจตนา และ ประโยค

โดยวัตถุ ได้แก่กล่าวมุสาแก่ท่านผู้มีคุณแก่ตน คือ พ่อ แม่ ครู เจ้านาย และผู้มีคุณต่อ ส่วนรวม คือ ผู้มีศีลธรรมมีโทษหนัก

โดยเจตนา คือ ถ้าผู้พูดคิดให้ร้ายแก่ท่าน เช่น ทนسابานเบิกความเท็จ กล่าวใส่ความท่าน หลอกลวงเอาทรัพย์ท่าน เป็นต้น มีโทษหนัก

โดยประโยค คือ ถ้าผู้พูดพยายามสร้างเรื่องเท็จ เช่น มุสาวาทจะสร้างวัด แล้วพิมพ์ใบฎีกา เรียไร อ่างสถาบัน อ่างองค์การการกุศลต่างๆ มาหลอกลวงทรัพย์ สิ้นเงินทองชาวบ้านมีโทษหนัก

อนุโลมมุสา

ข้อนี้พึงกำหนดรู้ด้วยลักษณะอย่างนี้ วัตถุ (เรื่อง) ที่จะกล่าวนั้น ไม่เป็นจริง แต่ผู้กล่าวไม่ตั้งใจจะกล่าวให้ผู้ฟังเข้าใจผิด มีประเภทที่จะพึงพรรณนาให้เห็นเป็นตัวอย่าง ดังนี้

เสียดแทง ได้แก่กิริยาที่ผู้อื่นให้เจ็บใจ ด้วยอ้างวัตถุที่ไม่เป็นจริง กล่าวยกให้สูงกว่าพื้นเพของเขา เรียกว่า ประชด หรือกล่าวทำให้เป็นคนเลวกว่าพื้นเพของเขา เรียกว่าค่า

ลับลับ ได้แก่พูดปิดด้วยความคะนองวาจา แต่ผู้พูดไม่ได้ตั้งใจจะให้เขา เข้าใจผิด เช่น รับปาก หรือปฏิเสธใครง่าย ๆ แล้วไม่ปฏิบัติตามที่รับหรือปฏิเสธนั้น

ปฏิสสวะ

ปฏิสสวะ คือ เดิมรับท่านด้วยเจตนาบริสุทธิตี คิดจะทำตามรับไว้จริง แต่ภายหลังหาทำอย่างนั้นไม่ พึงเห็นตัวอย่างดังนี้

ผิดสัญญา ได้แก่ทั้งสองฝ่ายทำสัญญาแก่กันไว้ว่า จะทำเช่นนั้นๆ แต่ภายหลังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ทำตามข้อที่สัญญาไว้

เสียสัตย์ ได้แก่ให้สัตย์แก่ท่านฝ่ายเดียวว่าจะทำหรือไม่ทำเช่นนั้นๆ แต่ภายหลังไม่ทำตามนั้น เช่นให้สัตย์ว่าจะเลิกค้ายาบ้า แต่พอได้โอกาสก็ค้าอีกเป็นต้น

คินคำ ได้แก่รับปากท่านว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่ไม่ทำตามพูด เช่นรับปากจะให้สิ่งนั้นๆ แก่ท่านแล้วหาให้ไม่

สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวมณี

สิกขาบทคำรบ ๕

สิกขาบทนี้ (สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวมณี) แปลว่าเว้นจากตึมน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

โทษของสุราและสิ่งมีนเมา

สุราทำ	ให้เกิดความเมา
ความเมา	ทำให้ขาดสติ
ความขาดสติ	ทำให้หลงผิด
ความหลงผิด	เป็นเหตุให้พูดผิดและทำผิด
ผู้พูดผิด ทำผิด	ทุกคติเป็นอันหวังได้

เพราะฉะนั้น สุราและสิ่งมีนเมาทุกชนิด จึงไม่ควรดื่ม และไม่ควรเสพ

แต่นักดื่ม และนักเสพสิ่งเสพติดทั้งหลายมักจะเห็นผิดเป็นชอบ มองเห็นสิ่งที่มีโทษว่ามีคุณ มองสุราว่าทำให้ลิ้มความทุกข์ได้ จึงตั้งชื่อว่า **บรมสร้างทุกข์** มองฝิ่นว่าเสพแล้วทำให้เป็นคนอารมณ์เยือกเย็น ไม่อาทรร้อนใจอะไร จึงตั้งชื่อให้ว่า **สุขไสยาสน์** มองกัญชาว่า สูบแล้วทำให้จิตไววิตกกังวล นอนหลับได้สนิท จึงตั้งชื่อให้ว่า **เทวราชบรรทม** แต่ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น การที่เขาลิ้มความทุกข์ก็ดี การที่เขานอนอย่างมีความสุขก็ดี การที่จิตใจของเขาไร้ความวิตกกังวลกับสิ่งต่างๆ ก็ดี ล้วนเป็นผลมาจากการเมาสุราและยาจนขาดสติสัมปชัญญะ ที่จะรู้สึกถึงความผิดชอบชั่วดีทั้งสิ้น เมื่อฤทธิ์สุราและยาหมดไป จิตใจก็กลับทุกข์อย่างเดิม ต้องเสียทรัพย์ไปซื้อหาสิ่งเหล่านั้นมาเสพอีก ทั้งทำให้เป็นคนเกียจคร้าน ไม่ประกอบอาชีพการงาน มีแต่ล้างผลาญทรัพย์อย่างเดียว

ดังนั้น ที่ถูกสุราควรตั้งชื่อว่า **บรมสร้างทุกข์** ฝิ่นควรตั้งชื่อว่าสุขพินาศ กัญชาควรตั้งชื่อว่า **ปีศาจบรรทม** รวมสุราและยาเสพติดทุกอย่างควรตั้งชื่อว่า **บรมล้างผลาญ** เพราะผลาญทรัพย์สิ้นเงินทอง เกียรติยศชื่อเสียง และคุณงามความดีหมดสิ้น เพราะฉะนั้นสุราและสิ่งเสพติดทั้งหลายจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรดื่ม ไม่ควรเสพหรือแม้แต่เพียงจะทดลอง

วิรติ คือ ความละเว้น

บุคคลผู้เว้นจากข้อห้ามในสิกขาบท ๕ ประการนั้น ได้ชื่อว่า ผู้มีศีล กิริยาที่เว้นเรียกว่าวิรตินั้นมี ๓ ประเภท คือ ๑. สัมปัตตวิรติ ๒. สมาทานวิรติ ๓. สมุจเฉทวิรติ

๑. **สัมปัตตวิรติ** แปลว่า ความละเว้นจากวัตถุอันถึงเข้า โดยไม่ได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ล่วงหน้า แต่บุคคลนั้นพิจารณาเห็นการที่ทำได้ดั่งนั้นไม่สมควรแก่ตนโดยชาติตระกูล ยศศักดิ์ ทรัพย์บริวาร ความรู้ หรือมีใจเมตตาปราณี คิดถึงเราบ้าง เขาบ้าง มีหิริ คือความละอายแก่ใจ มีโอตตปปะ คือความเกรงกลัวจะได้บาป หรือคิดเห็นประโยชน์ในการเว้นอย่างอื่น ๆ อีก และเขาไม่กระทำความเห็นปานนั้น

ส่วนบุคคลผู้ไม่มีโอกาสจะทำ เช่น คนหิวขโมยยังไม่ได้ทวงที่ ยัยลักของเขาไม่ได้จึงเว้นไว้ก่อน ดังนี้ ไม่จัดว่าเป็นวีรดีเลย

๒. สมาทานวีรดี แปลว่า ความละเว้นด้วยการสมาทาน ได้แก่ความละเว้นของพวกคนจำศีล เช่น ภิกษุ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกา เป็นต้น

การงดเว้นจากวัตถุอันถึงเข้า ด้วยเห็นว่า ไม่สมควรจะทำ และการงดเว้นด้วยการสมาทาน คือ การไม่ล่วงข้อห้ามของนักบวช นักพรตทั้งหลาย นอกจากจะจัดเป็นวีรดีแล้ว ยังจัดเป็นพรต คือ ข้อควรประพฤติของเขาด้วย

๓. สมุจเฉทวีรดี แปลว่า ความละเว้นด้วยตัดขาด ได้แก่ ความเว้นของพระอริยเจ้า ผู้มีปกติไม่ประพฤติก่อล่วงข้อห้ามเหล่านั้นจำเดิมแต่ท่านได้เป็นพระอริยเจ้า

ศีล ๕ ประการนี้ เป็นวินัยในพระพุทธศาสนา สาธารณะแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ทั้งสองฝ่ายผู้ถือพระพุทธศาสนาแท้จริงย่อมรักษายิ่งบ้าง หย่อนบ้าง ตามภูมิของเขา ฝ่ายผู้ไม่ได้รักษาสีเลยจะเป็นได้ดีที่สุดก็แต่เพียงผู้สรรเสริญพระพุทธศาสนาเท่านั้น

เบญจกัลยาณธรรม

ผู้เว้นจากข้อห้ามทั้ง ๕ ดังกล่าวนั้น ได้ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีศีลผู้มีศีลย่อมไม่ทำหรือพูดอะไรที่สร้างความทุกข์ ความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และผู้อื่น แต่จะได้ชื่อว่า มีกัลยาณธรรมทั่วทุกคนหาไม่ได้ ต่างว่าคนมีศีลผู้หนึ่ง พบคนเรือล่มว่ายน้ำอยู่เขาสามารถจะช่วยได้แต่หาจะมีจิตกรุณาช่วยเหลือไม่ และคนนั้นไม่ได้ความช่วยเหลือจึงจมน้ำตาย เช่นนี้ ศีลของเขาไม่ขาด แต่ปราศจากกรุณายังเป็นที่น่าติเตียนเพราะส่วนนั้นจะจัดว่าเขา มีกัลยาณธรรมไม่ได้

ถ้าเขาเห็นดังนั้นแล้ว มีกรุณาเตือนใจหยุดช่วยคนนั้นให้พ้นอันตรายเช่นนี้ จึงได้ชื่อว่า มีทั้งศีล มีทั้งกัลยาณธรรม

กัลยาณธรรมนั้น แปลว่า ธรรมอันงาม กล่าวโดยความก็คือ ข้อปฏิบัติพิเศษยิ่งขึ้นไปกว่าศีลได้ในสิกขาบทนั้นๆ เอง

ในสิกขาบทที่ ๑ ได้กัลยาณธรรม คือ เมตตากับกรุณา

ในสิกขาบทที่ ๒ ได้กัลยาณธรรม คือ สัมมาอาชีวะ

ในสิกขาบทที่ ๓ ได้กัลยาณธรรม คือ ความสำรวมในกาม

ในสิกขาบทที่ ๔ ได้กัลยาณธรรม คือ ความมีสัตย์

ในสิกขาบทที่ ๕ ได้กัลยาณธรรม คือ ความมีสติรอบคอบ

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ต้น

เมตตา ได้แก่ ความคิดปรารถนาจะให้เขานั้นเป็นสุข ตนได้สุขสำราญแล้ว ก็อยากให้ผู้อื่นได้บ้าง คุณชื่อนี้เป็นเหตุให้สัตว์คิดเกื้อกูลกันและกัน

วัด โรงเรียน โรงพยาบาล โรงเรียนเด็ก สถานสงเคราะห์ต่าง ๆ มูลนิธิการกุศลต่างๆ เป็นต้น ล้วนเกิดมาจากการคิดเผื่อแผ่ความสุขให้แก่ผู้อื่นทั้งสิ้น จึงได้บริจาคทรัพย์ของตนสร้างปฏิสังขรณ์หรือทำนุบำรุง สถานที่นั้นๆ สำหรับผู้อื่นได้รับประโยชน์บ้าง

ผู้ใด ถึงเวลาที่ผู้อื่นควรจะได้เมตตาจากตัว อาจอยู่และหาเหตุขัดข้องมิได้ แต่หาแสดงไม่ เช่นมีลูกแล้วยังไม่เอาเป็นธุระเลี้ยงดูรักษา พบคนขัดสนอดข้าวไม่มีจะบริโภคมาถึงเฉพาะหน้าและตนอาจอยู่ แต่หาให้ไม่ ผู้นั้นได้ชื่อว่าคนใจจิต เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัวมีหนี้ของโลกติดตัวอยู่เพราะได้รับอุปการะของโลกมาก่อนแล้ว เมื่อถึงเวลาเข้าบ้างไม่ตอบแทน

กรุณา ได้แก่ ความคิดปรารถนาจะให้เขาปราศจากทุกข์ เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยหวนใจไปด้วย คุณชื่อนี้เป็นเหตุให้สัตว์คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน

การแสดงกรุณานี้ เป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนควรกระทำ เพราะตนเองก็เคยได้รับกรุณาแต่ท่านผู้อื่นมาแล้ว เป็นต้นว่า เมื่อยังเล็กมารดา บิดา หรือท่านผู้อื่นผู้บำรุงเลี้ยงก็คอยป้องกันอันตรายต่างๆ ที่จะพึงมีมา เช่น จับใช้ก็ชวนขวายหาหมอรักษา เป็นต้น และตนเองก็ยังหวังกรุณาดังนั้นของท่านผู้อื่นต่อไปข้างหน้าอีกเมื่อถึงเวลาที่จะต้องแสดงกรุณาแก่ผู้อื่นเช่นนั้นบ้าง จึงควรทำ

ผู้ใดอาจอยู่แต่หาแสดงไม่ เช่นเห็นคนเรือล่มที่น้ำกล่วจะเป็นอันตรายถึงชีวิต และไม่ช่วยตั้งแสดงมาแล้วในหนหลัง หรือพบคนเจ็บไข้ตามหนทางไม่มีใครอุปถัมภ์ผ่านไปด้วยไม่สมเพชและไม่ชวนขวายอย่างหนึ่งอย่างใด ผู้นั้นได้ชื่อว่าคนใจดำ มีแต่เอาเปรียบโลก มีแต่หวังอุปการะของโลกข้างเดียว เมื่อถึงเวลาเขาบ้าง เหยเสียไม่ตอบแทน

การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การไถ่ชีวิตสัตว์จากโรงฆ่าสัตว์ การปล่อยนกปล่อยปลา เป็นต้น ล้วนเกิดจากจิตใจที่มีความกรุณาทั้งสิ้น

ความเมตตากรุณาแก่กันและกัน เป็นธรรมอันงามก็จริง ถึงอย่างนั้น ผู้จะแสดงควรเป็นคนฉลาดในอุบาย ประโยชน์จึงจะสำเร็จ ถ้าไม่ฉลาด มุ่งแต่จะเมตตากรุณาอย่างเดียว บางอย่างก็เกิดโทษได้ เช่นเห็นเขาจับผู้ร้ายมา คิดแต่จะให้ผู้ร้ายรอดจากอาญาแผ่นดิน และเข้าแย่งชิงให้หลุดไปดังนี้เป็นการเมตตากรุณาที่ผิด และเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอีกด้วย จึงเป็นกิจที่ไม่สมควรทำ ในสถานการณ์เช่นนี้ ควรตั้งอยู่ในอุเบกขา ถือเสียว่า เขามีกรรมเป็นของเขา

การแสดงเมตตากรุณานี้ บุคคลประกอบให้ถูกที่แล้ว ย่อมอำนวยผลอันดีให้แก่ผู้ประกอบและผู้ได้รับ ทำความปฏิบัติของผู้มีศีลให้งามขึ้น เหมือนดังเรือนแหวน ประดับหัวแหวนให้งามขึ้น ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า เป็นกัลยาณธรรม ในสิกขาบทที่ต้น

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๒

สัมมาอาชีวะ ได้แก่ความเพียรเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ คุณข้อนี้ อุดหนุนผู้มีศีลให้สามารถรักษาศีลให้มั่นคงแท้จริง ผู้มีศีลแม้เว้นการหาเลี้ยงชีวิต โดยอุบายที่ผิดแล้ว ก็ยังต้องประกอบด้วยกิริยาที่ประพฤตินั้นเป็นธรรมในการหาเลี้ยงชีวิตด้วย

กิริยาที่ประพฤตินั้นเป็นธรรมในการหาเลี้ยงชีวิตนี้ **พึงเห็นในกิจการในบุคคล และในวัตถุ** ดังจะพรรณนาไปตามลำดับ

ความประพฤติเป็นธรรมในกิจการนั้น เช่นผู้ใด เป็นลูกจ้างก็ดี หรือได้รับผลประโยชน์เพราะทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี ผู้นั้น ย่อมทำการอันเป็นหน้าที่ของตนนั้น ด้วยความอุตสาหะเอาใจใส่ และด้วยความตั้งใจจะให้การนั้นสำเร็จด้วยดี และ การทำเต็มเวลาที่กำหนดไว้สำหรับทำการ มาเข้าก่อนกำหนด เลิกทีหลังกำหนด และในกำหนดที่ทำก็ไม่บิดพลิ้ว หลีกเลียงจากการงาน ดังนี้ได้ชื่อว่า **ประพฤติเป็นธรรมในกิจการ**

ความประพฤติเป็นธรรมในบุคคลนั้น เช่นบุคคลได้เป็นผู้ดูการ มีผู้อื่นเป็นลูกมืออยู่ใต้บังคับ ผู้นั้น เมื่อจับจ่ายค่าจ้าง ย่อมให้ตามสัญญา หรือตามแรงของเขาก่ออย่างหนึ่ง เช่นผู้ขายของ เมื่อซื้อสินค้าแล้ว กำหนดว่า จะเอากำไรร้อยละเท่าไรแล้ว และกำหนดราคาส่งของลงไว้ผู้ใดผู้หนึ่งมาซื้อ เป็นผู้มีบรรดาศักดิ์สูงก็ตามเป็นคนสามัญก็ตาม ก็ขายเท่าราคานั้นยังยืนเสมอไป ไม่ประพฤติเป็นคนเห็นแก่ได้ เช่นเห็นคนชะชะมา ไม่รู้ราคาส่งของก็บอกผ่านราคาแพง ๆ ถ้าเห็นคนซื้อมีไหวพริบก็ขายตามตรง ดังนี้ได้ชื่อว่า **ประพฤติเป็นธรรมในบุคคล**

ความประพฤติเป็นธรรมในวัตถุนั้น เช่นคนขายของ ขายสิ่งอะไร เช่น นม เนย น้ำผึ้ง ขี้ผึ้ง เป็นต้น เป็นของแท้หรือของปน ก็บอกตามตรงไม่ขายของปนอย่างของแท้ การขายของปลอมเช่นนี้ไม่เป็นเพียงลวงให้ผู้ซื้อเสียทรัพย์เต็มราคา ยังหักประโยชน์ของผู้ซื้อให้เสียด้วย เช่นจะต้องการน้ำผึ้งแท้ไปทำยาได้น้ำผึ้งปนมาทรัพย์ก็ต้องเสียเท่าราคาน้ำผึ้งแท้ และน้ำผึ้งปนนั้น ก็เป็นกระสายยาไม่ดี มิเหมือนน้ำผึ้งแท้

อนึ่ง ของกินที่ล่วงเวลาเป็นของเสียแล้ว จะให้โทษแก่ผู้กิน ก็ไม่แต่งปลอมเป็นของดีขาย ขายของเช่นนี้ร้ายกว่าข้างต้น อาจทำให้ผู้กินเสียชีวิตหรือเจ็บไข้ได้ทุกข์ ข้อนี้พึงเห็นตัวอย่างในแกงที่ค้างคืนบูดแล้วอุ่นขายอีก

อีกอย่างหนึ่ง เช่นทำสัญญาว่าจะสร้างเรือน และมีกำหนดว่า จะใช้ของชนิดนั้นๆ ก็ทำตรงตามสัญญา ไม่ยกเอียงไม่ผ่อนใช้ของชั้นที่ ๒ แทนของชั้นที่ ๑ ดังนี้ ชื่อว่า**ประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ**

ควรเว้นการงานอันประกอบด้วยโทษ

ผู้จะเลือกหาการงานควรเว้นการงานอันประกอบด้วยโทษเสีย แม้เป็นอุบายจะได้ทรัพย์มาก เหตุทรัพย์ที่เกิดเพราะการงานประกอบด้วยโทษนั้น ไม่ยังประโยชน์ของทรัพย์ให้สำเร็จเต็มที่

อีกข้อหนึ่ง การงานที่ต้องเสีย เช่น การพนัน ก็ไม่ควรเลือก เหตุว่า พลาดท่าก็ฉิบหาย ถ้าได้ทรัพย์นั้นก็ไม่ได้ด้วยเหตุ ๒ ประการ (๑) เป็นของได้มาด้วยความเสียดายน้อย จับจ่ายง่าย เก็บไม่ค่อยอยู่ (๒) ความอยากได้ไม่มีที่สุด ได้มาแล้วก็คงอยากได้อีก เคยได้ในทางใด ก็คงหาในทางนั้นอีก เมื่อลงเล่นการพนันไม่หยุด จะมีเวลาพลาดท่าลงสักคราวหนึ่งก็เป็นได้

เหตุดังนั้น ควรเลือกหาการงานที่จะต้องออกกำลังกาย กำลังความคิดหรือออกทรัพย์ที่ให้ผู้ นั้นรู้สึก ว่า ต้องลงทุน เมื่อได้ทรัพย์มาจะได้รู้จักเสียดาย ไม่ใช่สอยสุ่ยสุ่ยเสีย

ควรรักษาทรัพย์ให้พ้นอันตรายและใช้จ่ายพอสมควร

ทรัพย์ที่ได้มาด้วยความหมั่นทำการงานนั้น จะเจริญมั่งคั่งก็เพราะเจ้าของเอาใจใส่รักษาให้ พ้นอันตรายต่างๆ ที่เกิดแต่เหตุภายในคือตนเอง หรือบุตรภรรยาใช้สอยให้สิ้นเสีย เพราะเหตุไม่ จำเป็น และเกิดแต่เหตุภายนอก เช่น โจรนำไปเสียหรือไฟเผาสูญเสีย เป็นต้น และเจ้าของควรใช้จ่ายใช้สอยแต่พอสมควรไม่ฟุ่มเฟือยเกินกว่าที่หาได้ หรือเกินกว่าที่ต้องการ และไม่เบียดจกรอจนถึงกับอดอยาก

ขยันทำงานสนับสนุนการรักษาศิล

ผู้ประกอบกิจการ พึงมีอุตสาหะอย่าทอดทิ้ง จงดูเยี่ยงแมลงผึ้งบินหาเกสรดอกไม้ นำมาที่ ละน้อย ๆ ยังอาจทำน้ำผึ้งไว้เลี้ยงตัว และลูกน้อยได้ตลอดฤดูหนาวที่กันดารด้วยดอกไม้ เมื่อเขาหมั่นทำ การงาน ได้ทรัพย์มาใช้จ่ายเลี้ยงตนและครอบครัวบ้าง เก็บไว้เพื่อเหตุการณ์ข้างหน้าบ้างเสมอไป ถึงไม่ มากแต่เพียงคราวละน้อยๆ ก็พอจะทำตนให้เป็นสุขสำราญ และไม่ต้องประกอบการทุจริตเพราะความ เลี้ยงชีวิตเข้าปีบคั้น เป็นอันรักษาศิลให้บริสุทธิ์ได้

ดังนี้แลล้มมาอาชีวะเป็นคุณอุดหนุนศิลปะให้บริสุทธิ์มั่นคงจึงได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณธรรมใน

สิกขาบทที่ ๒

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๓

ความสำรวมในการนั้น ได้แก่กิริยาที่ระมัดระวัง ไม่ประพฤติกัมมมากในกามคุณข้อนี้สอง ความบริสุทธิ์ผ่องใสของชายหญิง ให้กระจ่างแจ่มใส เพราะชายหญิงผู้เว้นจากกาเมสุมิจนจารแล้วแต่ยังประพฤติกัมมมากอยู่ในกาม ย่อมไม่มีสง่าราศรีตกอยู่ในมลทิน ไม่พ้นจากความติดันไปได้

ธรรมข้อนี้แยกตามเพศของคน ดังนี้

สทาร์สันโดช คือ ความสันโดชด้วยด้วยภรรยาของตน เป็นคุณสำหรับระดับชาย

ปติวัตร คือ ประพฤติเป็นไปในสามีของตน เป็นคุณสำหรับระดับหญิง

ชายได้ภรรยาแล้ว มีความพอใจด้วยภรรยาของตน ช่วยกันหาเลี้ยงชีวิต เลี้ยงดูกันไปไม่ละทิ้ง ไม่ผูกสมัครักใคร่กับหญิงอื่นอีกต่อไป ดังนี้ ได้ชื่อว่า สันโดชด้วยภรรยาของตนเป็นอย่างดีอุกฤษฏ์

ฝ่ายหญิง ได้สามีแล้ว เอาใจใส่บำเรอสามีของตนทุกอย่างตามที่ภรรยาจะทำให้ดีที่สุดผูกสมัครักใคร่แต่ในสามีของตน ที่สุดสามีของตนตายไปก่อนแล้ว ด้วยอำนาจความรักใคร่แนบถือนในสามีผู้ตายไปแล้ว เขาคงตัวเป็นหม้ายอยู่ดั่งนั้นไม่มีสามีใหม่ ไม่ผูกสมัครักใคร่ในชายอื่นด้วยความปฏิพัทธ์อีกต่อไป หญิงผู้นี้ได้ชื่อว่า มีปติวัตร ประพฤติเป็นไปในสามีของตน

ความสำรวมในกาม สองความประพฤติดีงามของชายหญิงยิ่งขึ้น จึงได้ชื่อว่า **กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่**

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๔

ความมีสัตย์นั้น ได้แก่กิริยาที่ประพฤติดนเป็นคนตรงมีอาการที่จะพึงเห็นในข้อต่อไปนี้

ความเที่ยงธรรม คือประพฤติดนเป็นธรรมในกิจการอันเป็นหน้าที่ของตนไม่ทำให้ผิดกิจด้วยอำนาจจคติ ๔ ประการ คือ ฉันทาคติ ความเห็นแก่กัน ๑ โทสาคติ ความเกลียดชังกัน ๑ โมหาคติ ความหลงไม่รู้ทัน ๑ ภยาคติ ความกลัว พึงเห็นตัวอย่างผู้พิพากษา ผู้วินิจฉัยอรรถคดีโดยเที่ยงธรรม เป็นต้น

ความซื่อตรง คือความประพฤติตรงต่อบุคคลผู้เป็นมิตร ด้วยการอุปการะเกื้อหนุนร่วมสุขร่วมทุกข์ คอยดักเตือนให้สติ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีความรักใคร่กันจริง ไม่คิดร้ายต่อมิตร เช่น ปอกลอกเอาทรัพย์สินเงินทองเป็นต้น มิตรเช่นนี้ได้ชื่อว่า ซื่อตรงต่อมิตร

ความสวามิภักดิ์ คือความรักในเจ้า (เจ้านายผู้ใหญ่) ของตนเมื่อได้ยอมยกบุคคลใดเป็นเจ้าของตนแล้วก็ประพฤติดนสัตย์ไม่คิดคดต่อบุคคลนั้นมีใจจงรักเป็นกำลังในสรรพกิจและป้องกันอันตราย แม้ชีวิตก็ยอมตายแทนได้

ความกตัญญู คือ ความรู้อุปการะที่ท่านได้ทำแล้วแก่ตน เป็นคู่กับความกตเวที คือ ความตอบแทนให้ท่านทราบว่า ตนรู้อุปการะที่ท่านได้ทำแล้ว

บุคคลผู้ได้รับอุปการะจากท่านผู้ใดแล้ว ยกย่องนับถือท่านผู้นั้น ตั้งไว้ในที่ผู้มีบุญคุณ เช่น มารดา บิดา อาจารย์ เจ้านาย เป็นต้น ไม่แสดงอาการลบหลู่ และยกตนเทียบเสมอ ได้ชื่อว่าคนกตัญญู

ความมีสัจย์ ทำผู้มีศีลให้บริบูรณ์ด้วยคุณสมบัติยิ่งขึ้น ดังนี้ จึงได้ชื่อว่า **เป็นกัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๔**

กัลยาณธรรมสิกขาบทคำรบ ๕

ความมีสติรอบคอบนั้น ได้แก่ความมีสติ ตรวจตราไม่เลินเล่อ มีอาการที่จะพึงเห็นในข้อต่อไปนี

๑. ความรู้จักประมาณในอาหารที่จะพึงบริโภค หมายถึง รู้จักวันอาหารที่แสลงโรค บริโภคอาหารแต่พอดี และรู้จักประมาณในการจับจ่ายหาอาหาร บริโภคแต่พอสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้

๒. ความไม่เลินเล่อในการทำงาน คือไม่ทอดธุระเพิกเฉยเสีย เอาใจใส่คอยประกอบให้ชอบแก่กาลเทศะ ไม่ปล่อยให้อากูลเสื่อมเสีย เช่นทำงานก็ต้องทันฤดูกาลค้าขายก็ต้องรู้คราวที่คนต้องการหรือไม่ต้องการของนั้นๆ รับราชการก็ต้องเข้าใจวิธีดำเนินและรักษาระเบียบ เป็นต้น

๓. ความมีสติสัมปชัญญะในการประพฤติดัว หมายถึงความรอบคอบ รู้จักระวังหน้า ระวังหลัง จะประกอบกิจใดๆ ก็ไตรตรองให้เห็นก่อนว่า จะมีคุณหรือมีโทษ จะมีประโยชน์หรือจะเสียประโยชน์ อันจะควรทำหรือไม่ควรทำ ถ้าเห็นว่าไม่ควรทำทั้งดเสียถ้าเห็นว่าควรทำ จึงทำ

ถึงจะพูดอะไรก็ระวังวาจา ล้นออกมาแล้วไม่ต้องคืนคำและไม่ให้น่าแต่ความเสียหายมาให้ตัวและผู้อื่น

ถึงจะคิดอะไรก็อาศัยหลักฐานไม่ปล่อยให้พล่านไปตามกำลังความฟุ้ง

บุคคลมีสัมปชัญญะ ตรวจทางได้ทางเสียก่อนแล้วจึงทำกิจนั้นๆ เช่นนี้ ย่อมมีปกติทำอะไรไม่ผิดในกิจที่เป็นวิสัยของคน

๔. ความไม่ประมาทในธรรมะ หมายถึงไม่ประมาทในธรรม คือสภาวะอันเป็นอยู่ตามธรรมดา ของโลก อธิบายว่า กิริยาที่ร่างกายวิปริตแปรผัน จากหนุ่มสาวมาเป็น ผมหงอก ฟันหลุด เนื้อหนังหย่อนเป็นเกลียว ตกกระ หลังโก่ง ตามืด หูตึง ใจพ่นเฟื่อนหลงไหล มีกำลังน้อยถอยลง ชื่อว่าชรา ความไม่พอใจเจ็บไข้ไปต่างๆ ของสังขารร่างกาย ชื่อว่า พยาธิ กิริยาที่ธาตุทั้ง ๔ ชราพยาธิและมรณะทั้ง ๓ นี้ เป็นสภาวะของสังขารอย่างหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ยังไม่มีอุบายแก้ไขให้ไม่แก่ไม่เจ็บไม่ตาย ตั้งแต่กาลนานมาจนถึงปัจจุบันนี้

ผู้หยั่งรู้ธรรมชาติของสังขารเช่นนี้แล้ว ไม่เล่นเลอะมัวเมาในวัย ในความสำราญ และในชีวิตเตรียมตัวที่จะรับทุกข์ ๓ อย่างนี้ อันจะมาถึง เมื่อยังเป็นเด็ก รับผิดชอบแสวงหาวิชาความรู้ไว้เป็นเครื่องมือ เติบโตใหญ่หมั่นทำงาน สังสมเมื่อชรา พยาธิ ครอบงำ ไม่อาจทำการหาเลี้ยงชีพได้ ก็จะได้อาศัยทรัพย์และชื่อเสียงคุณความดี ที่ได้สั่งสมไว้เลี้ยงชีพให้ตลอดไปโดยผาสุก

เมื่อมรณะมาถึง ก็จะได้ไม่ห่วงใยพะวักพะวน สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นอาการของคนหลงตาย เช่นนี้ได้ชื่อว่า ไม่ประมาทในธรรม คือสภาวะอันเป็นอยู่ตามธรรมชาติของโลก

อีกประการหนึ่ง ทุจริต คือ ความประพฤติดีชั่วด้วย กาย วาจา และใจ ย่อมให้ผลแก่ผู้กระทำ ล้วนแต่เป็นส่วนที่ไม่น่าปรารถนา รักใคร่ พึงใจใคร ๆ จะเล่นเลอะเสียว่า ตนทำแต่เล็กน้อยไม่เป็นไร ไม่พอจะให้ผลทำให้ตนเสีย ดังนั้นไม่ชอบ มากมาแต่ไหนก็มาแต่น้อยก่อนเขาทำที่ละน้อยยามใจเข้าความชั่วก็สะสมมากขึ้น

อีกอย่างหนึ่ง สุจริต คือ ความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ ย่อมให้ผลแก่ผู้ทำ ล้วนแต่ส่วนที่น่าให้ปรารถนา รักใคร่ พึงใจ ใคร ๆ จะเห็นว่า ทำแต่เพียงเล็กน้อย ที่ไหนจะให้ผลดังนี้แล้ว จะทอดทิ้งและทอดธุระเสียไม่สมควรแต่หมั่นทำบ่อย ๆ เข้า ความดีก็สะสมมากขึ้น น้ำฝนที่ตกทีละหยาด ๆ ยังเต็มภาชนะที่รองได้ ควรถือเป็นเยี่ยงอย่างผู้ไม่วางธุระคอยระวังตัวไม่ให้เกลือกกลิ้งด้วยทุจริต หมั่นสั่งสมสุจริตเช่นนี้ก็ได้อีกชื่อว่า ไม่ประมาทในธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล

อีกประการหนึ่ง คนทั้งหลายผู้เกิดมาได้อีกชื่อว่าท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ก็เป็นธรรมดาที่จะได้พบเห็นสิ่งต่างๆ เป็นที่น่าปรารถนาบ้างไม่ปรารถนาบ้าง เรียกว่า โลกธรรม แปลว่า ธรรมสำหรับโลก ส่วนที่น่าปรารถนา คือ ได้ลาภ ได้ยศ ได้ความสรรเสริญได้สุข ส่วนที่ไม่น่าปรารถนา คือ ขาดลาภขาดยศได้นินทาได้ทุกข์เปรียบเหมือนคนเดินทางไปไหนๆ ก็ย่อมจะได้พบสิ่งต่างๆ ในระหว่างทางที่น่าดูน่าชมบ้าง ไม่น่าดูไม่น่าชมบ้าง

โลกธรรมนี้เป็นสิ่งที่จะพึงประสบชั่วเวลา ไม่ควรที่จะเก็บเอามาเป็นทุกข์เป็นเหตุทะเลาะทะเลาะ หรือชอบเซาด้วยอำนาจความยินดียินร้ายให้เกินกว่าที่ควรจะเป็น เช่น แสดงอาการด้วยกายหรือวาจาให้ปรากฏ เมื่อทำเช่นนั้นไป ก็แสดงความมีใจอ่อนแอของตนเองหาสมควรไม่ ผู้ไม่เล่นเลอะ คอยระวังไม่ให้โลกธรรมครอบงำใจ จนถึงแสดงอาการให้ปรากฏ เช่นนี้ได้ชื่อว่า ไม่ประมาทในธรรมที่มีสำหรับโลก ความมีสติรอบคอบประคับประคองผู้มึนสติ ให้มีความประพฤติดีงามขึ้นจึงได้อีกชื่อว่า **เป็นกัลยาณธรรมในสิกขาบทคำรบ ๕**

คนผู้ตั้งอยู่ในกัลยาณธรรมได้อีกชื่อว่า กัลยาณชน คือคนมีความประพฤติดีงาม ควรเป็นที่นิยม นับถือและเป็นเยี่ยงอย่าง

วิชาศาสนาพิธี

พิธีกรรม หรือระเบียบแบบแผนที่จะพึงปฏิบัติในทางพระศาสนา เรียกว่า **ศาสนพิธี** ๕

ศาสนาทุกศาสนาต่างก็มีพิธีกรรมที่จะต้องปฏิบัติในศาสนาของตนเอง **พิธีกรรมทุกอย่างนั้นเกิดขึ้นที่หลังพระศาสดาทั้งนั้น** โดยมีพระศาสดาบัญญัติขึ้นเองบ้างหรือสาวก หรือหมู่ชนผู้นับถือศาสนานั้นๆ ตั้งขึ้นเพิ่มเติมบ้าง แต่ก็มี**จุดหมายเดียวกัน**คือเพื่อใช้ในพิธีกรรมนั้นๆ อย่างเป็นระเบียบสวยงาม

ศาสนพิธี มี ๔ ประเภท หรือ ๔ หมวด คือ

๑. **กุศลพิธี พิธีแห่งการบำเพ็ญกุศล** ว่าด้วยเรื่อง
 - การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
 - พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
 - พิธีรักษาศุภโศภ
๒. **บุญพิธี พิธีแห่งการทำบุญ** ว่าด้วยเรื่อง
 - ทำบุญงานอวมงคล
 - ทำบุญงานมงคล
๓. **ทานพิธี พิธีแห่งการให้ทาน** ว่าด้วยเรื่อง
 - พิธีถวายทานต่าง ๆ
๔. **ปกิณกะ พิธีเบ็ดเตล็ด** ว่าด้วยเรื่อง
 - พิธีแสดงความเคารพ
 - พิธีประเคนของพระ
 - พิธีทำหนังสืออาราธนาและใบปวารณาถวายจตุปัจจัย
 - วิธีอาราธนาศีล
 - วิธีกรวดน้ำ

กุศลพิธี

พิธีกรรมต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องด้วยความดีงามทางศาสนาเฉพาะส่วนตัวบุคคล คือ พิธีกรรมทำความดีแก่ตัวเอง เรียกว่า **กุศลพิธี** มี ๓ เรื่อง

๑. การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ คือ การประกาศแสดงตนว่าเป็นผู้ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่ง หมายถึง ยอมรับนับถือพระพุทธเจ้าไว้ประจำใจตนเองพระองค์เดียวเท่านั้นโดยไม่ยอมรับนับถือใครอีก

การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ทำกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยมี ตปุสสะ และ ภัลลิกะ ทำเป็นคู่แรกในโลก ในประเทศไทย มีในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือรัชกาลที่ ๖ ทรงทำเป็นพระองค์แรก ก่อนทรงเสด็จไปศึกษาต่างประเทศ

๒. พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา

วันสำคัญ คือ วันที่พิเศษกว่าวันอื่นๆ ในทางพุทธศาสนามีอยู่ ๔ วัน คือ

๑. **วันวิสาขบูชา** ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๖ (ถ้ามีอธิมาศ เป็นเดือน ๗) เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เรียกว่า **วันพระพุทธเจ้า**

๒. **วันอัฐมีบูชา** ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ (หรือเดือน ๗ ถ้ามีอธิมาศ) นับถัดจากวันวิสาขบูชาไป ๗ วัน **เป็นวันคล้ายวันถวายพระเพลิงพระสรีระของพระพุทธเจ้าที่เมืองกุสินารา**

๓. **วันมาฆบูชา** ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๓ เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ อันเป็นหลักการสำคัญของศาสนา เป็นครั้งแรกและครั้งเดียวเท่านั้นในท่ามกลางพระอริยสงฆ์มีจำนวน ๑,๒๕๐ องค์ มีเหตุอัศจรรย์เกิดขึ้น ๔ ประการ คือ

๑. **พระอริยสงฆ์ที่มา** ทุกองค์ล้วนเป็นพระอรหันต์

๒. **พระอริยสงฆ์เหล่านั้น** ล้วนเป็นผู้ที่พระพุทธองค์ทรงบวชให้ทั้งสิ้น

๓. **พระอริยสงฆ์เหล่านั้น** มาประชุมกันเองโดยมิได้นัดหมายกันไว้

๔. **วันที่พระอริยสงฆ์เหล่านั้นมาประชุมกันตรงกับวันเพ็ญเดือน ๓ คือวันมาฆบูชา** ด้วย ด้วยเหตุเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ จึงเรียกว่า **วันพระธรรม**

๔. **วันอาสาฬหบูชา** ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๘ เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา คือเทศนาถีกัณฑ์แรก ชื่อว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤทายวัน แขวงเมืองพาราณสี เรียกว่า **วันพระสงฆ์**

๓. พิธีรักษาอุโบสถ

อุโบสถ แปลว่า การเข้าจำ ถือเป็นอุบายวิธีสำหรับขัดเกลากิเลสอย่างหยาบให้เบาบางลง มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. ปกติอุโบสถ คืออุโบสถที่รักษากันตามปกติธรรมดาในเฉพาะวันและคืนหนึ่งในวันพระ

๒. ปฏิภาครอุโบสถ คือ อุโบสถที่รับรักษาเป็นพิเศษกว่าปกติ คือรักษาคราวละ ๓ วัน จัดเป็นวันรับวันหนึ่ง วันรักษากันวันหนึ่ง วันส่งวันหนึ่ง

การรักษาอุโบสถ คือ การสมาทานศีล ๘ อย่างเคร่งครัดเป็นเอกัณณสมานมั่นคงอยู่ด้วยความผูกใจตลอดกาลของอุโบสถที่ตนสมาทานอยู่ โดยปกตินั้น หัวหน้าอุบาสก อุบาสิกา ฟังคุณเภาประนมมือประกาศองค์อุโบสถ หลังจากทำวัตรจบแล้ว

บุญพิธี

บุญพิธี คือ พิธีว่าด้วยการทำบุญ มี ๒ ประเภท คือ

๑. ทำบุญงานมงคล

๒. ทำบุญงานอวมงคล

การทำบุญทั้ง ๒ ประเภทนี้ มีผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติ ๒ ฝ่าย คือ

๑. ฝ่ายทายก ทายิกา ผู้ประกอบการทำบุญขึ้น เรียกว่า ฝ่ายเจ้าภาพ

๒. ฝ่ายปฏิบัติคาหก ผู้รับทานและประกอบพิธีกรรมตามความประสงค์เจ้าภาพ ซึ่งเป็น

ฝ่ายบรรพชิต เรียกว่า ฝ่ายภิกษุสงฆ์

ในการทำบุญงานมงคล นิยมอาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ จำนวนไม่ต่ำกว่า ๕ รูป คือ ๕ รูป , ๗ รูป , ๙ รูป ส่วนที่นิมนต์พระสงฆ์จำนวนคู่ คืองานมงคลสมรส

สายสิญจน์ แปลว่า สายรดน้ำ หมายถึงการรดน้ำด้วยพิธี ในงานมงคลนิยมใช้ ๙ เส้น

เครื่องรับรองพระสงฆ์ตามแบบและประเพณี มี หมากพลู บุหรี่ น้ำเย็น และกระโถน

ในการจุดเทียนนำมนต์ ให้จุดเวลาพระเริ่มสวดบท **อเสวนา จ พาลาณ**เป็นต้นไป

ในการกรวดน้ำ เมื่อพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว เจ้าภาพก็ถวายไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา เริ่มสวด **ยถา วาริวหา.....**ให้เจ้าภาพกรวดน้ำ พอสวด **สัพพี....**ก็ประนมมือรับพรไปจนจบ

การทำบุญงานอวมงคล หมายถึง การทำบุญเกี่ยวกับเรื่องตายหรืออุทิศส่วนบุญกุศลให้ผู้ตายนิยมทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. ทำบุญหน้าศพ ที่เรียกว่าทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน หรือ ทำบุญหน้าวันปลงศพ

๒. ทำบุญอัฐิ คือ การทำบุญปรารภการตายของบรรพบุรุษหรือปรารภในวันคล้ายวันตายของท่านผู้ล่วงลับไปผู้ใดคนหนึ่ง

การทำบุญงานศพ นิยมอาราธนาพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ๔ รูป หรือ ๘ รูป หรือ ๑๐ รูป

ในงานอวมงคล ใช้คำอาราธนาพระว่า **ขออาราธนาสวดพระพุทธมนต์**

ส่วนงานมงคล ใช้คำอาราธนาพระว่า **ขออาราธนาเจริญพระพุทธมนต์**

สายโยง คือ **ด้ายสายสิญจน์**ที่โยงจากศพมาไว้ เพื่อให้พระบังสุกุล

ภูษาโยง คือ **แผ่นผ้า**ที่โยงมาจากศพ มาไว้เพื่อให้พระบังสุกุล

ส่วนในงานมงคล ไม่เรียกว่า สายโยง หรือภูษาโยง แต่จะเรียกว่า **สายสิญจน์**

เกี่ยวกับฝ่ายพระสงฆ์

ทำบุญศพ ๗ วัน สวดอนัตตลักขณสูตร ทำบุญศพ ๕๐ วัน สวดอาทิตตปริยายสูตร

ทำบุญศพ ๑๐๐ วัน หรือทำบุญหน้าวันปลงศพ สวดธรรมนิยามสูตร

ทานพิธี

พิธีกรรมถวายทานต่าง ๆ เรียกว่า **ทานพิธี**

การถวายทาน คือ การถวายวัตถุที่ควรให้เป็นทานด้วยความเต็มใจ ซึ่งเรียกว่า **ทานวัตถุ** มี ๑๐ ประการ คือ

๑. ภัตตาหาร
๒. น้ำ รวมทั้งเครื่องดื่มอันสมควรแก่สมณบริโณค
๓. ผ้าเครื่องนุ่งห่ม
๔. ยานพาหนะ สงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสารเข้าด้วย
๕. มาลาดอกไม้อะเครื่องบูชาชนิดต่าง ๆ
๖. ของหอม หมายถึง ธูป เทียนบูชาพระ
๗. เครื่องอุปโภค หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาดมี สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน เป็นต้น

๘. เครื่องที่นอนอันสมควรแก่สมณะ

๙. ที่อยู่อาศัย มี ภูมิ เสนาสนะ และเครื่องสำหรับเสนาสนะ เช่น เตียง ตู้ โต๊ะ เป็นต้น

๑๐. เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แสง ตะเกียง น้ำมัน อุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น

สิ่งของทั้ง ๑๐ ประการนี้ เป็นสิ่งของที่ควรถวายแก่พระภิกษุสามเณรได้ใช้

ปาฏิบุคลิกทาน หมายถึง การถวายทานเจาะจงเฉพาะรูปนั้นรูปนี้

สังฆทาน หมายถึง การถวายทานไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง มอบถวายเป็นของสงฆ์

กาลทาน หมายถึง การถวายทานในกาลที่ควรถวายสิ่งนั้น เช่น การถวายผ้ากฐิน (มีกำหนดให้ถวายภายในระยะเวลา ๑ เดือน หลังออกพรรษา)

อกาลทาน หมายถึง การถวายทานไม่เนื่องด้วยกาล คือ นอกกาล เช่น การทอดผ้าป่า การทำบุญทั่วไป

เมตตียงสงฆ์ คือ การแจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานนั้น ๆ ให้สงฆ์ทราบและนัดหมายเวลาให้เรียบร้อย

ปกิณกะ

พิธีกรรมต่างๆ ไป ที่ชาวพุทธนิยมทำกัน แต่ยังไม่เป็นหมวดมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ลงใน
เรียกว่า **พิธีกรรมเบ็ดเตล็ด** ในที่นี้ มี ๕ เรื่อง คือ

๑. วิธีแสดงความเคารพพระ

พระในที่นี้ หมายถึง

๑) พระพุทธรูป รวมทั้ง ปุชนียวัตถุ มีสถูป เจดีย์ เป็นต้น ๒) พระภิกษุสามเณรผู้ทรง
เพศอุดมกว่าตน

การแสดงความเคารพพระมี ๓ วิธี คือ ประนมมือ = อัญชลี ไหว้ = วันทา กราบ =
อภิวาท

กราบ คือ การแสดงการกราบลงกับพื้นด้วย **เบญจางคประดิษฐ์** ได้แก่ การกราบครอบองค์ ๕
คือ หน้าผาก ๑ ฝ่ามือ ๒ เข่า ๒ จรดกับพื้น ผู้ชายนั่งท่า **พราหม** ผู้หญิง นั่งท่า **เทพธิดา**

๒. วิธีประเคนของพระ

การประเคนของพระ คือ การถวายทานทุกสิ่งทุกอย่างแก่พระ โดยการถวายให้พระรับกับมือ
ไม่อยู่ใกล้ ไม่อยู่ไกลนัก พอดี ๆ หรือห่างจากพระประมาณ ๑ ศอก ถ้าเป็นวัตถุที่ใหญ่ไม่สามารถยก
ประเคนได้ ให้ใช้ด้ายสายสิญจน์โยงกับวัตถุนั้นแล้วนำสายสิญจน์นั้นมาประเคนกับพระสงฆ์

๓. วิธีทำหนังสืออาราธนาและทำใบพิจารณาถวายจตุปัจจัย

การอาราธนา คือ การนิมนต์พระไปประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การใช้ใบอาราธนา หรือที่
เรียกว่า ฎีกานิมนต์ จุดประสงค์ก็คือ การบอกแจ้งรายการและกำหนดงานให้สงฆ์ทราบ

๔. วิธีอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร อาราธนาธรรม

การอาราธนา คือการเชื้อเชิญให้พระสงฆ์ทำตามคำขอ ในพิธีกรรมต่าง ๆ

อาราธนาศีล ใช้อาราธนาในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ก่อนฟังเทศน์ การทำบุญงาน
มงคล งานอวมงคล เป็นต้น

อาราธนาพระปริตร ใช้อาราธนาในการนิมนต์พระสวดพระพุทธรมณต์ หรือ เจริญพระพุท
ธมณต์

อาราธนาธรรม ใช้อาราธนาก่อนการฟังเทศนา หรือฟังพระสวดอภิธรรม

๕. วิธีกรวดน้ำ

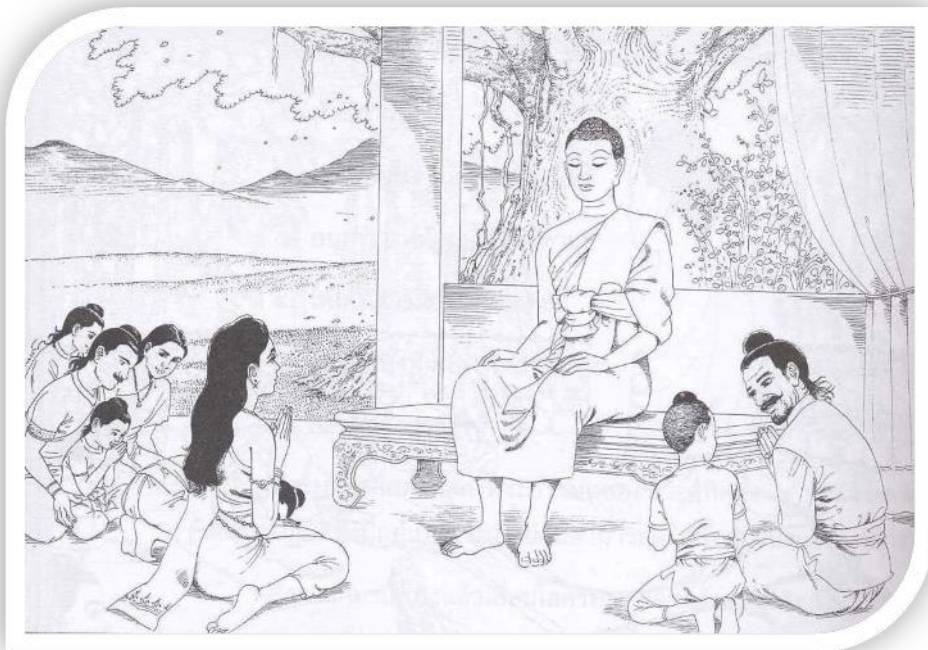
การกรวดน้ำ คือ การหาน้ำมาแล้วเทลงไปในที่ใดที่หนึ่ง จะเป็นภาชนะก็ได้ จุดมุ่งหมายของการกรวดน้ำ คือ เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลไปให้แก่ผู้ตาย และเพื่อเป็นสักขีพยาน

คำกรวดน้ำ มีอยู่ ๓ แบบ คือ ๑. แบบสั้น คือ อิทํ เม ญาตึนํ โหตุ (ว่า ๓ จบ)

๒. แบบย่อ คำกรวดน้ำแบบย่อ (ติโลกวิชัยคาถา) คือ ยังกิณฺจิ กุสะลัง กัมมัง.....เป็นต้น

๓. แบบยาว คำกรวดน้ำแบบยาวเป็นคาถาของเก่า คือ อิมินา ปุณฺณกัมเมนะ อุปฺปชฌายา คุณฺตตะราเป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีคำกรวดน้ำอีกแบบหนึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ เรียกว่า **ปัตติทานคาถา** คือ ปุณฺณสลิทานิ กะตัสสะ ยานํญญานิ กะตานิ เม..... เป็นต้น

วิชาเบญจศีลและเบญจธรรม

คำว่า **ศีล** ได้แก่ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับหรั้บคุมกาย และวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม นอกจากนี้ศีล ยังแปลได้อีกหลายอย่าง เช่น เย็น ศีรษะ เกษม สุข อดทน สำนรวม ความไม่ก้าวล่วง ละเมิด เป็นต้น

ผู้ถือศีลย่อมได้รับอานิสงส์ ดังนี้คือ

๑. ไม่ต้องประสบความเดือนร้อนในกายภาคหน้า
๒. ย่อมประสบความสำเร็จในการทำมาหากิน
๓. ชื่อเสียงเกียรติยศย่อมแพร่หลายไปในหมู่คนดี
๔. ย่อมเป็นผู้องอาจไม่เกรงใจเมื่อเข้าไปในหมู่ของผู้มีศีล
๕. เป็นผู้ไม่หลงทำกาลกิริยา คือ ก่อนตายก็มีสติ ไปอย่างสงบ ไม่ทรมานทรมาย
๖. ตายไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ไม่ตกนรก
๗. ผู้ที่บำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ มีสติบริบูรณ์ ย่อมทำให้ตนสิ้นอาสวะกิเลส

ศีลในทางพระพุทธศาสนา

๑. ศีล ๕ ข้อ สำหรับสาธุชนทั่วไป เรียกว่า **นิจศีล ปกติศีล**
๒. ศีล ๘ ข้อ สำหรับอุบาสก อุบาสิกา เรียกว่า **คหฺณฐศีล อุโบสถศีล**
๓. ศีล ๑๐ ข้อ สำหรับสามเณร สามเณรี เรียกว่า **อนุปสัมปັນนศีล**
๔. ศีล ๒๒๗ ข้อ สำหรับพระภิกษุ เรียกว่า **ภิกขุศีล**
๕. ศีล ๓๑๑ ข้อ สำหรับพระภิกษุณี เรียกว่า **ภิกขุณีศีล**

เบญจศีล คือ ๕ ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขาของมิได้ให้
๓. กาเมสุมิจจาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
๔. มุสาสวาทา เวรมณี เว้นจากการกล่าวเท็จ
๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย

เบญจธรรม คือ ธรรม ๕ ข้อ คือ

๑. เมตตา กรุณา คู่กับศีลข้อที่ ๑
๒. สัมมาอาชีวะ คู่กับศีลข้อที่ ๒
๓. ความสำรวมในกาม คู่กับศีลข้อที่ ๓
๔. ความมีสัตย์ คู่กับศีลข้อที่ ๔
๕. ความมีสติรอบครอบ คู่กับศีลข้อที่ ๕

ธรรม ได้แก่สภาพที่ทรงสัตว์ผู้ปฏิบัติธรรมไว้ไม่ให้ตกไปสู่ที่ชั่ว **กัลยาณชน** คนที่ตั้งอยู่ในธรรมเป็นผู้มีความประพฤติดีงาม เป็นที่นับถือของบุคคลทั่วไป

วิธี

๑. **สัมปัตตวิธี** เว้นจากวัตถุที่จะพึงกล่าวได้มาถึงเฉพาะหน้า วิธีดีของคนทั่วไป

๒. **สมาทานวิธี** เว้นด้วยอำนาจการถือเป็นกิจวัตร ได้แก่ ภิกษุ สามเณร อุบาสก-อุบาสิกา

๓. **สมุจเฉทวิธี** เว้นด้วยการตัดขาด ไม่ทำอย่างนั้นเป็นปกติ ได้แก่ พระอริยเจ้า

โลกวัชชะ ความผิดที่มนุษย์ทำขึ้นเป็นความผิด เป็นความเสียหายที่ชาวโลกติเตียน เช่น ชำม่นุชย์ ฯลฯ

ปณณัตติวัชชะ ความผิดที่เป็นโทษทางพระบัญญัติคนสามัญทำไม่ผิด ผิดเฉพาะภิกษุ เช่น ขุดดิน ฯลฯ

สมโจร การกระทำอุกฤษฏ์โจรกรรมโดยนัย เช่น รับซื้อของโจร เป็นต้น

ปลอกกลอก การคบคนด้วยอาการไม่ซื่อสัตย์ หวังทรัพย์สินของเขาฝ่ายเดียว

รับสินบน การถือเอาทรัพย์สินที่เขาให้เพื่อช่วยทำธุระให้เขาในทางที่ผิด

ผลาญ กิริยาที่ทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น

หยีบฉวย การถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยความมั่งง่าย

ปด พุฒมุสาซัดๆ ไม่อาศัยมูลเหตุ เช่น เห็น ว่าไม่เห็น รู้ ว่าไม่รู้ เป็นต้น

ทนสาบาน กิริยาที่เสี่ยงสัตย์ว่าจะพูดตามจริงแต่ใจไม่ตั้งใจจริง

ทำเลห์กระเทห์ กิริยาที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์อันไม่มีจริง

มารยา กิริยาที่แสดงให้เขาเห็นผิดเป็นจริง

ทำเลศ พุฒมุสาเล่นสำนวน เช่น เห็นคนวิ่งมา มีผู้ถามบอกว่าไม่เห็น เป็นต้น

เสริมความ อาศัยความเดิม แต่เสริมความให้มีมากกว่าที่เป็นจริง

อำความ อาศัยมูลเดิม ตัดความที่ไม่ให้รู้ออกเสีย

อุโบสถ แปลว่า **ดิถีวิเศษที่เข้าอยู่**

โอทิสสมรณา การแผ่เมตตาไปในสัตว์อื่นโดยเจาะจง

อโนทิสสมรณา การแผ่เมตตา มี สัตว์ คน ไม่มีประมาณ โดยไม่เจาะจง

สทาร์สันโดย ความยินดีด้วยสามีภรรยาของตน

ปติวัตร ความจงรักภักดีในสามีภรรยา

ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะเห็นแก่กัน

โทสาคติ ลำเอียงเพราะความเกลียดชัง

โมหาคติ ลำเอียงเพราะความหลงไม่รู้ทัน

ภยาคติ ลำเอียงเพราะความกลัว

ความสวามิภักดิ์ ความจงรักภักดี ประพฤติซื่อสัตย์ ต่อเจ้านายของตน

ความไม่เลินเล่อในการทำงาน คือ ไม่ทอดธุระเพิกเฉย เอาใจใส่การทำงานให้ชอบแก่กาลเทศะ

ความไม่ประมาทในธรรม คือ ความเป็นผู้ไม่อยู่ปราศจากสติพึงกำหนดรู้สภาวะอันเป็นอยู่ตาม
ธรรมดาของโลกมีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาเหมือนกันหมด

ปัญหา ธรรมศึกษาชั้นตรี พ.ศ. ๒๕๖๕ (ระดับชั้นอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป)

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

ปัญหาวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมศึกษาชั้นตรี

ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

สอบในสนามหลวง

วันอังคารที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ททมาโน ปิโย โหติ.

ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก

คัมภีร์ที่มา : อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

แต่งอธิบายให้สมเหตุสมผล โดยใช้สุภาษิตที่สนามหลวงแผนก
ธรรมกำหนดมาให้ จำนวน ๓ สุภาษิตข้างล่างนี้ มาประกอบอ้างอิง
เพียง ๑ สุภาษิต และสุภาษิตที่อ้างมานั้น ควรอธิบายเชื่อมความให้
สมกับเรื่องในกระทู้ตั้ง

ในชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในกระดาษใบตอบตั้งแต่ ๒ หน้า
(เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

ทท มิตตานิ คนถติ.

ผู้ให้ ย่อมผูกไมตรีไว้ได้

คัมภีร์ที่มา : สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

ทเทยฺย ปุริโส ทานํ.

คนควรให้ของที่ควรให้

คัมภีร์ที่มา : ขุททกนิกาย ชาดก สัตตกนิบาต

อสาธฺ สาสฺนา ชินะ.

พึงชนะคนไม่ดีด้วยความดี

คัมภีร์ที่มา : ขุททกนิกาย ธรรมบท ขุททกนิกาย ชาดก ทุก
นิบาต

ปัญหาและเฉลย ธรรมศึกษาชั้นตรี พ.ศ. ๒๕๖๕ (ระดับชั้นอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป)

วิชาธรรม

๑. พหุุปการธรรมหมายถึงธรรมในข้อใด ?

ก. สติ สัมปชัญญะ

ข. หิริ โอตตปปะ

ค. ชันติ โสรัจจะ

ง. กตัญญูกตเวที

๒. ความหมายโดยตรงของสัมปชัญญะคือข้อใด ?

ก. ความระลึกได้

ข. ความรู้ตัว

ค. ความรอบรู้

ง. ความทรงจำ

๓. เทวธรรมที่คุ้มครองโลกให้สงบร่มเย็นคือข้อใด ?

ก. สติ สัมปชัญญะ

ข. ชันติ โสรัจจะ

ค. หิริ โอตตปปะ

ง. กตัญญูกตเวที

๔. ลักษณะของผู้มีหิริคือข้อใด ?

ก. รังเกียจคนชั่ว

ข. ละอายใจที่จะทำชั่ว

ค. กลัวผลบาป

ง. กลัวคนชั่ว

๕. คนมีโอตตปปะมีลักษณะเช่นใด ?

ก. กลัวเสียชื่อ

ข. กลัวบาป

ค. ละอายใจ

ง. รังเกียจคนชั่ว

๖. อดทนต่อความเจ็บป่วยได้เป็นความหมายของธรรมใด ?

ก. หิริโอตตปปะ

ข. สติสัมปชัญญะ

ค. ชันติโสรัจจะ

ง. ชันติ

๗. บุคคลที่หาได้ยากในโลกซึ่งเรียกว่าบุพพการีชน หมายถึงใคร ?

ก. พระมหากษัตริย์

ข. นักปราชญ์

ค. มารดาบิดา

ง. ครูอาจารย์

๘. ความในข้อใดเป็นความหมายของคำว่ากตัญญูกตเวที ?

ก. ผู้มีพระคุณ

ข. ผู้รู้อุปการะแล้วตอบแทน

ค. ผู้เกิดก่อน

ง. ผู้อุปการะ

๙. เกิดเป็นคนไทยควรกตัญญูกตเวทีต่อใคร ?

ก. มารดาบิดา

ข. ชาตินศาสนา

ค. พระมหากษัตริย์

ง. ถูกทุกข้อ

๑๐. ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานเป็นความหมายของรัตนะใด ?

ก. พระพุทธ

ข. พระธรรม

ค. พระสงฆ์

ง. พระรัตนตรัย

๑๑. อาศัยพระคุณใดเป็นที่ตั้ง พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรม ?

ก. พระปัญญาคุณ

ข. พระบริสุทธิคุณ

ค. พระมหากรุณาคุณ

ง. ถูกทุกข้อ

๑๒. การรักษาศีลเป็นการนำพระสัทธรรมประเภทใดมาลงมือปฏิบัติ ?

ก. ปริยัติ

ข. ปฏิบัติ

ค. ปฏิเวธ

ง. ปาติโมกข์

๑๓. การทุจจริตในการสอบมือกุศลใดเป็นมูล ?

ก. โลภะ

ข. โทสะ

ค. โมหะ

ง. ราคะ

๑๔. การทำร้ายร่างกายกันมือกุศลใดเป็นมูล ?

ก. โลภะ

ข. โทสะ

ค. โมหะ

ง. ตัณหา

๑๕. ธรรมที่เป็นฐานเริ่มแรกเป็นที่ตั้งแห่งการทำความดีทั้งปวง เรียกว่าอะไร ?

ก. กุศลจิต

ข. กุศลธรรม

ค. กุศลมูล

ง. ถูกทุกข้อ

๑๖. เหตุเป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญเรียกว่าอะไร ?

ก. กุศลจิต

ข. กุศลธรรม

ค. กุศลมูล

ง. บุญกิริยาวัตถุ

๑๗. หลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาควรเริ่มต้นที่ข้อใด ?

ก. ทานมัย

ข. สีลมัย

ค. ภาวนามัย

ง. ปัตติทานมัย

๑๘. ประชาธิปไตยล้มเหลวเพราะขาดอธิปไตยใด ?

ก. อัตตาทิปไตย

ข. โลกาธิปไตย

ค. ธัมมาธิปไตย

ง. ประชาธิปไตย

๑๙. อธิปไตยใด ก่อให้เกิดความวุ่นวายแก่สังคมมากที่สุด ?

ก. อัตตาทิปไตย

ข. โลกาธิปไตย

ค. ธัมมาธิปไตย

ง. ประชาธิปไตย

๒๐. ลักษณะที่มีเสมอเหมือนกันทุกคนได้แก่ข้อใด ?

ก. อนิจจตา

ข. ทุกขตา

ค. อนัตตตา

ง. สามัญญลักษณะ

๒๑. จะอยู่กับความทุกข์ได้โดยไม่เดือดร้อนต้องรู้ความจริงในเรื่องใด ?

ก. กฎธรรมชาติ

ข. กฎหมาย

ค. กฎแห่งกรรม

ง. กฎกติกาของสังคม

๒๒. ความลำเอียงไม่ยุติธรรมเรียกว่าอะไร ?

ก. อุกุศลมูล

ข. อคติ

ค. อบายมุข

ง. อวิหิงสา

๒๓. ลำเอียงเพราะรักเรียกว่าอะไร ?

ก. จันทาคติ

ข. โทสาคติ

ค. โมหาคติ

ง. ภยาคติ

๒๔. เพียรระวังไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นในจิตใจเรียกว่าอะไร ?

ก. สังวรปธาน

ข. ปหานปธาน

ค. ภาวนาปธาน

ง. ออนุรักษนาปธาน

๒๕. ข้อใด เป็นความหมายของภาวนาปธาน ?

ก. เพียรระวัง

ข. เพียรละ

ค. เพียรให้มีขึ้น

ง. เพียรอนุรักษ์

๒๖. คุณเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จได้แก่ข้อใด ?

ก. อิทธิบาท ๔

ข. พรหมวิหาร ๔

ค. ปธาน ๔

ง. อคติ ๔

๒๗. นักเรียนตั้งใจศึกษาเล่าเรียนแสดงว่ามีอิทธิบาทข้อใด ?

ก. ฉันทะ

ข. วิริยะ

ค. จิตตะ

ง. วิมังสา

๒๘. เราควรปฏิบัติพรหมวิหารใดต่อบุคคลที่ตกทุกข์ได้ยาก ?

ก. เมตตา

ข. กรุณา

ค. มุทิตา

ง. อุเบกขา

๒๙. ในกรณีที่บุคคลทำผิดหลักธรรมเราควรปฏิบัติตามหลักพรหมวิหารใด ?

ก. เมตตา

ข. กรุณา

ค. มุทิตา

ง. อุเบกขา

๓๐. เมื่อความทุกข์เกิดขึ้นแล้วบุคคลควรจัดการอย่างไรกับทุกข์ ?

ก. กำหนดรู้

ข. ควรละ

ค. ทำให้ประจักษ์แจ้ง

ง. ทำให้มีขึ้น

๓๑. คนเป็นทุกข์มีสาเหตุมาจากอะไร ?

ก. กามตัณหา

ข. ภวตัณหา

ค. วิภวตัณหา

ง. ถูกทุกข้อ

๓๒. ไม่อยากเป็นทุกข์ต้องทำอะไร ?

ก. กำหนดรู้ทุกข์

ข. ละสมุทัย

ค. หาเงินไ้มาก ๆ

ง. ทำประกันชีวิต

๓๓. คนมีจิตใจตระหนี่ควรฟังอนุပ္พฬิกถาข้อใด ?

ก. กามาทีนวกถา

ข. ทานกถา

ค. สีสกถา

ง. ลัศคกถา

๓๔. สีสกถาเหมาะแก่คนประเภทใด ?

ก. คนริษยา

ข. คนโหดร้าย

ค. คนลุ่มหลง

ง. คนตระหนี่

๓๕. คนประเภทไหนควรฟังกามาทีนวกถา ?

ก. คนริษยา

ข. คนตระหนี่

ค. คนโหดร้าย

ง. คนหมกมุ่นในกาม

๓๖. ข้อปฏิบัติของฆราวาสหมายถึงข้อใด ?

ก. คิหิปฏิบัติ

ข. วินัยบัญญัติ

ค. อนุบัญญัติ

ง. กฎหมาย

๓๗. เสีย้อย แต่อยากได้มากๆ เป็นลักษณะของมิตรประเภทใด ?

ก. มิตรดีแต่พุด

ข. มิตรปกอลอก

ค. มิตรหัวประจบ

ง. มิตรชวนทำชั่ว

๓๘. จะทำชั่วก็คล้อยตามเป็นลักษณะของมิตรประเภทใด ?

ก. มิตรดีแต่พุด

ข. มิตรปกอลอก

ค. มิตรหัวประจบ

ง. มิตรชวนทำชั่ว

๓๙. มิตรที่ชอบชักชวนในเรื่องใดชื่อว่าชักชวนในทางฉิบหาย ?

ก. ดื่มน้ำเมา

ข. เทียวกลางคืน

ค. เล่นการพนัน

ง. ถูกทุกข้อ

๔๐. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้วเป็นลักษณะของมิตรประเภทใด ?

ก. มีอุปการะ

ข. ร่วมสุขร่วมทุกข์

ค. แนะนำประโยชน์

ง. มีความรักใคร่

๔๑. ไม่ทิ้งเพื่อนในยามวิบัติเป็นลักษณะของมิตรประเภทใด ?

ก. มีอุปการะ	ข. ร่วมสุขร่วมทุกข์
ค. แนะนำประโยชน์	ง. มีความรักใคร่

๔๒. ห้ามไม่ให้ทำชั่วและให้ทำความดีเป็นลักษณะของมิตรประเภทใด ?

ก. มีอุปการะ	ข. ร่วมสุขร่วมทุกข์
ค. แนะนำประโยชน์	ง. มีความรักใคร่

๔๓. ทุกข์ ทุกข์ด้วย สุข สุขด้วย เป็นลักษณะของมิตรประเภทใด ?

ก. มีอุปการะ	ข. ร่วมสุขร่วมทุกข์
ค. แนะนำประโยชน์	ง. มีความรักใคร่

๔๔. เส้นทางนำไปสู่ความเสื่อมพินาศหายนะเรียกว่าอะไร ?

ก. อบายมุข	ข. อกุศลมูล
ค. อคติ	ง. อกุศลกรรมบถ

๔๕. เสพสิ่งเสพติดมีโทษอย่างไร ?

ก. เสียทรัพย์	ข. ทะเลาะวิวาท
ค. เป็นโรคภัย	ง. ถูกทุกข้อ

๔๖. เมื่อแพทย์อมเสียตายทรัพย์เป็นผลมาจากการกระทำในข้อใด ?

ก. ดิดสุรา	ข. เทียวกลางคืน
ค. ดิดการพนัน	ง. คบคนชั่ว

๔๗. ปุรัตถิมทิศ คือทิศเบื้องหน้าหมายถึงบุคคลในข้อใด ?

ก. มารดาบิดา	ข. ครูอาจารย์
ค. สมณพราหมณ์	ง. มิตรสหาย

๔๘. ทักขินทิศ คือทิศเบื้องขวาหมายถึงบุคคลในข้อใด ?

ก. มารดาบิดา	ข. มิตรสหาย
ค. สมณพราหมณ์	ง. ครูอาจารย์

๔๙. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ทำความดีเป็นหน้าที่โดยตรงของใคร ?

ก. มิตรสหาย	ข. มารดาบิดา
ค. ครูอาจารย์	ง. บุตรธิดา

๕๐. บอกทางสวรรค์ให้เป็นหน้าที่ใคร ?

ก. มารดาบิดา	ข. มิตรสหาย
ค. สมณพราหมณ์	ง. ครูอาจารย์

ปัญหาและเฉลย ธรรมศึกษาชั้นตรี พ.ศ. ๒๕๖๕ (ระดับชั้นอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป)

วิชาพุทธประวัติ

๑. การประชุมทำปฐมสังคายนาจัดขึ้นหลังจากพุทธปรินิพพานกี่เดือน ?

ก. ๑ เดือน

ข. ๒ เดือน

ค. ๓ เดือน

ง. ๔ เดือน

๒. ประธานสงฆ์ทำปฐมสังคายนาพระธรรมวินัยคือใคร ?

ก. พระมหากัสสปะ

ข. พระอานนท์

ค. พระสีวลี

ง. พระเวทสะ

๓. การทำปฐมสังคายนาพระธรรมวินัยปรารภเหตุที่ประการ ?

ก. ๒ ประการ

ข. ๓ ประการ

ค. ๔ ประการ

ง. ๕ ประการ

๔. ผู้ใดกล่าวต่อพระธรรมวินัยเป็นเหตุให้ทำปฐมสังคายนา ?

ก. พระมหากัสสปะ

ข. พระอุบาลี

ค. พระอานนท์

ง. พระสุภัททะ

๕. การประชุมทำปฐมสังคายนาจัดขึ้นที่ไหน ?

ก. วัดเวฬุวัน

ข. วัดเชตวัน

ค. ถ้ำสัตตบรรณ

ง. เขาคิชฌกูฏ

๖. กษัตริย์ผู้ถวายการอุปถัมภ์ทำปฐมสังคายนาทรงพระนามว่าอะไร ?

ก. พิมพิสาร

ข. ปเสนทิโกศล

ค. อชาตศัตรู

ง. อโศกมหาราช

๗. พระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่เท่าไร ?

ก. ครั้งที่ ๑

ข. ครั้งที่ ๒

ค. ครั้งที่ ๓

ง. ครั้งที่ ๔

๘. คัมภีร์ที่รวบรวมเรื่องราวในชาดกต่าง ๆ คือข้อใด ?

ก. วินัยปิฎก

ข. สุตตันตปิฎก

ค. อภิธรรมปิฎก

ง. ฎกทุกข้อ

๙. คัมภีร์ที่อธิบายพระพุทธพจน์ตรงกับข้อใด ?

ก. พระบาลี

ข. อรรถกถา

ค. ฎีกา

ง. ปกรณ์วิเสส

๑๐. ปาฏิหาริย์ใดที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นยอด ?

ก. อาเทศนาปาฏิหาริย์

ข. อนุสาสนีปาฏิหาริย์

ค. หูทิพย์

ง. ตาทิพย์

๑๑. ผู้มีใจมุ่งมั่นในโพธิญาณอย่างเด็ดเดี่ยวเป็นลักษณะพิเศษของใคร ?

ก. พระสาวก

ข. พระปัจเจกพุทธเจ้า

ค. พระโพธิสัตว์

ง. พระราชา

๑๒. ก่อนปฏิสนธิในครรภ์พระมารดา พระโพธิสัตว์สถิตอยู่สวรรค์ชั้นใด ?

ก. ดาวดึงส์

ข. ยามา

ค. ดุสิต

ง. นิมมานรดี

๑๓. พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นในทวีปใด ?

ก. อุตตรกุรุทวีป

ข. ชมพูทวีป

ค. อมรโคยานทวีป

ง. บุปผเทเหทวีป

๑๔. ชมพูทวีปมีต้นไม้ใดเป็นสัญลักษณ์ ?

ก. ต้นหว่า

ข. ต้นโพธิ์

ค. ต้นสาละ

ง. ต้นพะยุง

๑๕. ชมพูทวีปแบ่งอาณาเขตเป็นแคว้นใหญ่ๆ กี่แคว้น ?

ก. ๑๖ แคว้น

ข. ๑๓/ แคว้น

ค. ๑๙ แคว้น

ง. ๒๐ แคว้น

๑๖. ประชาชนในชมพูทวีปแบ่งเป็นกี่วรรณะ ?

ก. ๒ วรรณะ

ข. ๓ วรรณะ

ค. ๔ วรรณะ

ง. ๕ วรรณะ

๑๗. ลูกที่เกิดจากพ่อแม่ต่างวรรณะเรียกว่าอะไร ?

ก. พรหมณ์

ข. แพศย์

ค. ศูทร

ง. จัณฑาล

๑๘. พระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีเต็มเปี่ยมเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นใคร ?

ก. สุเมธดาบส

ข. พระเวสสันดร

ค. สันตุสิตเทพบุตร

ง. พระสิทธัตถะ

๑๙. พระโพธิสัตว์ประสูติในวงศ์ใด ?

ก. ศากยวงศ์

ข. โกลิยวงศ์

ค. อาทิตยวงศ์

ง. โคตมวงศ์

๒๐. กษัตริย์พระองค์ใดเป็นต้นกำเนิดของศากยวงศ์ ?

ก. โอกกากราช

ข. ชยเสนะ

ค. สีหหนุ

ง. อัญชนะ

๒๑. พระโพธิสัตว์ปฏิสนธิในครรภ์ของพระนางใด ?

ก. พิมพา

ข. สิริมหามายา

ค. มหาปชาบดี

ง. ยโสธรา

๒๒. พระโพธิสัตว์อยู่ในครรภ์พระมารดากี่เดือน ?

ก. ๙ เดือน

ข. ๑๐ เดือน

ค. ๑๑ เดือน

ง. ๑๒ เดือน

๒๓. พระโพธิสัตว์ประสูติก่อนพุทธศักราชกี่ปี ?

ก. ๒๙ ปี

ข. ๓๕ ปี

ค. ๔๕ ปี

ง. ๘๐ ปี

๒๔. พระนางสิริมหามายาประสูติพระโอรส ณ ที่ใด ?

ก. ลุมพินีวัน

ข. ลัญจิววัน

ค. อัมพวัน

ง. เวฬุวัน

๒๕. ข้อใดไม่ใช่เหตุอัศจรรย์ในวันประสูติ ?

ก. ดำเนิน ๗ ก้าว

ข. เปล่งอภัสสริวาจา

ค. แผ่นดินไหว

ง. ชนमार

๒๖. บุคคลใดไม่ได้เกิดในวันเดียวกันกับพระโพธิสัตว์ ?

ก. พิมพา

ข. อานนท์

ค. กาฬุทายี

ง. เทวทัต

๒๗. ดาบสใด เข้าเยี่ยมพระโพธิสัตว์หลังประสูติได้ ๓ วัน ?

ก. กบิลดาบส

ข. กาฬเทวิลดาบส

ค. อาฬารดาบส

ง. อุททกดาบส

๒๘. “ถ้าเสด็จออกผนวชจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า” พราหมณ์ใดทำนาย ?

ก. โกณฑัญญะ

ข. รามะ

ค. วัปปะ

ง. โทณะ

๒๙. พระมารดาทิวงคต หลังจากพระโพธิสัตว์ประสูติได้กี่วัน ?

ก. ๓ วัน

ข. ๕ วัน

ค. ๗ วัน

ง. ๘ วัน

๓๐. ครูคนแรกของเจ้าชายสิทธัตถะคือใคร ?

ก. วิศวามิตร

ข. อสิตดาบส

ค. โกณฑัญญะ

ง. อุททกดาบส

๓๑. เจ้าชายสิทธัตถะทรงอภิเษกสมรสเมื่อพระชนมายุเท่าไร ?

ก. ๑๕ พรรษา

ข. ๑๖ พรรษา

ค. ๒๙ พรรษา

ง. ๓๕ พรรษา

๓๒. เจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชเมื่อพระชนมายุเท่าไร ?

ก. ๒๙ พรรษา

ข. ๓๕ พรรษา

ค. ๔๕ พรรษา

ง. ๘๐ พรรษา

๓๓. ข้อใดไม่จัดเข้าในเทวทูต ๔ ?

ก. คนเกิด

ข. คนแก่

ค. คนเจ็บ

ง. คนตาย

๓๔. ผู้ใดตามเสด็จเจ้าชายสิทธัตถะในวันออกผนวช ?

ก. นายฉันทะ

ข. นายกาฬทายี

ค. นันทกุมาร

ง. โกณฑัญญะ

๓๕. เจ้าชายสิทธัตถะอธิษฐานเพศบรรพชิต ณ ริมฝั่งแม่น้ำใด ?

ก. เนรัญชรา

ข. คงคา

ค. อโนมา

ง. ยมูนา

๓๖. พระมหาบุรุษสำเร็จสมบัติ ๘ ในสำนักของใคร ?

ก. อาฬารดาบส

ข. อุททกดาบส

ค. อลิตดาบส

ง. กาฬเทวิลดาบส

๓๗. พระมหาบุรุษทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาด้วยวิธีใด ?

ก. กลืนลมหายใจ

ข. อดอาหาร

ค. กัดพระทนต์

ง. ถูกทุกข้อ

๓๘. ข้าวที่พระมหาบุรุษเสวยในวันตรัสรู้ คือข้อใด ?

ก. ข้าวทิพย์

ข. ข้าวยาคุ

ค. ข้าวมธุปายาส

ง. ข้าวสัตตผง

๓๙. พระมหาบุรุษทรงอธิษฐานลอยถาดในแม่น้ำใด ?

ก. คงคา

ข. เนรัญชรา

ค. อจิรวดี

ง. อโนมา

๔๐. มาณพใดถวายหญ้าคา ๘ กำมือแก่พระมหาบุรุษ ?

ก. โสติยมาณพ

ข. สิงคาลมาณพ

ค. อชิตมาณพ

ง. โกสิตมาณพ

๔๑. ใครตามขัดขวางการตรัสรู้พระโพธิญาณของพระมหาบุรุษ ?

ก. พญามราช

ข. พญานาคราช

ค. พญาวสวัตตีมาร

ง. ชิตามาร

๔๒. ญาณที่เกิดแก่พระมหาบุรุษในปฐมยาม คือข้อใด ?

ก. กตญาณ

ข. ปุพเพนิวาสญาณ

ค. จุตูปปาตญาณ

ง. อาสวักขยญาณ

๔๓. พระพุทธเจ้าตรัสรู้เมื่อพระชนมายุเท่าไร ?

ก. ๒๙ พรรษา

ข. ๓๕ พรรษา

ค. ๔๕ พรรษา

ง. ๖๐ พรรษา

๔๔. การเสวยวิมุตติสุขเป็นผลเกิดจากสิ่งใด ?

ก. การบวช

ข. การเลิกทรมานตน

ค. การตรัสรู้

ง. การแสดงธรรม

๔๕. สัปดาห์ที่ ๑ พระพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุข ณ ที่ใด ?

ก. ต้นศรีมหาโพธิ์

ข. ต้นไทร

ค. อนิมิสเจดีย์

ง. รัตนฆรเจดีย์

๔๖. ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวพุทธควรปฏิบัติตนเช่นใด ?

ก. ถวายทาน

ข. รักษาศีล

ค. เจริญจิตภาวนา

ง. ถูกทุกข้อ

๔๗. พระภิกษุสงฆ์อธิษฐานเข้าจำพรรษาในฤดูฝนเป็นเวลากี่เดือน ?

ก. ๑ เดือน

ข. ๒ เดือน

ค. ๓ เดือน

ง. ๔ เดือน

๔๘. วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ตรงกับวันในข้อใด ?

ก. วันมาฆะ

ข. วันเข้าพรรษา

ค. วันออกพรรษา

ง. วันลอยกระทง

๔๙. วันพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เรียกว่าวันอะไร ?

ก. วันเทโวโรหณะ

ข. วันมาฆะ

ค. วันวิสาขะ

ง. วันอาสาฬหะ

๕๐. พรหมฯ จะ โลกาศิปะตี สะหัมปะติ.... เป็นคำอาราธนาอะไร ?

ก. ศีล ๕

ข. ศีล ๘

ค. พระปริตร

ง. พระธรรม

ปัญหาและเฉลย ธรรมศึกษาชั้นตรี พ.ศ. ๒๕๖๔ (ระดับชั้นอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป)

วิชาเบญจศีลเบญจธรรม (วินัย)

๑. หลักธรรมใดเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการทำความดี?

ก. ศีล	ข. สมาธิ
ค. ปัญญา	ง. เมตตา

๒. วินัยเป็นเรื่องเดียวกับข้อใด ?

ก. ทาน	ข. ศีล
ค. สมาธิ	ง. ปัญญา

๓. วัตถุประสงค์ของการรักษาศีลคืออะไร ?

ก. ทำให้ใจสงบ	ข. ฝึกกายวาจา
ค. ละความหลง	ง. ดับทุกข์สิ้นเชิง

๔. เจตนางดเว้นจากการทำผิดศีลเรียกว่าอะไร ?

ก. อาบัติ	ข. วิรัติ
ค. วินัย	ง. ลิกขาบท

๕. การกระทำใดผิดศีลข้อ ๑ ?

ก. ทำแท้ง	ข. ลักทรัพย์
ค. เสพยาบ้า	ง. ค้ากาม

๖. การทำสัตว์ให้ได้รับความลำบากเรียกว่าอะไร ? .

ก. ทรมกรรม	ข. โจรกรรม
ค. ฆาตกรรม	ง. อหิสิกรรม

๗. ข้อใดไม่เข้าข่ายการทำผิดศีลข้อ ๑ ?

ก. ทำให้ตาย	ข. ทำให้ลำบาก
ค. ทำให้บาดเจ็บ	ง. ทำให้เจ็บใจ

๘. ชีวิตมีคุณค่าควรรักและหวงแหนจึงต้องรักษาศีลข้อใด ?

ก. ข้อ ๑	ข. ข้อ ๒
ค. ข้อ ๓	ง. ข้อ ๔

๙. ข้อใดอนุโลมเข้าในการทำปาณาติบาต ?

ก. ทำให้บาดเจ็บ	ข. ทำให้พิการ
ค. ทำให้เสียโฉม	ง. ถูกทุกข้อ

๑๐. ศีลข้อ ๒ บัญญัติขึ้นเพื่อบ่งเน้นถึงความปลอดภัยในเรื่องใด ?

ก. ชีวิตร่างกาย	ข. ทรัพย์สิน
ค. คู่ครอง	ง. สุขภาพ

๑๑. การประกอบอาชีพทุจริตเป็นการทำผิดศีลข้อใด ?

ก. ข้อ ๑

ข. ข้อ ๒

ค. ข้อ ๓

ง. ข้อ ๔

๑๒. ชายของออนไลน์แต่ส่งของไม่ตรงปกเป็นโจรกรรมประเภทใด ?

ก. ปลอม

ข. ลวง

ค. ลัก

ง. ปล้น

๑๓. ข้อใดเป็นการประกอบอาชีพทุจริตที่เกิดจากทรัพย์ของตน ?

ก. เลี้ยงภาษี

ข. บุกรุกป่า

ค. รับสินบน

ง. เก็บส่วย

๑๔. คนไม่รักาศิลข้อ ๒ จะมีลักษณะเช่นไร ?

ก. โหดร้าย

ข. มือไว

ค. ไม่ซื่อสัตย์

ง. ขาดสติ

๑๕. ศีลข้อ ๒ บัญญัติขึ้นเพื่อให้ทำความดีด้านใด ?

ก. ทำอาชีพสุจริต

ข. ผัวเมียเดียว

ค. เมตตาสัตว์

ง. รู้คุณคน

๑๖. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เป็นศีลข้อใด ?

ก. ข้อ ๑

ข. ข้อ ๒

ค. ข้อ ๓

ง. ข้อ ๔

๑๗. หญิงผู้เป็นเหล้ากอกของตนตรงกับข้อใด ?

ก. ลุกเลี้ยง

ข. ลุกบุญธรรม

ค. ลุกสาว

ง. ลุกสะใ้

๑๘. พฤติกรรมเชิงบวกใดทำให้ไม่ผิดศีลข้อ ๓ ?

ก. เลิกพนันบอล

ข. เลิกบุหรื

ค. เลิกเหล้า

ง. เลิกเจ้าชู้

๑๙. การล่วงละเมิดศีลข้อ ๔ เกิดขึ้นได้ในทางใด ?

ก. ทางกาย

ข. ทางวาจา

ค. ทางใจ

ง. ทางกายวาจา

๒๐. คำพูดลักษณะใดไม่มีโทษแก่ผู้พูด ?

ก. สำคัญผิด

ข. อ้าความ

ค. เสริมความ

ง. สับปลับ

๒๑. มุสาประเภทใดเรียกว่ามารยา ?

ก. อวดวิชา

ข. มีเลศนัย

ค. แกล้งป่วย

ง. ไป่ปด

๒๒. เล่านิทานที่อาจจะไม่ใช่เรื่องจริงแต่ไม่ผิดศีลข้อ ๔ เพราะเหตุใด ?

ก. สำคัญผิด

ข. เป็นนิยาย

ค. เป็นโวหาร

ง. พลังปาก

๒๓. ศีลข้อใดมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด ?

ก. ข้อ ๑

ข. ข้อ ๓

ค. ข้อ ๔

ง. ข้อ ๕

๒๔. ข้อใดเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการดื่มน้ำเมา ?

ก. ทำลายข้าวของ

ข. ทุบตีผู้อื่น

ค. ทะเลาะวิวาท

ง. ถูกทุกข้อ

๒๕. ปัญหาสังคมด้านใดสะท้อนการมองข้ามความสำคัญของศีลข้อ ๕ ?

ก. การพนัน

ข. ค้ามนุษย์

ค. ยาเสพติด

ง. ประพฤติทุจริต

๒๖. ข้อใดเป็นการรณรงค์เพื่อรักษาศีลข้อ ๕ ?

ก. เมาไม่ขับ

ข. งดเหล้าเข้าพรรษา

ค. เลิกเหล้าเลิกจน

ง. ถูกทุกข้อ

๒๗. ข้อใดไม่ใช่การงดเว้นจากข้อห้ามที่เรียกว่า วิรัติ ?

ก. สัมปัตตวิรัติ

ข. สมาทานวิรัติ

ค. สมุจเฉทวิรัติ

ง. มังสวิรัติ

๒๘. สัมปัตตวิรัติเป็นการงดเว้นจากการทำผิดศีลของใคร ?

ก. คนปกติทั่วไป

ข. คนสมาทานศีล

ค. อริยบุคคล

ง. ถูกทุกข้อ

๒๙. การไม่ดื่มเหล้าเพราะรับศีลจากพระสงฆ์เป็นวิรัติใด ?

ก. สมาทานวิรัติ

ข. สัมปัตตวิรัติ

ค. สมุจเฉทวิรัติ

ง. ถูกทุกข้อ

๓๐. บุคคลควรรักษาศีล ๕ ควบคู่กับหลักธรรมใด ?

ก. สามัคคีธรรม

ข. สาราณียธรรม

ค. พรหมวิหารธรรม

ง. เบญจธรรม

๓๑. เห็นคนตกน้ำพอช่วยได้แต่ไม่ช่วยขาดกัลยาณธรรมใด ?

ก. เมตตา

ข. กรุณา

ค. สติสัมปชัญญะ

ง. สัจจะ

๓๒. ปรารถนาให้เขามีความสุขเป็นกัลยาณธรรมใด ?

ก. เมตตา

ข. สัมมาอาชีวะ

ค. สัจจะ

ง. สติสัมปชัญญะ

๓๓. อยากช่วยให้เขาพ้นทุกข์เป็นกัลยาณธรรมใด ?

ก. เมตตา

ข. กรุณา

ค. กามสังวร

ง. สัจจะ

๓๔. คนปฏิบัติตามกัลยาณธรรมข้อ ๑ ควรตปฤติกรรมใด ?

ก. ชอบเล่นหอย

ข. ชอบขโมยของ

ค. ชอบล่าสัตว์

ง. ชอบดื่มเหล้า

๓๕. กัลยาณธรรมข้อใดสนับสนุนการรักษาศีลข้อ ๒ ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ?

ก. เมตตากรุณา

ข. สัมมาอาชีวะ

ค. สัจจะ

ง. สติสัมปชัญญะ

๓๖. นายจ้างจ่ายค่าจ้างแก่ลูกจ้างตามสัญญาเป็นความชอบธรรมในข้อใด ?

ก. กิจการ

ข. บุคคล

ค. วัตถุ

ง. ถูกทุกข้อ

๓๗. ลูกจ้างทำงานไม่บกพร่องในหน้าที่เป็นความชอบธรรมในข้อใด ?

ก. กิจการ

ข. บุคคล

ค. วัตถุ

ง. ถูกทุกข้อ

๓๘. ผู้จะปฏิบัติกัลยาณธรรมข้อสัมมาอาชีวะควรหลีกเลี่ยงงานเช่นไร ?

ก. ค้ามนุษย์

ข. ค้ายาเสพติด

ค. เล่นการพนัน

ง. ถูกทุกข้อ

๓๙. ความสํารวมในกามเป็นอุปการะแก่การรักษาศีลข้อใด ?

ก. ข้อ ๑

ข. ข้อ ๒

ค. ข้อ ๓

ง. ข้อ ๔

๔๐. สามีภรรยาปฏิบัติตามกัลยาณธรรมข้อ ๓ ย่อมเกิดผลเช่นไร ?

ก. เมตตาต่อกัน

ข. เชื้อใจกัน

ค. กตัญญูต่อกัน

ง. รักดีต่อกัน

๔๑. ข้อใดเป็นปฏิบัติต่อการปฏิบัติกัลยาณธรรมข้อกามสังวร ?

ก. คำอาวุธ	ข. คำของเถื่อน
ค. คำสัตรปา	ง. คำกาม

๔๒. ความจริงใจต่อเพื่อนเป็นสัจจะประเภทใด ?

ก. ความเที่ยงธรรม	ข. ความซื่อตรง
ค. ความกตัญญู	ง. ความรักดี

๔๓. การทำหน้าที่ตรงไปตรงมาปราศจากอคติเป็นสัจจะประเภทใด ?

ก. ความเที่ยงธรรม	ข. ความซื่อตรง
ค. ความกตัญญู	ง. ความรักดี

๔๔. คนมีสัจจะในเรื่องความกตัญญูหมายถึงการกระทำในข้อใด ?

ก. รักพวกพ้อง	ข. เลี้ยงพ่อแม่
ค. มีความยุติธรรม	ง. รักดีเจ้านาย

๔๕. การดื่มเหล้าเมายาทำให้ขาดกัลยาณธรรมใด ?

ก. เมตตากรุณา	ข. กามสังวร
ค. สัจจะ	ง. สติสัมปชัญญะ

๔๖. ยาเสพติดผิดศีลข้อ ๕ ขัดต่อกัลยาณธรรมข้อใด ?

ก. สติสัมปชัญญะ	ข. กามสังวร
ค. สัจจะ	ง. สัมมาอาชีวะ

๔๗. การใช้จ่ายแต่พอเพียงชื่อว่ามีสติในเรื่องใด ?

ก. การบริโภค	ข. การประพฤติดัว
ค. การทำงาน	ง. ความไม่ประมาท

๔๘. ข้อใดชื่อว่าไม่เพิกเฉยในการงานของตน ?

ก. ขยันทำกิน	ข. หนี้เงินน้อย
ค. คอยวาสนา	ง. ลางานบ่อย

๔๙. การประพฤติเบญจธรรมเป็นประโยชน์ในปัจจุบันอย่างไร ?

ก. เจริญลาภ	ข. เจริญเกียรติ
ค. เจริญยศ	ง. ถูกทุกข้อ

๕๐. การประพฤติเบญจธรรมเป็นประโยชน์ในชาติหน้าอย่างไร ?

ก. สุขภาพดี	ข. เกิดในสุคติ
ค. ชีวิตคู่มีสุข	ง. มีคนสรรเสริญ

เอกสารอ้างอิง

คณะสงฆ์และรัฐบาล. **หลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๗**. พิมพ์ครั้งที่ ๑ โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. **เรื่อง ปัญหาและเฉลยข้อสอบนักธรรมชั้นตรี-โท - เอกและธรรมศึกษาชั้นตรี - โท - เอก พ.ศ. ๒๕๖๐**, พิมพ์ที่ โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ

สารนิพนธ์ ของ นางสาวสุภาวรัตน์ จันทน์สว่าง, **การประเมินโครงการการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนสุวรรณรังสฤษฎิ์วิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี**, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา พฤษภาคม 2547

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **ธรรมศึกษาชั้นตรี**, จัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๒. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพฯ

พระอดิคุณ วิฑูริ (เอี่ยมดี), **โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี, คู่มือเตรียมสอบธรรมศึกษาชั้นตรี ระดับประถมศึกษา**, บริษัท สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด, กรุงเทพฯ

นตฤติ ปญญาสมา ฮาภา.
แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒๐๒ ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร: ๐-๕๓๘๘-๕๘๖๐, ๐-๕๓๘๘-๕๘๘๓

www.culture.cmru.ac.th www.facebook.com/ilacmru ilacmru@gmail.com

